

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X
e-I S S N 2 6 6 9 - 2 4 4 9

Archivum Lithuanicum 24

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 24

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2022

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

PROF. HABIL. DR. *Pēteris Vanags* (kalbotyra / linguistics),
LATVIJAS UNIVERSITĀTE, RĪGA,
STOCKHOLMS UNIVERSITET

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Wiesław Wydra* (filologija / philology,
knygos istorija / book history),
UNIwersytet Adama Mickiewicza, POZNAŃ

Turiny (Contents)

Straipsniai (Articles)

Paulius V. Subačius

Tekstas kaip gyvatvorė o 9

Simon Fries

Über die Variation *būtų - būt* und
mūsų, jūsų - mūs, jūs bei Christian Donelaitis o 27

Ona Aleknavičienė

Lietuvių kalba kaip kalbos politikos objektas Prūsijos Karalystėje:
XVIII a. pradžios diskursas o 57

Birutė Kabašinskaitė

Rytų, vidurio ir Mažosios Lietuvos raštijos sandūros
1863, 1865 m. reformatų religinės didaktikos knygelėse o 103

Giedrius Subačius

Simono Daukanto 1846-ųjų *Pasakų Fedro* rankraščio ir spaudinio ortografija o 131

Jurgita Venckienė

Kazimiero Jauniaus marginalijos
Jono Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikoje* (1901) o 187

Beata Bednarek

„Witaj, Ojczyzno!” – akcenty litewskie w lirykach
Franciszka Dionizego Książnina zawartych w Rękopisie Puławskim o 217

Publikacijos (Publications)

Sondra Rankelienė

Teodoro Narbuto asmeninės bibliotekos fragmentas
Vilniaus universiteto bibliotekoje: nuosavybės ženklai, viršeliai
ir marginalijos kaip savininko asmenybės bruožų atskleidimo įrankis o 239

Reda Griškaitė

Motiejaus Valančiaus sudarytas retų lietuviškų knygų sąrašas o 319

Recenzijos (Reviews)

Aurelija Tamošiūnaitė

Recenzuojama: Tomasz Kamusella, *Words in Space and Time.*

Historical Atlas of Language Politics in Modern Central Europe, 2021 ○ 365

Rima Cicėnienė

Recenzuojama: Ilja Lemeškinas = Il'ja Lemeškin, *Pranciškaus Skorinos*

portretas 1522–2022 = Portrait de Francisk Skorina 1522–2022, 2022 ○ 373

Darius Staliūnas

Recenzuojama: Viktorija Šeina, *Savas svetimas dainius. Adamas Mickiewiczius*
lietuvių literatūros kanone (1883–1940), 2021 ○ 385

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Dalia Jakaitė (sud., įv. str. ir koment.)

Ko mums šiandien trūksta? Povilo Višinskio publicistika, 2020 ○ 391

Jolita Mulevičiūtė

Recenzuojama: Diana Streikuvienė (sud., tekstų autorė)

Jonas Kazimieras Vilčinskis. Vilniaus albumas =

Jan Kazimierz Wilczyński. The Vilnius Album, 2021 ○ 399

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Roma Bončkutė

Konferencija „Jaunsvirlaukio akademija“, skirta S. Daukanto

229-osioms gimimo metinėms: Jelgava ir Jaunsvirlaukis ○ 409

Sondra Rankelienė

Vilniaus universiteto biblioteka

Teodoro Narbuto asmeninės bibliotekos fragmentas Vilniaus universiteto bibliotekoje: nuosavybės ženklai, viršeliai ir marginalijos kaip savininko asmenybės bruožų atskleidimo įrankis

Istorinių asmeninių rinkinių likučių šiuolaikinėse bibliotekose tyrimai suteikia svarbios informacijos siekiant išsiaiškinti šių asmenų pomėgius, pažiūras, ryšius su kitų mokslo sričių veikėjais, leidžia suprasti asmeninių bibliotekų komplektavimo, knygų laikymo sąlygų ir tuometinių madų bei skaitymo įpročių tendencijas, būdingas aptariamam laikotarpiui. Ypač daug svarbios informacijos apie knygos savininko asmenybę gali suteikti nuosavų bibliotekų knygose esantys nuosavybės, skaitymo ženklai, užrašai, kitaip tariant, marginalijos: pastabos, korektūros ir faktinių klaidų taisymai, tekstų papildymai, komentarai, kuriais buvę savininkai neretai išmargindavo savo mėgstamiausias, labiausiai skaitomas ar jiems svarbiausias knygas.

Viena iš įdomesnių šiuo aspektu – analizuojant knygose aptiktus ženklus¹ – mažai tyrinėtų bibliotekų pavyzdžių galėtų būti XIX a. Lietuvos istorikui Teodorui arba Teodorui Matui Narbutui (Teodor Mateusz Narbutt arba Ostyk-Narbutt, 1784–1864) priklausęs knygų rinkinys, kuris buvo laikomas Narbutų giminei nuo seno² priklausiusiame Šiaurių³ dvare. Už 1863–1864 m. sukilimo rėmimą Narbutas su šeima buvo nuteistas ištremti, jo dvaras ir visas turtas turėjo būti konfiskuotas. Žymusis istorikas mirė 1864 m. lapkričio 14 d., nesulaukęs tremties. Šiaurių dvaro bibliotekoje, kaip pateikia Lilia Kowkiel, XIX a. pradžioje (apie 1811 m.) turėjo būti daugiau nei 600 veikalų⁴: daugiausia tai buvo istorinės knygos, įvairių archyvinių dokumentų

1 Čia turima galvoje tiek nuosavybės, tiek skaitymo ženklai, tiek personalizuotas, būdingas tik tam tikrai bibliotekai knygos viršelis.

2 Griškaitė 2016, 260.

3 Lenk. *Szawry*, balt. *Шяўры*, Gardino gubernija (nuo 1843 m. – Vilniaus gubernija), Lydos apskritis.

4 Kowkiel 2005, 178.

nuorašai, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijai svarbių rankraštinų dokumentų nuorašai. 1864–1865 m. po bibliotekos savininko mirties nusprendus konfiskuoti Narbuto turtą, istoriko knygų rinkinio aprašymo metu čia buvo 623 veikalai (916 tomų)⁵. Prie jų dar buvo priskaičiuoti 26 rankraščiai. Po Narbuto mirties dvaro bibliotekos rankraščiai ir knygos buvo išvežtos į Vilnių ir ten 1867 m. įtrauktos į Vilniaus viešosios bibliotekos fondų sudėtį⁶, nors ir gaila, bet ne kaip atskira kolekcija, o išsklaidytos visame daugiau nei 200 tūkstančių leidinių tuomet turėjusiame bibliotekos fonde⁷. Išlikę Narbuto Šiaurių dvaro bibliotekos ir muziejaus 1811 m., 1846 m. ir 1851⁸ m. sąrašai⁹ leidžia mums išsiaiškinti, kokios tematikos, kokiomis kalbomis ar kokios rūšies – rankraštiniai ar spausdinti – dokumentai ir muzealijos buvo kaupiamos Šiaurių dvare. Naujausi tyrimai, besiremiantys šiais sąrašais, buvo atlikti Rimanto Steigvilos¹⁰, jau minėtos Kowkiel¹¹ ir Redos Griškaitės¹², kuri plačiausiai iš visų paminėtų tyrėjų aptarė ir kai kuriuos Narbuto knygų nuosavybės ženklus bei marginalijas. Narbuto kaip istorinių šaltinių falsifikatoriaus reputaciją, kuri laiką vyravusią Lietuvos istorijos tyrinėtojų gretose, bandė paneigti ir istorikas Aivas Ragauskas¹³.

Vilniaus universiteto bibliotekoje (toliau – VUB) pastebėjus, kad gana daug Retų spaudinių skyriaus saugyklose saugomų knygų turi įsimenantį romantinį raudonos spalvos skydo formos antspaudą su supintomis monograminėmis raidėmis „TN.“, kilo idėja suregistruoti šiuo antspaudu pažymėtas knygas ir pamėginti iširti bent jau dalį XIX a. išsklaidytos tuomečio Šiaurių dvaro savininko Narbuto bibliotekos, ypač atkreipiant dėmesį į knygų apdarus, nuosavybės ir skaitymo ženklus. Tokį norą paskatino ir tai, kad dalyje šiuo antspaudu, o kai kuriose knygoose ir įrašu „z Biblioteki Teodora Narbutta“ pažymėtose knygoose yra ypač daug rankraštinų pastabų, greičiausiai rašytų paties Lietuvos istorijos autoriaus. Šios rankraštinės pastabos – tai komentarai, papildomai patikslinantys duomenis apie tekstuose minimus faktus, pastabos, praplečiančios tekstus biografinėmis žiniomis apie jų autorių ar apie laidą, vertimus į kitas kalbas ir panašiai. Narbuto bibliotekos knygoose yra ir, atrodytų, visiškai su spausdintu tekstu nesusijusių tarp knygos lapų įklijuotų rankraščių – nuorašų iš įvairių istorinių dokumentų, periodinių leidinių ar kitų šaltinių. Visi šie asmeninės bibliotekos knygas papildantys elementai suteikia daugiau žinių apie knygų rinkinio savininko domėjimosi sritis, pomėgius bei įpročius kaupiant ir saugant jam reikalingą tekstinę medžiagą, apie jo ryšius su kitais gyvenamojo meto įvairių sričių mokslininkais. O atidžiau panagrinėjus šią papildomą medžiagą, galima tiksliau apibūdinti ir bibliotekos savininko asmenybės bruožus.

5 Pagal Nikolajaus Sokolovo (Николай Иванович Соколов, 1837–1904) sudarytą Narbuto bibliotekos sąrašą tuo metu bibliotekoje buvo 844 knygos ir rankraščiai. Daugiau žr. Griškaitė 2020, 265, 303.

6 Daugiau žr. Kowkiel 2005, 178; Griškaitė 2020, 259–326; Griškaitė 2016, 255–302.

7 Griškaitė 2020, 317.

8 Griškaitė 2020, 287.

9 Narbutas apie 1851, 1–23; Narbutas 1846, 2–21; Соколов 1864–1865, 1–22.

10 Steigvila 1971, 145–161.

11 Kowkiel 2005, 178.

12 Griškaitė 2016, 255–302; Griškaitė 2020, 259–326.

13 Ragauskas 2009, 324–335.

Svarbiausias šio straipsnio tikslas – sudarius VUB išlikusių Narbuto asmeninės bibliotekos knygų sąrašą ir visas jas peržiūrėjus *de visu*, pristatyti skaitytojui atrastas šiam istorikui priklausiusių egzempliorių ypatingas savybes – nuosavybės ženklus, šiam knygų rinkiniui būdingus viršelius; nustatyti ryšį tarp knygos panaudojimo dažnumo, tematikos ir jos viršelio ypatumų; aptarti šios asmeninės bibliotekos knygose esančių marginalijų pobūdį ir nustatyti jų sąsajas su Narbuto asmenybės bruožais bei pateikti šiose knygose užfiksuotus Narbuto ranka rašytus tekstus, kad vėliau jais galėtų pasinaudoti mokslininkai, tyrinėjantys publikuotus ir rankraščiuose likusius šio žymaus Lietuvos istoriko raštus.

1. NARBUTO KNYGŲ RINKINIO FRAGMENTAS VUB: STATISTIKA. Pirmiausia reikia pristatyti VUB Retų spaudinių skyriuje ir bendrosiose saugyklose šiuo metu saugomą buvusios Narbuto Šiaurių bibliotekos likutį¹⁴. Pagal išlikusius knygų nuosavybės ženklus, antspaudus ir nuosavybės įrašus, kurie plačiau apibūdinti bus kiek vėliau, nustatyta, kad šiuo metu VUB identifikuotos 106 pavadinimų (173 fiziniai vienetai) knygos, priklausiusios Narbuto asmeninei bibliotekai. Tai yra tik 17 % visos 1864 m. Šiaurių dvare buvusios bibliotekos. Ši išlikusi Narbuto asmeninės bibliotekos dalis yra labai maža, todėl visi tolimesni skaičiavimai bei išvados gali keistis, kai atsiras daugiau duomenų apie mūsų laikus pasiekusias šios bibliotekos knygas.

Įdomu palyginti Steigvilos pateiktus duomenis apie Narbuto bibliotekos knygų pasiskirstymą pagal kalbas, leidimo metus ir turinį¹⁵ su šiuo metu VUB saugomomis Narbuto knygomis. Todėl reikia suskaičiuoti VUB išlikusias Narbuto asmeninės bibliotekos knygas pagal tematiką, kalbas, leidimo vietą bei chronologiją.

1.1. TEMATIKA. Narbuto bibliotekos didžiumą, kaip ir priklauso aistringam istorijos gerbėjui, sudaro istorinės tematikos knygos. Iš viso VUB fonduose yra 58¹⁶ (arba 55 %) istorinės knygos su Narbuto asmeninės bibliotekos knygų nuosavybės ženklais iš 106 VUB išlikusių asmeninio rinkinio knygų (žr. 1 diagramą).

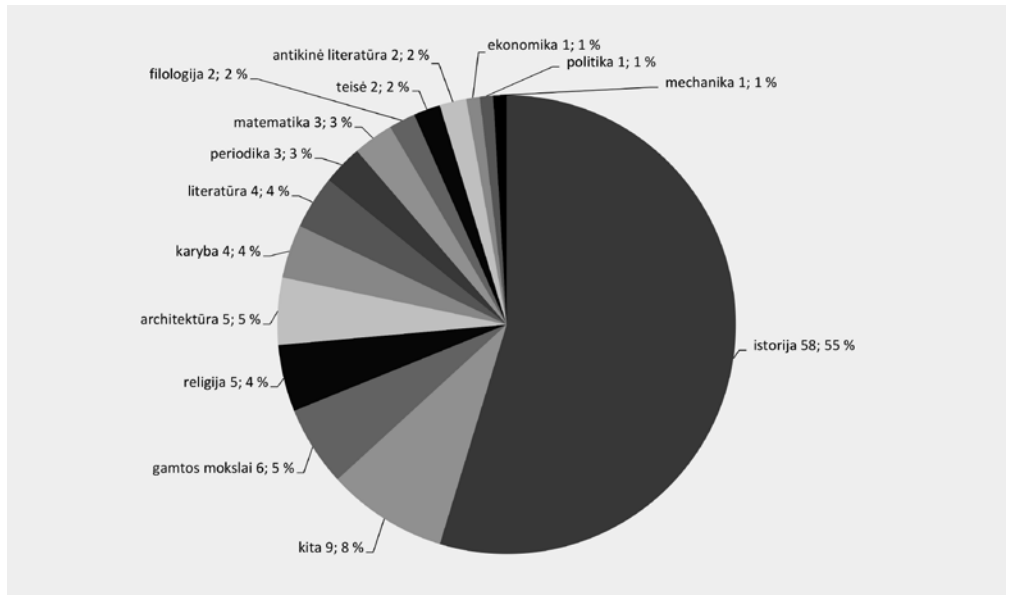
Anot Steigvilos¹⁷, visame 1864 m. Šiaurių dvare buvusiame knygų rinkinyje istorinės ir teisinės knygos, kurias autorius skaičiuoja kartu, taip pat sudaro didžiąją rinkinio dalį – beveik 39 %, t. y. 199 iš 512 pavadinimų tuo metu ten buvusių knygų. Žinoma, apmaudu, kad dabar bibliotekoje randame tik 61 pavadinimo iš Šiaurių dvare buvusių 199, t. y. net tris kartus mažiau, istorinės ir teisės tematikos knygų. Svarbiausios Narbutui temos knygų skaičių galima palyginti ir pagal atskirų fizinių

14 Žr. priedą „Narbuto knygos Vilniaus universiteto bibliotekoje“.

15 Žr. lenteles Steigvila 1971, 148–149, 151. Skaičiai, su kuriais bus lyginamos dabartinės knygos: 512 pavadinimų ir 829 fiziniai vienetai, tuo metu buvę Šiaurių dvare.

16 Čia ir toliau, skaičiuojant knygas pagal tematiką, kalbas ir leidimo metus, bus pateikti knygų pavadinimų skaičiai.

17 Steigvila 1971, 149.

1 diagrama. Narbutos knygų, išlikusių VUB, pasiskirstymas pagal turinį

vienetų skaičių. Jeigu 1864 m. Šiauriose buvo 315 istorinės ir teisės tematikos tomų iš 829 (38 %), tai šiuo metu VUB yra 114 iš 173 (arba 66 %) tomų istorine arba teisės tematika. Šių – istorinės tematikos – neatrastų Narbutos knygų itin gaila, nes būtent istoriniuose veikaluose Narbutas paliko labai daug marginalijų ir papildomai įklijuotų lapų su įvairių tekstų nuorašais, patikslinimais, komentarais, rankraštinėmis iliustracijomis.

Dar blogesnė padėtis yra su antra pagal gausumą Šiauriose buvusia knygų temine grupe – filologine ir grožine literatūra. Anuomet Narbutos buvo surinkta 77 pavadinimai iš 512, o šiandien VUB filologinių, literatūros ir antikinės literatūros veikalų yra tik 8 (iš 106; apie 8 %) pavadinimai ir tomai (iš 173; 4,6 %). Taigi iš XIX a. vidurio Šiaurios bibliotekos mūsų laikus pasiekė tik 8 iš 103 (7,7 %) ten buvusių filologijos ir literatūros veikalų.

Kitų Narbutos knygų pagal tematiką VUB aptikta taip pat tik po kelias: religinės literatūros – 5; karybos, fortifikacijos – 4; architektūros – 5; gamtos mokslų – 6; matematikos – 3; periodikos – 3; ekonomikos, politikos, mechanikos – po 1; kitų (laisvųjų mūrinių, žirgininkystės ir pan.) – 9.

Apžvelgus išlikusias Narbutos bibliotekos knygas pagal turinį arba temas, galima teigti, kad istoriniai veikalai joje užėmė išskirtinę vietą, o istorija buvo paties bibliotekos savininko ypatingo susidomėjimo objektas. Savo istorinius tyrimus ir išvalgas Narbutas siekė paremti spausdintais ir rankraštiniais istorinės tematikos dokumentais, kaupė juos savo dvare, o šios tematikos dokumentai sudarė didžiąją dalį istoriko sukauptos asmeninės bibliotekos. Kiek mažokai VUB yra išlikusių karinės tematikos knygų, priklausiusių Narbutui, ypač turint galvoje, jog pagrindinė jo pro-

fesija buvo karo inžinierius. Vis dėlto sudėjus visus profesinius ir bibliotekos savininko pomėgius atitinkančius leidinius – istorijos, architektūros, karybos, taip pat ir Kristupo Mikolajaus Dorohostaiskio (Krzysztof Mikołaj Dorohostajski, 1562–1615) *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI*, matematikos, mechanikos, be kurių neįmanomas karo inžinieriaus ir architekto darbas, knygas, – tampa aišku, kad didžioji dalis jo bibliotekos atitinka Narbuto pagrindinių interesų ratą: iš 106 išlikusių knygų net 73 (arba 68 %) profesine prasme bibliotekos savininkui buvo svarbūs leidiniai. Išlikusi asmeninės bibliotekos dalis taip pat rodo Narbuto meilę knygoms, galbūt žinioms, mokslo ir technologinėms naujienoms. Tikriausiai todėl ir bibliotekoje buvusių leidinių tematika labai įvairi, kartais netgi netikėta, pavyzdžiui, laisvojo mūrininko Friedricho Henningo¹⁸ (1765–1817) 1793 m. anonimiškai išleista poezijos ir kalbų apie masonų ložę knyga patvirtina tam tikrus į laisvųjų mūrininkų organizacijos pusę nukreiptus bibliotekos savininko interesus. Be to, jeigu heraldikos knygas ir būtų galima priskirti istorijos pomėgiui, tai Stanislovo Bonifaco Jundzilo (Stanisław Bonifacy Jundziłł, 1761–1847)¹⁹ botanikos ar politikos veikalai, latvių kalbos gramatika²⁰ rodo dar platesnį aptariamą asmeninės bibliotekos savininko Narbuto domėjimosi ratą. Tik toks kaip Narbutas XIX a. gyvenęs universalus, smalsus ir įvairiomis mokslo, technikos, politikos bei visuomeninio gyvenimo naujovėmis besidomintis žmogus galėjo savo asmeninėje bibliotekoje kaupti bei skaityti tokios skirtingos tematikos leidinius.

1.2. KALBOS. VUB išlikusios Narbuto asmeninio rinkinio knygos buvo išspausdintos šešiomis kalbomis, įskaitant ir dvikalbius (lenkų–lietuvių ir vokiečių–lenkų) žodynus (žr. 2 diagramą). Steigvilos straipsnyje²¹ nurodyta, kad 1864 m. Šiaurių dvare buvo knygų dar dviem kalbomis: olandų ir rusų. Deja, nė vienos knygos šiomis kalbomis kol kas VUB rasti nepavyko.

Kaip ir 1864 m. rinkinyje, taip ir VUB išlikusioje šio rinkinio dalyje daugiausia yra lenkiškų knygų – 39 (arba 37 %). Skirtumas tik tas, kad Šiauriuose, anot Steigvilos, lenkiškų knygų buvo pusė²² visų toje bibliotekoje buvusių leidinių – 414 (iš 829 vnt.), kai šiandien turime 67 (arba beveik 39 %) lenkiškų leidinių toms iš 173 visų VUB išlikusių Narbuto knygų. Šiek tiek nuo Steigvilos duomenų skiriasi ir lotynų kalba išleistų knygų procentas, lyginant su 1864 m. skaičiais. Šiuo metu VUB lotyniškos knygos yra antroje vietoje po lenkiškų leidinių – 26 (24 %; arba 28 tomai – 16 %), 1864 m. buvo 83 (11 %) tomai. Panašus į lotyniškų knygų yra prancūzų kalba išleistų

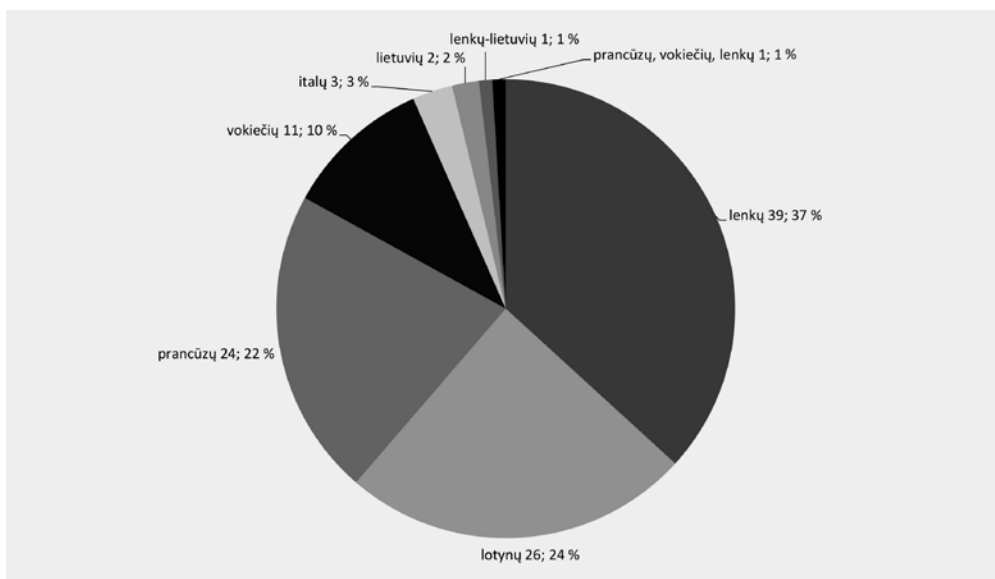
18 Sąrašo pozicijos numeris 90. *STIMME eines WANDERERS im Thale Josaphat*. LEIPZIG, 1793: in der Gräffschen Buchhandlung (VUB: IV 19845).

19 Sąrašo pozicijos numeris 50. Stanisław Bonifacy Jundziłł, *BOTANIKA STOSOWANA* [...] W Wilnie: w Drukarni Dyecezalney, 1799 (VUB: IV 22892₍₃₎).

20 Sąrašo pozicijos numeris 89. Stender, Gottward Friedrich. *Neue vollftändigere Lettifche Grammatik* [...] Braunfchweig: gedruckt im Fürftl. großen Maifenhaufe, 1761 (VUB: IV 9083).

21 Steigvila 1971, 149.

22 Steigvila 1971, 149.

2 diagrama. Narbuto knygu, išlikusių VUB, pasiskirstymas pagal kalbas

knygų skaičius – 23 (arba 35 tomiai). 1864 m. Šiaurių dvare prancūziškos knygos buvo antroje vietoje po knygu lenkų kalba – 142. Knygos kitomis kalbomis: vokiečių – 11 (arba 14 tomų; 1864 m. buvo 79), italų – 3 (arba 25 tomiai; 1864 m. buvo 38). Įdomiausias mums knygos, išleistos lietuvių kalba, kurių su Narbuto nuosavybės ženklais šiuo metu VUB yra išlikusios dvi²³. Anot Steigvilos, 1864 m. Šiaurių dvare lietuviškos knygos buvo trys, o pagal ankstesnį bibliotekoje esančių knygu sąrašą – keturios²⁴. Iš šiuo metu VUB esančių lietuviškų knygu viena ankstesnių tyrėjų nebuvo paminėta visai. Tai Vilniaus vyskupo Andriejaus Benedikto Klungevičiaus (lenk. Andrzej Benedykt Kłagiewicz, 1767–1841)²⁵ knyga *TRUMPAS PAMOKSLAS Apey PASZANAWOIMA CIESORIAUS WISSOS ROSSIOS* (Vilnius, 1832; VUB: Lr 176)²⁶. Kita VUB esanti lietuviška knyga su Narbutui skirtu Simono Daukanto (Szymon Dowkont, 1793–1864) įrašu²⁷ jau buvo paminėta Griškaitės²⁸. Taigi, tampa aišku, kad Narbuto bibliotekoje būta bent šešių lietuviškų knygu ir ne visos jos buvo įtrauktos į XIX a. sudarytus bibliotekos sąrašus. Tai, kad Narbutas mokėjo kelias Europos kalbas, patvirtina ši įvairiakalbių leidinių gausa, buvusi istoriko asmeninėje bibliotekoje.

²³ Sąrašo pozicijos numeriai: 22, 53.

²⁴ Steigvila 1971, 147.

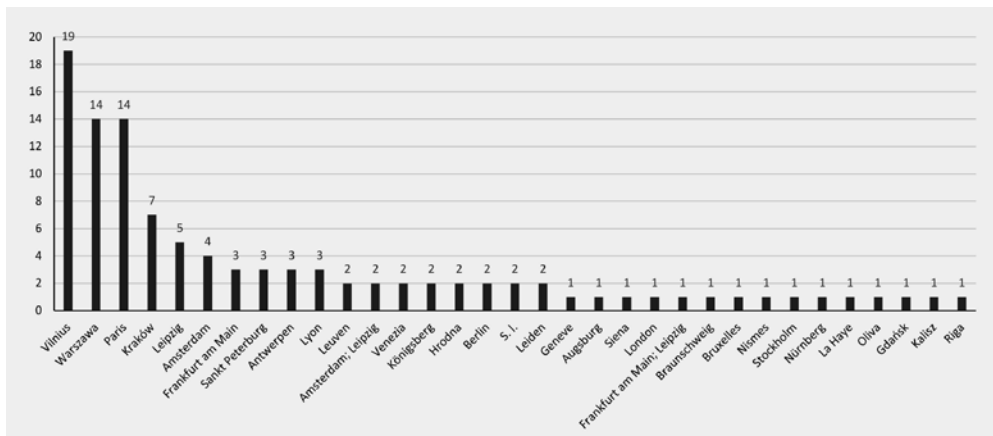
²⁵ Andriejus Benediktas Klungevičius – Vilniaus universiteto auklėtinis (studijavo nuo 1797 m.), teologas, Vilniaus vyskupas, 1789–1797 m. dėstė Kražių kolegijoje, 1815–1825 m. Vilniaus universiteto dogminės teologijos ir Bažnyčios istorijos profesori

sorius. 1840 m. tapo pirmuoju valstiečių kilmės lietuvių vyskupu.

²⁶ Sąrašo pozicijos numeris 53.

²⁷ Simonas Daukantas, *DAJNES Šiamajtiū* [...] Petropille: Spaudinie pas C. KRAY, 1846 (VUB: Lr 34).

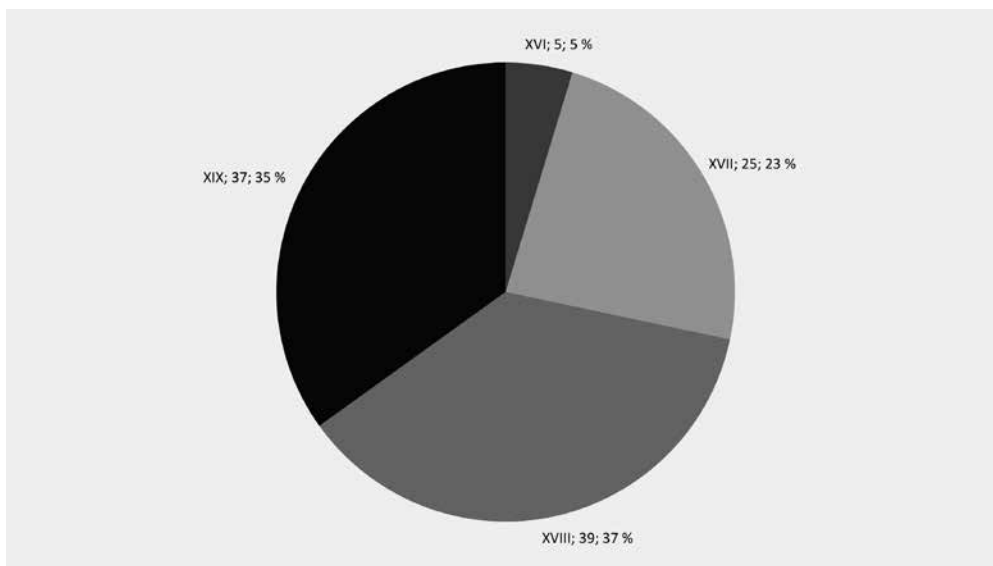
²⁸ Griškaitė 1996, 97, 98 (9 pav.); Griškaitė 2020, 292.

3 diagrama. Narbuto knygų, išlikusių VUB, pasiskirstymas pagal leidimo vietas

1.3. LEIDIMO VIETOS. Daugiausia VUB išlikusių Narbuto knygų buvo išleistos Vilniuje – 19, Paryžiuje – 14, Varšuvoje – 14, kiek mažiau Krokuvėje – 7, Leipci-gėje – 5, Amsterdame – 4, po 3 Sankt Peterburge, Frankfurte prie Maino, Antverpene ir Lione (žr. 3 diagramą). Akivaizdu, kad Narbutas knygas savo bibliotekai įsigyda-vo iš geriausiai jam pasiekiamų miestų Lietuvoje ir Lenkijoje, taip pat – iš didžiausių Europos knygų spausdinimo ir leidybos centrų.

1.4. LAIDOS METAI. Trumpai reikia pristatyti ir Narbuto asmeninės biblio-tekos knygų, išlikusių VUB, pasiskirstymą pagal leidimo metus (žr. 4 diagramą).

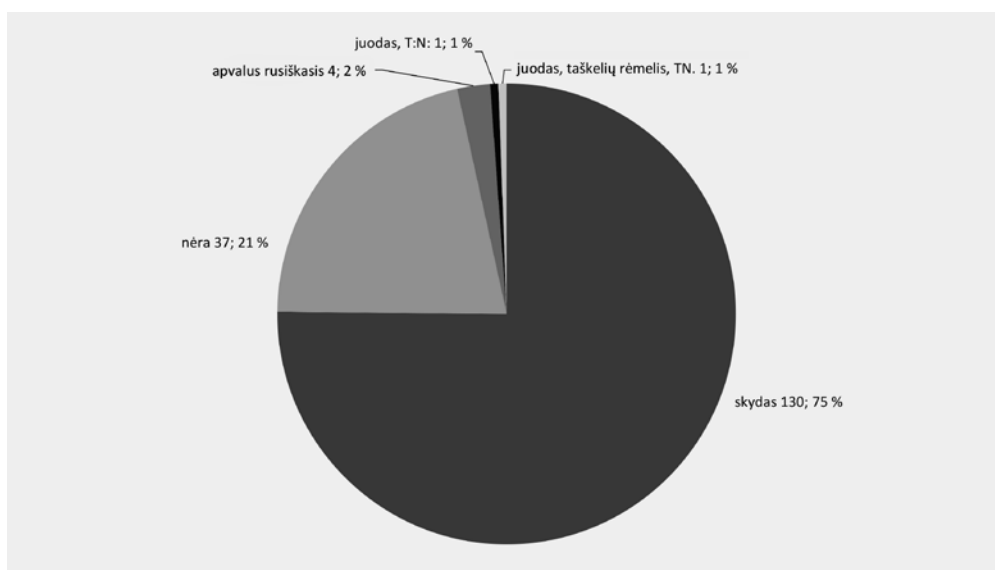
4 diagrama. Narbuto knygų, išlikusių VUB, pasiskirstymas pagal leidimo metus

Tai, kad joje matyti beveik vienodas skaičius XVIII a. ir XIX a. išleistų knygų, reiškia, kad dalis XIX a. knygų iš buvusios Šiaurių dvaro bibliotekos VUB bendrosiose saugyklose dar neatrastos. Taigi, šiuo metu VUB tikrai yra penkios XVI a. knygos su Narbuto nuosavybės ženklais, 25 – XVII a., 39 – XVIII a. ir 37 – XIX a. išleistos knygos.

2. NARBUTO KNYGŲ NUOSAVYBĖS ŽENKLAI. Pagrindiniai Narbuto asmeninės bibliotekos požymiai yra nuosavybės ženklai – antspaudai ir įrašai²⁹. Papildomi kriterijai, ypač daugiatomiams ir periodiniams leidiniams, jei ne visuose tomuose, būdavo nuosavybės ženklai, kurie leidžia spėti leidinį priklausius Šiaurių bibliotekai, – tai specifiniai kelių rūšių viršeliai, kuriais Narbutui asmenines knygas įrišdavo istoriko nusamdytas knygrišys³⁰, ir smulkios, išskirtinės Narbuto ranka įrašytos marginalijos įvairiose leidinių vietose.

2.1. ANTSPAUDAI. Pirmiausia reikėtų aptarti istoriko naudotus antspaudus³¹, kuriais jis žymėjo savo bibliotekos knygas (žr. 5 diagramą).

Iš viso Narbuto asmeniniais nuosavybės ženklais pažymėtose knygose buvo užfiksuoti keturi skirtingi antspaudai, uždėti 136 knygose (arba beveik 79 % iš 173 fizinių vienetų). Didžioji dalis Narbuto knygų buvo žymimos raudonu romantizmo

5 diagrama. Narbuto nuosavybės antspaudai VUB išlikusiose knygose

²⁹ Pagrindiniai Narbuto naudoti knygų nuosavybės ženklai trumpai pristatyti Griškaitės straipsnyje: Griškaitė 2020, 282–283.

³⁰ Griškaitė 2020, 309.

³¹ Čia ir toliau skaičiuojant nuosavybės ženklus bus pateikti fizinių vienetų skaičiai.

1 pav. Saavedra Fajardo 1650:
Narbuto antspaudas „Skydas“;
VUB: III 3358

2 pav. Klungevičius 1832: apvalus
rusiškasis Narbuto antspaudas;
VUB: Lr 176

3 pav. Horatius 1619: Narbuto
antspaudas su taškelių rėmeliu;
VUB: III 7616

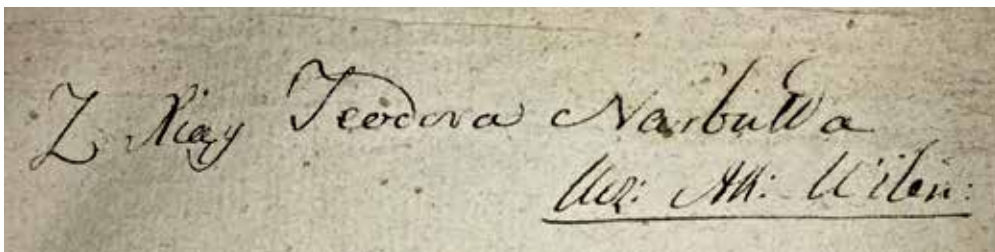

4 pav. L'Huilier 1782:
ankstyviausias Narbuto antspaudas;
VUB: IV 12948

epochos bruožų turinčiu skydo formos antspaudu su meniškai skydo viduje supintais Narbuto inicialais – monograma „TN.“ (žr. 1 pav.). Šiuo antspaudu, kurį sąlyginai galime pavadinti „Skydu“, yra pažymėtos 130³² dabar VUB esančių ir Narbuto nuosavybei priskiriamų XVI–XIX a. knygų.

32 Sąrašo pozicijos numeriai: 1–9, 12–15, 17, 23–24, 26, 28–29, 33–39, 41–42, 45, 51–52,

55–57, 59, 61–63, 65, 67–69, 71–73, 76, 78, 80, 84–85, 89–94, 96–106.

5 pav. L'Huilier 1782: ankstyviausias Narbuto nuosavybės įrašas algebros vadovėlyje; VUB: IV 12948

Kitas antspaudas, kuriuo pažymėtos tik keturios³³ XIX a. knygos, taip pat raudonos spalvos, apvalaus, paprasto linijinio rėmelio viduje matyti rusiškos raidės „TH“ (žr. 2 pav.). Įdomu tai, kad dvi iš keturių šiuo antspaudu pažymėtų knygų yra lietuviškos³⁴ ir abi vėliau buvo patekusios į knygnešio ir bibliotekininko Stanislovo Didžiulio (1850–1927)³⁵ turtingiausią to meto lituanistinę biblioteką, kuri buvo pradėta kaupti apie 1870-uosius³⁶.

Dar vienas Narbuto asmeninio knygų antspaudu variantas – juodas apvalus antspaudas su apskritu taškeliu rėmeliu, kurio viduje taip pat yra inicialai „TN.“ (žr. 3 pav.). Tokiu antspaudu pažymėta tik viena knyga³⁷.

Taip pat tik vienoje knygoje³⁸, 1782 m. Varšuvoje išleistame algebros vadovėlyje, buvo aptiktas ir dar kitoks nei apibūdintieji Narbuto antspaudas: be rėmelio, lyg būtų atskirai išpaustos dvi juodos raidės su dvitaškiais: „T: N:“ (žr. 4 pav.). Tikriausiai šį antspaudą galima laikyti pirmuoju Narbuto asmeninės bibliotekos antspaudu, nes toje pat knygoje yra ir nuosavybę žymintis įrašas, kuris plačiau bus aptartas įrašų skyrelyje. Šis įrašas greičiausiai buvo įrašytas į knygą tarp 1799 m. ir 1803 m., taigi, labai tikėtina, kad tuo pat metu šiuo antspaudu buvo pažymėta ir knyga.

2.2. NUOSAVYBĖS ĮRAŠAI. VUB išlikusiose Narbuto asmeninėse knygose buvo rasti keturi skirtingi nuosavybės įrašai iš viso 39 knygose (arba 23 % iš 173 fizinų vienetų). Seniausiu nuosavybės ženklu galima laikyti įrašą jam priklausiusio jau minėto algebros vadovėlio³⁹ priešlapyje: „Z Xiąg Teodora Narbutta Ucz: Ak: Wilen:“

33 Sąrašo pozicijos numeriai: 18–19, 30, 53.

34 Sąrašo pozicijos numeriai: 30, 53; viena jų (30) – dvikalbė *EWANJELIE POLSKIE Y LI-TEWSKIE* [...] PRZEDRUKOWANE R 1803. w Wilnie: w Drukarni Akademickiéy.

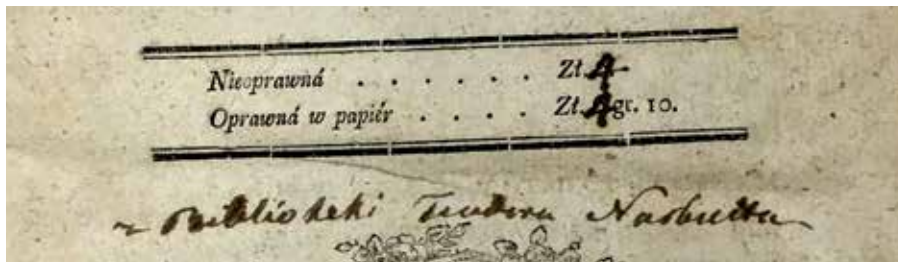
35 Yra Didžiulio antspaudas: „St. Didžiulio BIBLIOTEKA Griežionyse“.

36 Lietuvninkaitė 2004, 14.

37 Sąrašo pozicijos numeris 47.

38 Sąrašo pozicijos numeris 48.

39 Simon Antoine Jean L'Huilier (1750–1840). *ALGIEBRA DLÁ SZKÓŁ NARODOWYCH*. [Warszawa] ROKU 1782 W Marywilu u Michała Grölla [...] (VUB: IV 12948, sąrašo numeris 48).

6 pav. L'Huilier 1782: Narbuto ranka ištaisyta knygos kaina;
VUB: IV 12948

(„Iš knygų Teodoro Narbuto, Vilniaus akademijos mokinio“) (žr. 5 pav.), kuris, kaip minėta aprašant antspaudą, greičiausiai buvo įrašytas tarp 1799 m. ir 1803 m.

Šio įrašo metus leidžia spėti Narbuto biografijos faktas: kaip tik tuo metu mokėsi Vilniaus universitete, kuris minimu laikotarpiu buvo vadinamas Lietuvos vyriausiąja mokykla⁴⁰. Be šio įrašo, knygos antraštiniame lape savininko ranka pataisyta ir išspausdinta vadovėlio kaina (žr. 6 pav.): vietoje spaustuvėje išspausdintų šešių auksinų rudu rašalu pataisyta į keturis (be viršelio) ir į keturis auksinus 10 grašių (su viršeliu).

Šis skrupulingas knygos kainos ištaisymas rodo labai ankstyvą polinkį preciziškai pateikti duomenis apie turimas ar įsigijamas knygas. Todėl tikėtina, kad toks pat polinkis į tikslias žinias Narbuto istoriko asmenybei išlieka būdingas ir jo vėlesniuose tyrimuose bei veikaluose. Toje pačioje knygoje aptinkamas ir kiek vėlesnis – populiariausias – net 35⁴¹ knygoose randamas nuosavybės įrašas. Paprastai šis įrašas įrašytas vienoje eilutėje, retai kada perkeliamas ir rašomas dviejose iliustracijos pusėse, dažniausiai antraštiniame knygos lape arba priešlapyje, kartais juodu, kartais raudonu rašalu, pradedant rašyti mažąja „z“ raide (žr. 7 pav.): „z Biblioteki Teodora Narbutta“ („iš Teodoro Narbuto bibliotekos“).

Tik keturiuose knygoose randamas ir paprastesnis įrašas „Teodor Narbutt“⁴², kuris įrašytas priešlapyje arba antraštiniame lape, taip pat pasitaiko ir abiejose vietose. Dar vienoje⁴³ lietuviškoje knygoje įrašė užrašyta rusiška pirmoji pavardės raidė „H“ (žr. 8 pav.): „Teodora Narbutta“ („Teodoro Narbuto“). Teisingumo dėlei reikia paminėti, kad pastarasis įrašas labai nepanašus į likusius Narbuto ranka rašytus įrašus knygoose.

40 1803 m. Lietuvos vyriausioji mokykla buvo pervadinta Imperatoriškuoju Vilniaus universitetu.

41 Sąrašo pozicijos numeriai: 10–11, 17, 21, 25, 27, 31, 40, 46–48, 50–51, 54, 58, 61, 64, 70, 74–75, 77, 79, 84, 87–88, 95, 103.

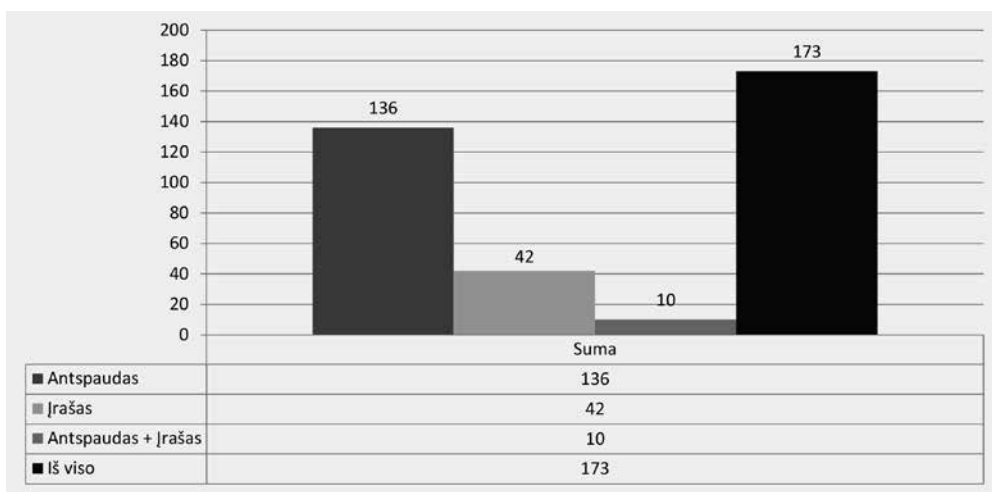
42 Sąrašo pozicijos numeriai: 16, 31, 57, 60.

43 Sąrašo pozicijos numeris 53.

7 pav. Palladio 1698: dažniausiai pasitaikantis Narbuto nuosavybės įrašas; VUB: 7090

Reikia paminėti, kad labai retai knygoje, kurios pažymėtos Narbuto antspaudais, yra dar ir nuosavybės įrašų. Tokių knygų VUB fonduose buvo rasta tik 10⁴⁴ (žr. 6 diagramą⁴⁵).

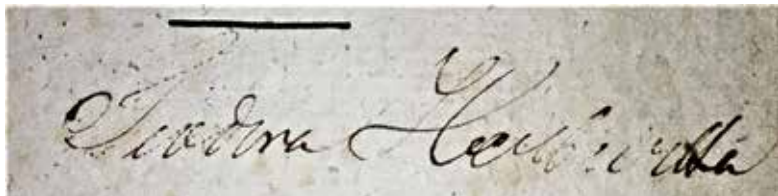

6 diagrama. Narbuto nuosavybės antspaudų ir įrašų santykis VUB knygoje

2.3. DOVANOJIMO ĮRAŠAI. Atskirai reikėtų aptarti ir kitokio pobūdžio įrašus – įvairių žmonių dovanojimo Narbutui įrašus arba paties istoriko kitiems dovanotas knygas. Tokie donaciniai įrašai taip pat rodo, kad šios knygos vienu ar kitu metu buvo aptariamose jo rankose. Dovanotose knygoje daugiau jokių kitų Narbuto knygos nuosavybės ženklų gali ir nebūti. Vienas iš tokių dovanojimo įrašų užra-

⁴⁴ Sąrašo pozicijos numeriai: 17, 35, 51, 53, 47–48, 57, 61, 84, 103.

⁴⁵ Diagramoje įskaičiuoti ir trys dovanojimo įrašai.

8 pav. Bullet 1755 ir Klungevičius 1832: du Narbuto įrašo variantai;
VUB: IV 44502, Lr 176

šytas kito garsaus Lietuvos istoriko Daukanto. Knygos *DAJNES Žiamajtiū*⁴⁶ melsvo popieriaus priešlapyje Daukanto ranka užrašyta: „JW.– Teodorowi Narbutowi Historiografowi Narodu Litewskiego, Kapitanowi i Kawalerowi w dowod Szacunku i przyjazni ofiarował 1846 Czerwca 24. S Dowkont St. Petersburg“ („Teodorui Narbutui lietuvių tautos istoriografui, kapitonui ir kavalieriui kaip pagarbos ir draugiškumo ženklą dovanojau 1846 birželio 24. S. Daukantas Sankt Peterburgas“) (žr. 9 pav.). Tai buvo pirmoji iš keturių⁴⁷ Daukanto knygų, kurias jis nusiuntė Narbutui iš Sankt Peterburgo, nepaisant tarp jų iškilusių nesutarimų⁴⁸. Deja, VUB pavyko rasti tik vieną šio autoriaus Narbutui užrašytą knygą.

Dar vienas, šį kartą jau paties autoriaus Narbuto dovanojimo įrašas Vilniuje kuriamo Senienų muziejaus idėjos autoriui grafiui Eustachijui Tiškevičiui (Eustachy Tyszkiewicz, 1814–1873), kurio muziejuje turėjo būti saugomos ir atrinktos bei testamentu užrašytos Narbuto lituanistinės muzealijos⁴⁹, rastas knygoje *POMNIEJSZE PISMA HISTORYCZNE*⁵⁰. Knygos priešantraštiniame lape yra įrašas (žr. 10 pav.): „Jaśnie Wielmożnemu Eustachemu Hrabi Tyszkiewiczowi na znak szacunku i na pamięć ofiarował

46 Simonas Daukantas, *DAJNES Žiamajtiū* [...] Petropilie: Spaudinie pas C. KRAY, 1846 (VUB: Lr 34, sąrašo numeris 22).

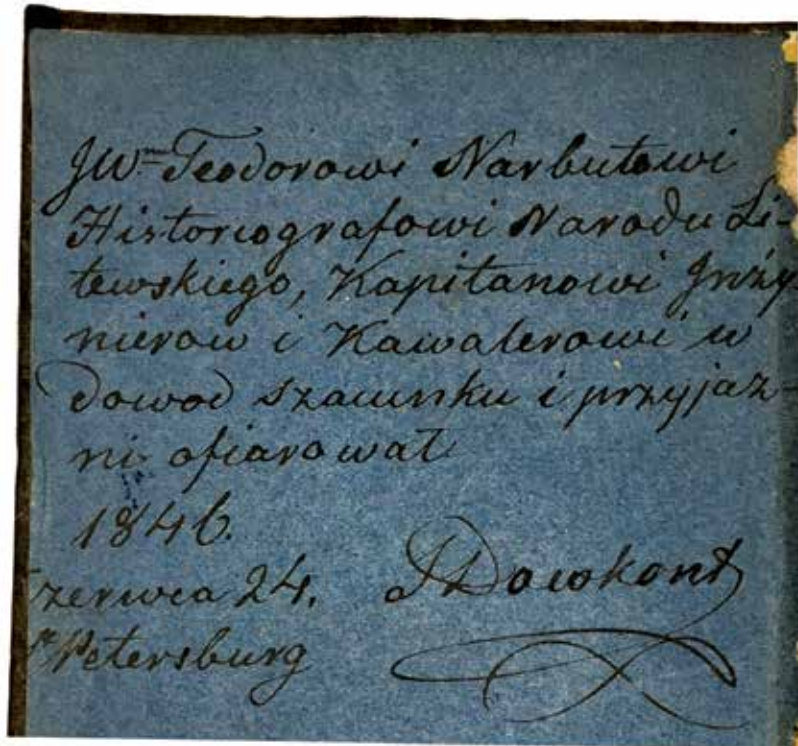
47 Kitos Daukanto Narbutui dovanotos jo išleistos knygos: *BUDA Senovės-Lėtuviū Kalnienu ir Žiamajtiū* (Petropilie: SPAUDINIE PAS C. HINTZE 1845); *ABECIEĻA LĪJTUVIŪ-KALNIENŪ ir ŽIAMAJTIŪ KAĻBOS* (Petropilie: Isspausta pas K. Kraju, 1842); *PARODIMAS kajp APINIUS AU-*

GINTI [...] (PETROPILIE. sspausta pas K. Kraju, 1847). Žr. Steigvila 1971, 147.

48 Apie Daukanto ir Narbuto nesutarimus žr. Griškaitė 1996, 97–98, 162.

49 Griškaitė 2020, 281–282.

50 Teodoras Narbutas, *POMNIEJSZE PISMA HISTORYCZNE / SZCZEGÓLNIE DO HISTORIY LITWY ODNOSZĄCE SIĘ*. WILNO: Nakład i druk Teofila Glücksberga [...], 1856 (VUB: RA 5, sąrašo numeris 66).

9 pav. Daukantas 1846: Daukanto dovanojimo įrašas Narbutui; VUB: Lr 34

Autor. 1855 grud[nia] 14“ („Maloningajam Eustachijui Tiškevičiui pagarbos ženklan ir atminčiai paskyrė Autorius. 1855 [(?) knyga išleista 1856 m.] gruodžio 19“)⁵¹.

Bazilijaus Bonifaco Jachimovičiaus (Bazyli Bonifacy Jachimowicz, XVIII a.) knyga *RELACYA o straszliwym upadku Stołecznoego MIASTA WILENSKIEGO w Wielkim Księstwie Litewskim*⁵², kurioje autorius poetine forma aprašė 1748 m. ir 1749 m. Vilniaus gaisrus⁵³, taip pat galima laikyti buvusią Narbuto nuosavybe dėl joje esančio įrašo: „R[ok]u 1864 Kwietnia 16 To pisunko ofiarował w darze [?] do biblioteki Muzeum wileńskiego Teodor Narbutt“ („1864 metais balandžio 16 šitą raštą padovanojo Vilniaus muziejaus bibliotekai Teodoras Narbutas“). Yra žinoma, kad istorikas tuo metu jau gy-

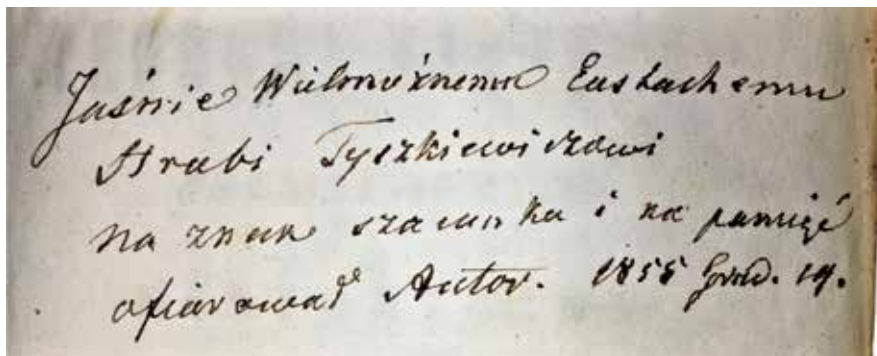
51 Šios dedikacijos iliustracija buvo publikuota Sauliaus Pivoro straipsnyje „Teritorinis tapatumas Eustachijaus Tiškevičiaus visuomeniniame-politiniame pasaulėvaizdyje“, neiššifruojant ir neverčiant teksto.

Taip pat nurodytas klaidingas knygos su dedikacija šifras. Žr. Pivoras 2014, 40–55.

52 Bazyli Bonifacy Jachimowicz, *RELACYA o*

straszliwym upadku Stołecznoego MIASTA WILENSKIEGO w Wielkim Księstwie Litewskim [...] [Vilnius: Akademijos sp., 1748] (VUB: IV 31387⁽²⁾, sąrašo numeris 49).

53 Meilus 2014. Šioje Jachimovičiaus brošiūroje labai detaliai nupasakoti Vilniaus gaisrų padaryti nuostoliai, įvardijant sudegusias gatves, namus ir žmonių aukas.

10 pav. Narbutas 1856: Narbuto dovanojimo įrašas Tiškevičiui;
VUB: RA 5

veno Vilniuje pas savo dukterį⁵⁴, o jo dvare Šiauriuose tuo metu visą gyvenimą kaup-
ta biblioteka imperinių valdininkų buvo registruojama, aprašinėjama ir ruošiama
išvežti⁵⁵.

Dar vienas įrašas, įrašytas galbūt Mykolo Grabovskio (Michał Grabowski, 1804–
1863)⁵⁶ ranka, kuriuo veikalas paskiriamas Narbutui: „Jwny Teodor Narbutt“ („Ma-
loningasis Teodoras Narbutas“).

Neaiškus yra knygoje *WIADOMOSC o FUNDUSZU y DOCHODACH Spitala i Probostwa Swietey Tróycy*⁵⁷, kurios autorystė priskiriama Martynui Počobutui (Marcin Poczobut Odlanicki, 1728–1810), esantis kito rašytojo, Vilniaus universiteto auklėti-
nio, Leono Rogalskio (Leon Rogalski, 1806–1878)⁵⁸ įrašas: „dar Leona Rogalskiego
r. 1823. d. 17. Marca“ („Leono Rogalskio dovana 1823 m. kovo 17 d.“). Palyginus
datas tampa aišku, kad tuo metu Rogalskiui buvo tik 17 metų. Neaišku, ar įrašas
skirtas Narbutui, ar universiteto bibliotekai, nes joje yra dar ir Vilniaus akademijos
bibliotekos antspaudas, o pats įrašas ir jo braižas labai panašus į kitus įrašus, kuriuos
XIX a. pirmojoje pusėje rašė bibliotekininkai beveik į kiekvieną Vilniaus universite-
tui dovanojamą knygą. Taigi, nors iš karto po šiuo įrašu išspausťas Narbuto antspau-
das, o viršelis – tipiškas istoriko bibliotekai, vadinamojo „tigro akių“⁵⁹ marmurinio
popieriaus, vis dėlto lieka labai neaišku, kada ir kaip priklausydama Vilniaus aka-

54 Griškaitė 1996, 168.

55 Griškaitė 2020, 292.

56 Mykolas Grabovskis – rašytojas, literatas,
Varšuvos edukacinės komisijos direkto-
rius. Žr. Ziembricki 1959–1960, 504–505.

57 Marcin Poczobut Odlanicki, *WIADOMOSC
o FUNDUSZU y DOCHODACH Spitala i
Probostwa Swietey Tróycy* [...] [Vilnius:
Akademijos sp., 1789] (VUB: BAV 21.7.30,
sąrašo numeris 78).

58 Leonas Rogalskis – literatas, vertėjas, leidė-
jas, Vilniaus universiteto tarybos sekreto-
rius, Joachimo Lelevelio (Joachim Lelewel,
1786–1861) mokinys. Žr. Skrėt 1988–1989,
412–413; Adrianek 1992–1993, 126.

59 Daugiau apie „tigro akių“ marmurinio po-
pieriaus viršelį žr. skyrelyje apie Narbuto
bibliotekai būdingus viršelius.

demijos bibliotekai būtent ši knyga atiteko Narbutui ir ar tikrai Rogalskis 1823 m. su juo susitiko⁶⁰.

Narbuto buvusios bibliotekos knygoje yra platesnių istoriko nuosavybės įrašų, pateikiančių daugiau žinių ir apie ankstesnius knygos savininkus. Štai, pavyzdžiui, žymaus XVII a. vokiečių mokslininko universalo Athanasius Kircherio (1602–1680) veikale apie istorinius-mokslinius Nojaus arkos tyrimus *ARCA NOË*⁶¹ yra įrašas, nurodantis ankstesnius jo savininkus: „Ex Libris Joannis de Broel Plater Capitanei Jotkanensis et Giegobrocensis“ („Iš knygų Jono de Broel Platerio, Jotainių ir Gegobrostos seniūno“). Tokia formule „Jotainių ir Gegobrostos seniūnas“ šis savininkas Jonas Liudvikas Broel-Plateris (Jan Ludwik de Broel-Plater, ?–apie 1763)⁶² pasirašinėjo po 1753 m. vasario 14 d.⁶³ Po šiuo yra kitas įrašas: „Emit Andreas Benedictus Kłagiewicz anno 1818 – Post cui mortem emitte Theodorus Narbutt. 1842“ („Nupirko Andriejus Benediktas Klungevičius 1818 metais – Po kurio mirties nupirko Teodoras Narbutas. 1842“). Šie Narbuto įrašai liudija apie tai, kad jam labai rūpėjo išsaugoti visus buvusių knygos savininkų nuosavybės ženklus, tokiu būdu stengiantis neprarasti ir nesuklastoti knygos kelionių per laikmečius istorijos.

Baigiant skyrių apie knygų nuosavybės įrašus negalima nors trumpai nepaminėti ir kitų savininkų, taip pat iš Narbutų giminės, įrašų, kurie buvo rasti Narbuto bibliotekos knygoje. Štai periodinio leidinio *LE SPECTATEUR*⁶⁴ ketvirtajame ir penktajame tomuose šalia įprasto Narbuto nuosavybės įrašo „z Biblioteki Teodora Narbutta“ yra ir visai trumpas, bet labai įdomus įrašas: „D NarbuttWL [Wojski Lidsky]“ („D. Narbutas L[ydos] V[aiskis]“) (žr. 11 pav.). D. Narbuto įrašas yra ir prancūzų gamtos istoriko abato Noëlio Antoine'o Pluche'o (1688–1761) knygoje *LE SPECTACLE DE LA NATURE*⁶⁵ penktame–aštuntame tomuose.

Greičiausiai kadaise šių leidinių visi tomai priklausė Lydos vaiskiui, aktyviam 1794 m. sukilimo dalyviui, Lietuvos tautinės aukščiausiosios tarybos nariui Dominykui Narbutui (Dominik Narbutt, apie 1740–po 1794). Pluche'o veikalo penktajame tome⁶⁶

⁶⁰ Norint tiksliai nustatyti, ar ši knyga buvo padovanota tiesiogiai Narbutui, ar jis vėliau ją kaip uždaryto universiteto bibliotekos knygą įsigijo iš bukinistų, reiktų platesnio tyrimo.

⁶¹ Athanasius Kircher, [...] *ARCA NOË IN TRES LIBROS DIGESTA* [...] AMSTELODAMI: Apud JOANNEM JANSSONIUM à WAESBERGE. ANNO CIO IOC LXXV [1675] (VUB: III 16026, sąrašo numeris 52).

⁶² Jonas Liudvikas Broel-Plateris – Gegobrostos seniūnas, Livonijos atstovas keliuose seimeliuose, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lauko etmono Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės (1702–1762) adjuntas.

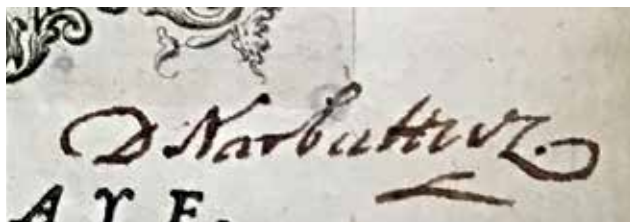
⁶³ Zielińska 1981, 660–661.

⁶⁴ *LE SPECTATEUR, OU LE SOCRATE MODERNE* [...] A AMSTERDAM: Chez les

Freres WETSTEIN, 1714–1750 (VUB: IV 10588₄, IV 10093₅, sąrašo numeris 87).

⁶⁵ Noël Antoine Pluche, *LE SPECTACLE DE LA NATURE, OU ENTRETIENS SUR LES PARTICULARITES DE L'HISTOIRE NATURELLE, Qui ont paru les plus propres à rendre les Jeunes-Gens curieux, & à leur former l'esprit*. A LA HAYE: Chez JEAN NEAULME, M. DCC. XLVII [1747] (VUB: IV 1770₅; IV 4904₆; IV 5347₇; IV 5266₈, sąrašo numeris 77).

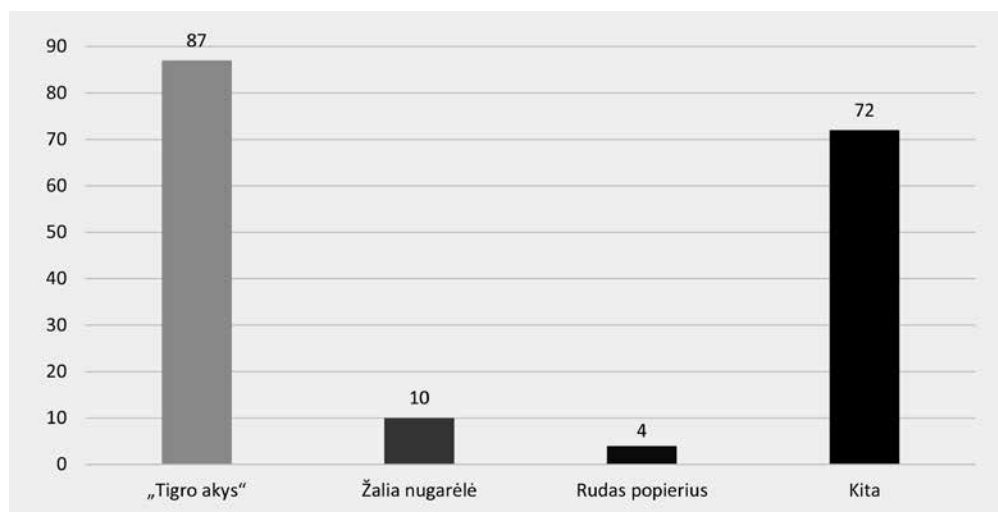
⁶⁶ Noël Antoine Pluche, *LE SPECTACLE DE LA NATURE, OU ENTRETIENS SUR LES PARTICULARITES DE L'HISTOIRE NATURELLE, Qui ont paru les plus propres à rendre les Jeunes-Gens curieux, & à leur former l'esprit*. A LA HAYE: Chez JEAN NEAULME, M. DCC. XLVII [1747] (VUB: IV 1770₅, sąrašo numeris 77).

11 pav. Pluche 1747: D. Narbuto nuosavybės įrašas;
VUB: IV 5347₁₇

yra ir dar vienas įrašas, kuriame figūruoja Narbutų pavardė. Priešlapyje įrašyta: „Bibliotyka Kochany Bracie byłem wilnie Johanna Narbut“ („Biblioteka [;] Mylimas broli buvau Vilniuje. Joana Narbut“). Labai didelė tikimybė, kad jį įrašė vyriausioji Narbuto duktė Joana Narbutaitė-Kuncevičienė (Joanna z Narbuttów Kuncewiczowa, po 1832–po 1865)⁶⁷, tik neaišku, kuri iš keturių savo brolių ji turėjo galvoje.

3. NARBUTO BIBLIOTEKOS KNYGŲ VIRŠELIAI. XIX a. dvarininkų bibliotekose vyraujanti mada gražiai, vienodais viršeliais įrišti savo asmeninių bibliotekų knygas neaplenkė ir Šiaurių dvaro savininko. Peržiūrėjus VUB išlikusius Narbuto asmeninio rinkinio egzempliorius, galima teigti, kad Šiauriuose gyvenęs istoriko pasamdytas knygrišys įrišo savo darbdavio knygas trimis skirtingais viršeliais (žr. 7 diagramą)⁶⁸.

7 diagrama. Narbuto asmeninių knygų viršeliai

⁶⁷ Griškaitė 2020, 312.

⁶⁸ Skaičiuojant viršelius turimas galvoje fizinių knygų vienetų skaičius.

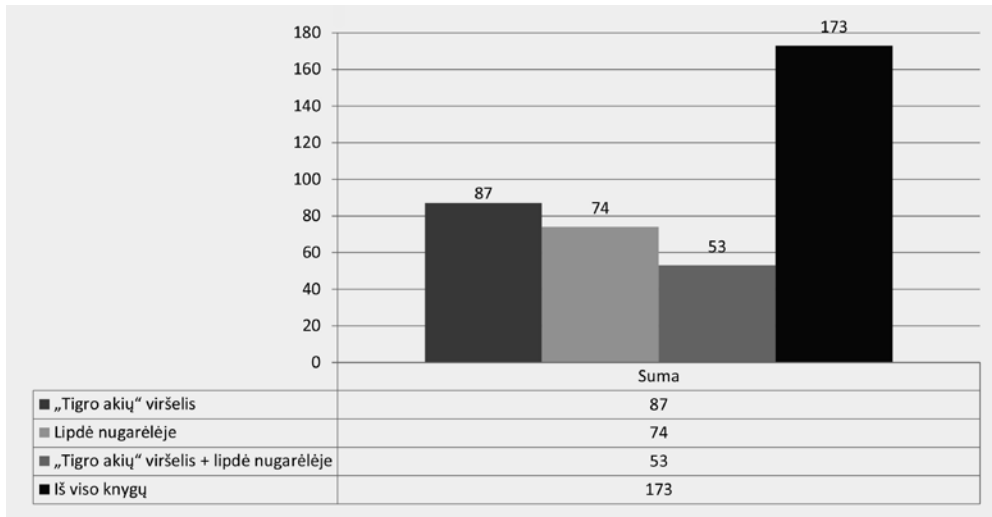
12 pav. Büsching 1786, Denina 1784 ir Poczobut 1789: viršeliai su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir nugarėlės su saulutės, rombo ir grandinėlių ornamentais; VUB: IV 10936, IV 7754₁ ir BAV 21.7.30

Tiesa, galima spėti, kad Narbutas knygrišiui duodavo neįrištas nupirkta knygas arba sutvarkydavo tik iš tikrųjų susidėvėjusius, blogai atrodančių knygų viršelius. Gerai atrodančių knygų originalių kietviršių Narbutas nekeisdavo, todėl didelė dalis Šiaurių bibliotekoje buvusių leidinių tebeturi iki mūsų dienų išlikusius originalius viršelius. Pagal kai kuriuos Šiauriuose įrištus išsiskiriančius knygų viršelius galima visai sėkmingai *de visu* ieškoti išlikusių Narbuto knygų, vien tik pagal nugarėles peržiūrint įvairių bibliotekų saugyklų fondus.

3.1. VIRŠELIS SU „TIGRO AKIŲ“ MARMURINIŲ POPIERIUMI. Dažniausiai pasitaikantį Narbutui priklausiusių knygų viršelį sąlyginai galima pavadinti viršeliu su „tigro akių“⁶⁹ marmuriniu popieriumi. Šiuo viršeliu įrištos knygos

⁶⁹ Kada ir kur atsirado šios rūšies marmurinio popieriaus pavadinimas, tikslių duomenų nėra. Tikėtina, kad panašus pavadinimas kartu su popieriumi atsirado XIX a. Įvairiomis kalbomis įvairiuose regionuose jis buvo vadinamas „Tiger“, „Sun spot“, „Soleil“, „Oeil de Chat“, „Oeil de Tigre“,

„Sonnen“, „Tigeraugen“ marmuriniu popieriumi. XX a. buvo bandoma registruoti marmurinio popieriaus rūšis, priskiriant joms atitinkamus pavadinimus. Daugiausia istorinio marmurinio popieriaus pavyzdžių su pavadinimais pateikė Einaras Miura ir Richardas Wolfe'as.

8 diagrama. „Tigro akių“ viršelio ir lipdės nugarėlėje santykis

visos buvo perrištos arba pirmą kartą įrištos XIX a. Kietviršiams buvo naudojamas kartonas, apklijuotas įvairių spalvų derinio – raudono, pilko, melsvo arba geltono atspalvio – „tigro akių“ marmuriniu popieriumi⁷⁰ (žr. 12 pav.). Beveik visada šiuo marmuriniu popieriumi puoštu viršeliu įrištos knygos buvo raudonai dažytais knygos bloko kraštais.

Šiam viršeliui būdinga tamsios arba šviesesnės rudos odos nugarėlė su auksintais ruletės – būtinai su grandinėlės ornamentu ir pavieniais saulučių arba rombų – išpau-dais. Paprastai antrajame tarptryšyje arba tarp antro ir trečio grandinėlės ornamento būdavo priklijuojama tamsesnės, dažniausiai raudonos arba juodos plonos odos plaketė su išpaustu auksuotu knygos pavadinimu. Knygų tomų arba periodinių leidinių nugarėlės apačioje kartais būdavo tokios pat odos plaketės su išpaustu auk-suotu tomo numeriu ar periodinio leidinio metais. Vėliau nugarėlės apačioje paties Narbuto būdavo priklijuojama labai mažo formato keturkampė lipdė, ant kurios raudonais dažais būdavo užrašomas knygos eilės numeris. Ant VUB išlikusių eg-zempliorių dažniausiai šių numerių lipdžių nebėra, likę tik jų fragmentai arba vos matoma žymė, iš kurios aiškėja, kad lipdės vis dėlto nugarėlėje būta. Todėl tvirtai galima teigti, jog eilės numerius turėjo visos Narbuto bibliotekos knygos, įrištos viršeliu su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi (žr. 8 diagramą).

Tokiais „tigro akių“ marmurinio popieriaus viršeliais VUB yra išlikusios 87⁷¹ (50 %) knygos, priklausiusios Narbuto bibliotekai, iš kurių 4 buvo išleistos XVII a., 36 – XVIII a.

70 Yra kelios Narbutui priklausiusios knygos, apklijuotos ir kitokiu marmuriniu popie-riumi, bet visuomet jų nugarėlė puošta specifiniu, tik šios bibliotekos knygoms būdingu grandinėlės ornamentu.

71 Sąrašo pozicijos numeriai: 1, 3–4, 7–9, 13–14, 17–18, 23–24, 28, 31, 33, 36–38, 45, 54–57, 59, 63, 68–69, 71–72, 78, 85–86, 91–92, 97–101, 103–105.

ir net 47 – XIX a. Iš šiais viršeliais įrištų knygų net 78 (beveik 90 %) knygos yra istorijos tematika. Todėl galima spėti, kad Narbutas labiausiai naudojamas, savininko profesinius interesus atitinkančius leidinius arba smarkiai nuo dažno skaitymo susidėvėjusias savo bibliotekos knygas įrišo vienodais „tigro akių“ marmurinio popieriaus viršeliais. Apie tai, kad šiais viršeliais įrištas knygas Narbutas skaitė daugiausiai, liudija ir jose esančių jo ranka įrašytų marginalijų gausa. Iš 67 su Narbuto marginalijomis VUB šiuo metu saugomų knygų net 46 (beveik 69 %) turi viršelius su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi. Šis „tigro akių“ arba vokiškuose šaltiniuose vadinamo „saulės marmuro“⁷² marmurinis popierius, kurio norimame spalvų derinyje išsiskiria tamsūs (dažniausiai juodi) taškai su šviesia spindulių aureole, manoma, atsirado ne anksčiau kaip 1845 m.⁷³, todėl galima teigti, kad šiais viršeliais Narbuto bibliotekos knygos ir buvo perrištos po 1845 m., nors Griškaitės pacituotuose Narbuto laiškuose nurodoma, jog knygrišys Šiaurinių dvare gyveno ir knygas įrišinėjo jau 1842–1843 m.⁷⁴

3.2. VIRŠELIS ŽALIA NUGARĖLE. Viršelis, kurį sąlyginai galima pavadinti viršeliu žalia nugarėle, Narbuto bibliotekoje yra antras pagal dažnumą. Visos knygos tokiu viršeliu, kaip ir „tigro akių“ marmurinio popieriaus, buvo perrištos XIX a. Kietviršiams jame panaudotas kartonas, apklijuotas žalsvu arba rusvu kleisteriniu popieriumi. Išsiskiria ryškiai žalio popieriaus nugarėlė, kurios viršutinėje dalyje užklijuota tamsiai raudonos odos plaketė su įspaustu auksuotu knygos pavadinimu. Tokiais viršeliais šiuo metu VUB yra išlikusios 10⁷⁵ (apie 6 %) knygų, priklausiusių Narbuto asmeninei bibliotekai. Net šešiose iš jų apačioje yra lipdės arba jų likučiai su Narbuto užrašytu knygos eilės numeriu. Įdomu tai, kad trys iš dešimties knygų buvo išleistos XVI a., šešios – XVII a. ir viena – gamtos mokslų sričiai priklausiusi knyga – XVIII a., taigi galima spėti, jog šiuo viršeliu nebuvo įrišamos naujos XIX a. išleistos knygos. Net devynios knygos iš Šiaurinių dvaro bibliotekos su žalia nugarėle yra istorijos – Narbuto svarbiausios domėjimosi srities – tematikos ir nė vienoje iš jų nėra jokių Narbuto marginalijų. Patyrinėjus šių devynių istorijos knygų turinį išaiškėja, kad visose aprašomi antikos laikų, senųjų tautų, Romos istorijos įvykiai. Todėl išryškėja dar viena Narbutui būdinga rašinėjimo į knygas tendencija – šis Lietuvos istorikas domėjosi išskirtinai tik savo gyvenamojo regiono – Lietuvos, Lenkijos, Livonijos, Rusijos – istorija ir jį menkai domino nuo šio regiono nutolusių kraštų ir senovės kultūrų istorija, todėl su senaisiais autoriais knygų paraštėse Narbutas nebuvo linkęs diskutuoti.

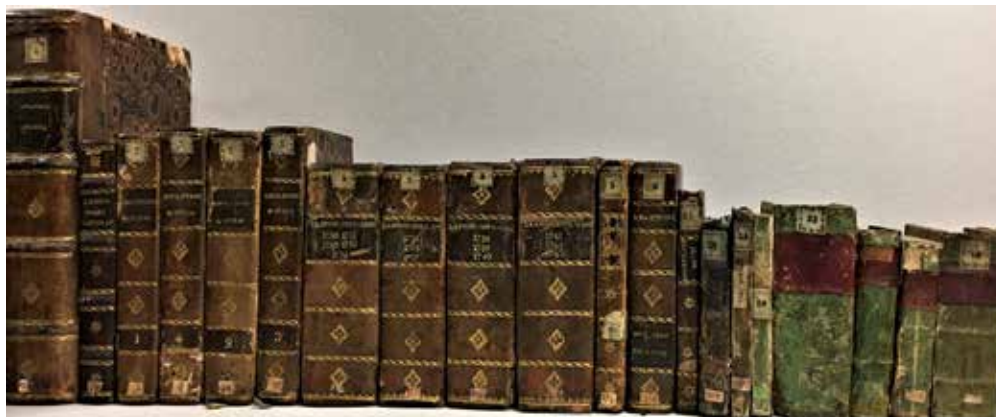
Sudėjus knygas pagal išlikusius arba spėjamus ant nugarėlių esančiose lipdėse užrašytus eilės numerius paaiškėjo, kad greičiausiai Narbuto bibliotekos spintose knygos turėjo būti sudėtos tvarkingai, rikiuojant jas pagal ūgį nuo didžiausios iki mažiausios. Neaišku, ar knygos su „tigro akių“ marmurinio popieriaus viršeliais stovėjo atskiroje spintoje ar spintose, bet tai, kad jos buvo sudėtos prieš knygas žalia nugarėle, kurios buvo rikiuojamos taip pat mažėjančia tvarka ir buvo sudėtos vienoje vietoje, yra akivaizdu (žr. 13 pav.).

⁷² Krause, Rinck 2016, 172–173.

⁷³ Wolfe 1991, 186.

⁷⁴ Griškaitė 2020, 309–310.

⁷⁵ Sąrašo pozicijos numeriai: 5, 12, 29, 42, 44, 50, 76, 93.

13 pav. Narbuto bibliotekos knygos, sudėtos numerių lipdėse eilės tvarka;
VUB: RSS

3.3. RUDI POPIERINIAI VIRŠELIAI. Dar vienas iš visų kitų išsiskiriantis, bet Narbuto bibliotekos knygoms būdingas viršelis – rudas popierinis viršelis odine nugarėle ir kampeliais. Šiuo viršeliu knygos taip pat buvo perrištos XIX a. į kartoninius kietviršius, kurie buvo apklijuoti tamsiai rudu popieriumi. Šiais viršeliais įrištų leidinių knygų bloko kraštai buvo dažyti raudonai. Nugarėlė ir kampeliai tamsiai rudos odos, tarprišyje išsiskiria raudonos odos plaketė su auksuotu knygos pavadinimu. Nė vienos iš šių knygų nugarėlėse lipdžių su Narbuto užrašytu eilės numeriu neaptikta. Su tokiu viršeliu šiuo metu VUB yra rastos 4⁷⁶ (2 %) knygos. Trys iš jų istorijos tematikos (išleistos XVI–XVII a.) ir viena – architektūros knyga (XVIII a.). Nė vienoje iš istorinių knygų rudais viršeliais, kuriose aprašomi autorių gyvenamieji laikotarpiai ir žmonės, t. y. XVI–XVII a., nėra jokių Narbuto marginalijų, o tai patvirtina, kad Lietuvos istorijos autoriui mažai rūpėjo svetimų kraštų praeities autorių aprašomi istoriniai įvykiai, jeigu jie nebuvo susiję su Lietuvos istorija.

3.4. KITOKIE VIRŠELIAI. Visi kiti (70) Narbuto bibliotekai priklausę XVI–XIX a. leidiniai yra išlikę su originaliais buvusių ankstesnių savininkų arba leidykliniais viršeliais. Iš jų 21 leidinys (30 %) yra istorinės tematikos. Ir iš jų tik šešiose knygose (iš 70; arba 8 %) yra Narbuto ranka rašytų marginalijų.

Taigi, iš pateiktų Narbuto bibliotekos viršelių aprašymų ir jų santykio su istoriniu knygų turiniu aiškėja, kad svarbiausias ir reikalingiausias savo bibliotekos knygas, kurios buvo daugiausia istorinio turinio, Narbutas buvo linkęs įrišti „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir būtent tokios knygos yra gausiausiai išmargintos bibliotekos savininko marginalijomis.

⁷⁶ Sąrašo pozicijos numeriai: 15, 60, 94, 104.

4. NARBUTO BIBLIOTEKOS KNYGŲ MARGINALIJOS: KAIP JOS ATSKLEIDŽIA SAVININKO ASMENYBĘ. Tai, kad Narbutui jo asmeninė biblioteka nebuvo tik paprasčiausia dvaro puošmena, rodo gausūs skaitymo ženklai ir marginalijos⁷⁷, rašytos paties įžymiojo Lietuvos istoriko ranka. Tokių prirašintų vietų apstu šios privačios bibliotekos egzemplioriuose. Iš 173⁷⁸ išlikusių Narbuto bibliotekos knygų net 67-iose⁷⁹ (beveik 39 %) yra rankraštinių pastabų, užrašytų tiek pačioje knygoje, tiek papildomai įklijuotuose tuščiuose lapuose. Daugiausiai knygų su pastabomis – 47 (70 %) – yra istorinės tematikos, 5 – periodika, po 3 – architektūros ir religinio turinio knygas, 2 – karybos leidiniai. Šių rankraštinių pastabų, kartais išsiliejančių į mažus tam tikros temos straipsnelius, randame užrašytų priešlapiuose, specialiai perrišant knygas įklijuotuose popieriaus lapuose, parašėse ir šiaip be teksto esančiose tuščiose vietose. Įdomu, kad šios pastabos užrašytos lotynų, lenkų, vokiečių ir prancūzų kalbomis. Apie galimai Narbuto ranka pieštuku užrašytus daugiau nei 90 prūsiškų žodžių vertimų į lietuvių kalbą Kristofo Hartknocho (Christoph Hartknoch, 1644–1687) knygoje *Alt= und Neues Preuffen*⁸⁰ jau buvo kalbėta kitame straipsnyje⁸¹. Šį kartą bus kiek plačiau aptartas kitose jo bibliotekos knygose paliktų užrašų pobūdis, tematika ir kilmė. Atidžiau patyrinėjus įrašus knygose, VUB pasiekusiose iš Šiaurių dvaro rinkinio, galbūt būtų galima geriau suvokti jų autoriaus – XIX a. pirmos pusės dvarininko, išsilavinusio žmogaus, aistringo savamokslio Lietuvos istoriko romantiko – asmenybę, išsiaiškinti Narbuto naudotų ir marginalijose pateiktų istorinių šaltinių nuorodų ir jo teiginių bei korektūrinių ir faktinių tekstų taisymų patikimumą. Šiuo metu yra daug metodikų, pagal kurias tyrinėjant žmogaus rašysenos smulkias detales (šrifto dydį, eilutės nuokrypį, didžiųjų ir mažųjų raidžių santykį, kilpelių, apvalių raidžių rašymą, taškų dėjumą, parašą ir kt.), galima gana tiksliai nustatyti žmogaus charakterio arba asmenybės bruožus, netgi identifikuoti žmogų varginusius motorinius ar psichosomatinis sutrikimus, bet tai jau būtų atskiro straipsnio tema ir šįkart rašysenos ypatumai, atskleidžiantys Narbuto asmenybę ir jo savijautą rašymo metu, nebus tiriami⁸². Reikia pažy-

77 Skaitymo ženklai – tai teksto pabraukimai, įvairūs svarbių teksto vietų pažymėjimai (varnelės, NB [nota bene], numeravimas, nuorodinės rankytės ir kt.) parašėse. Atskira skaitymo ženklų rūšimi laikomos marginalijos – rankraštinės pastabos, komentarai, priedai, papildymai, spausdinto teksto cenzūra ir korektūra, skaičiavimai, datos ir kiti tekstai, įrašyti knygos viršelyje, priešlapiuose, parašėse arba tarp teksto eilučių.

78 Skaičiuojant marginalijas turimas galvoje fizinių vienetų skaičius.

79 Sąrašo pozicijos numeriai: 1, 3, 6–7, 13, 16–17, 23, 25–26, 28, 36–40, 43, 47–48, 51, 55–56, 68–69, 71, 73–74, 79–80, 82, 86, 91, 95, 98–99, 101, 103, 105.

80 Christoph Hartknoch, *Alt= und Neues Preuffen [...]*, Franckfurt und Leipzig: In Verlegung Martin Hallervorden [...] Druckts Johann Andreae. Anno M DC LXXXIV [1684] (VUB: III 15387₍₂₎, sąrašo numeris 39).

81 Plačiau žr. Rankelienė, Saudargienė 2014, 397–402.

82 Pavyzdžiui, remiantis kelių autorių tyrinėjimų metu nustatytu vienu rašysenos kriterijumi, būdingu ir Narbuto marginalijoms, t. y. smulkumu, galima teigti, jog tokia rašysena rašantis žmogus buvo nedaug kalbantis, kuklus ir netgi per menkai save vertinantis. Žr. lentelę straipsnyje: Pathak, Raut Pawar, Nangare, Abbott, Chandak 2020, 22–23.

mėti, kad VUB esanti menka buvusios šio istoriko bibliotekos dalis neleis susidaryti tikslaus vaizdo, ką jis užsirašinėjo savo bibliotekos knygose, bet turimų marginalijų ir jų pobūdžio aptarimas bent jau leis pamėginti susidaryti apytikrą šios dar nelabai tyrinėtos Narbuto veiklos paveikslą.

Galima išskirti tris pagrindines Narbuto knygose paliktų marginalijų rūšis. Viena – tai užrašai, patikslinantys duomenis apie knygą arba jos autorių. Kita – marginalijos, papildančios arba pataisančios, komentuojančios spausdintą knygos tekstą, grafičiai: piešiniai, spalvinimas. Dar viena rankraštinų tekstų, rastų Narbuto bibliotekos knygose, rūšis – su konkrečios knygos tekstu tik tematiškai susiję, atskiruose lapuose užrašyti ir kartu įrišti įvairių straipsnių ar tekstų nuorašai su paties Narbuto komentarais ir bibliografinėmis nuorodomis. Kadangi šie pridėtiniai tekstų nuorašai dažniausiai yra įrišti knygose, kuriose ir be jų yra gausu rankraštinų Narbuto pastabų, tai atskirai visos „pridėtinės“ marginalijos šiame straipsnyje aptartos nebus – tik apie kai kurias jų bus užsiminta aprašant kitas konkrečiose knygose esančias marginalijas.

4.1. PATIKSLINTI DUOMENYS APIE AUTORIŲ, LAIDĄ ARBA PAČIA KNYGĄ. Vienos iš dažniausiai pasitaikančių Narbuto užrašytų pastabų – tai patikslinti knygos leidimo duomenys bei žinios apie knygos autorių. Tokio tipo pastabų buvo rasta 16-oje⁸³ Narbuto bibliotekos knygų. Tokie užrašai pirmiausia ir krinta į akis 1641 m. Krokovoje išspausdintame Simono Okolskio (Szymon Okolski, 1580–1653) herbyste *ORBIS POLONUS*⁸⁴. Herbysto antraštiniame lape lenkų kalba įrašyta pastaba: „To wydanie pierwsze. Drugie 1643 Cracoviae Trzecie 1648. ibidem“ („Tai pirmoji laida. Antroji 1643 Krokovoje, trečioji 1648 ten pat“). Kitoje antraštinio lapo pusėje herbysto autoriui ir jo sudarytiems bajorų herbų aprašams skirtas knygos savininko ir skaitytojo komentaras (žr. 14 pav.):

Do Okolskiego możnaby rzec, co jeden Kardynał powiedział do Ariosta: Dove diavolo, Segnior Ludovico havete pigliate tante coglionerie⁸⁵. W rzeczy samej skarb niewyczerpany Konceptow przy Każdym herbie zastanawia każdego, i dziwi jak ten [prirasyta vēliau: nie] próżniak Okolski miał cierpliwość i ochotę pisać takie dziwaki, nic nie znaczące!!!

Vertimas

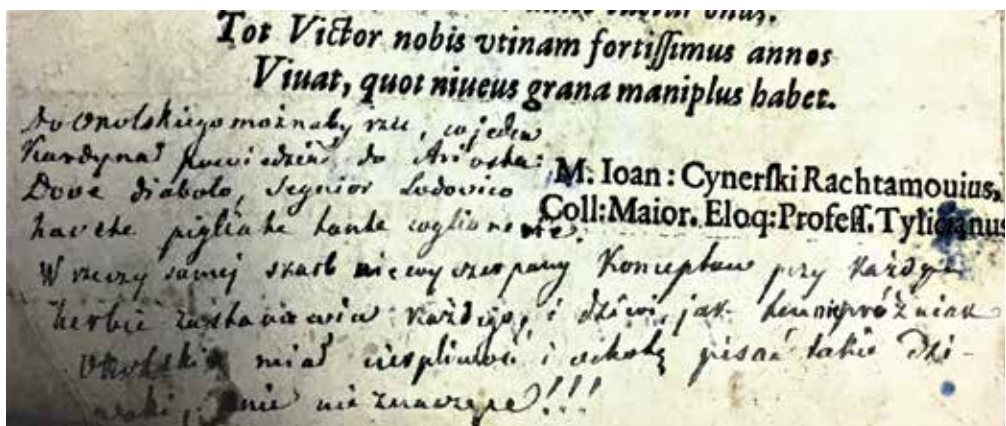
Apie Okolskį galima ištarti, kaip vienas kardinolas pasakė Ariostui⁸⁶: kur velnias, pone Liudvikai, ten suradote tiek daug kvailysčių. Iš tiesų, neišsemiami sąvokų lobiai prie kiekvieno herbo, bet ką verčia susimąstyti ir stebina, kaip tas [ne]dykinėtojas Okolskis turėjo kantrybės ir užsidegimo rašyti tokias nieko nereiškančias keistybės!!!

⁸³ Sąrašo pozicijos numeriai: 3, 6, 13, 25, 38, 40, 47, 71, 73, 79–80, 82.

⁸⁴ Szymon Okolski, *ORBIS POLONUS. CRA-COVIÆ: In Officina Typographica Francisci Cæsarij. Anno Dñi, 1641* (VUB: III 15385₍₂₎, sąrašo numeris 71).

⁸⁵ Turėtų būti: „Dove diavolo avete pigliato tante coglionerie“.

⁸⁶ Tikriausiai turimas galvoje Ludovicas Ariostas (1474–1533) – italų poetas, vienas iš humanistinės literatūros pradininkų, kardinalo Ipolito d’Estè (1479–1520) globotinis.

14 pav. Okolski 1641: Narbuto komentaras apie Okolskio herbyną;

VUB: III 15385₍₂₎

Šis komentaras rodytų Narbuto kritišką tekstų vertinimą ir nepakantumą skaitytojais klaidinantiems, tikrovės neatitinkantiems faktams kitų autorių tekstuose.

Įdomūs užrašai apie veikalo autorių randami Dorohostaiskio knygoje *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI*⁸⁷. Labai gaila, kad knyga buvo restauruota ir perrišta XX a. antroje pusėje VUB restauratorių. Lieka tikėtis, kad knygos restauravimo metu nebuvo prarasta jokių svarbių asmeninių Narbuto ar kokio nors kito buvusio knygos savininko duomenų, nes perrištoje naujais viršeliais knygoje išlikę tik dalis originaliųjų priešlapių. Greičiausiai restauravimo metu buvo kiek išblukintas nuosavybės įrašas, esantis antrame nenumeruotame lape, nurodantis, kad knyga kažkada priklausė kažkuriam iš Nonevičių⁸⁸ (Noniewicz) giminės atstovų. Dar keletas labai išblukusių nuosavybės įrašų, užrašytų kai kurių lapų apačioje esančiose tuščiose vietose, nurodo, kad knyga priklausė Marijonui Nonevičiui, Pulkabelsko seniūnui: „Maryan Noniewicz starosta Pułkabelski“. Žinoma, kad Nonevičių giminės šaknys yra kažkur aplink Vilnių, Alytų ir Suvalkus. Knygos paraštėse yra nemažai greičiausiai šio Nonevičiaus rašytų pastabų apie arklius, jų gydymą bei įvairių vaistų gamybos receptų. Be to, vidinėje viršutinio kietviršio pusėje yra išlikęs raudonas lakinis antspaudas, šalia kurio Narbuto ranka užrašyta: „Herb Noniewiczow“. Tai rodytų istoriko norus identifikuoti buvusius knygos savininkus bent jau dėl to, kad šie savininkai kažkaip galėjo būti susiję su Narbuto giminės iš motinos pusės istorija. Priešlapyje, restauratorių perkeltame iš originalaus viršelio, pieštuku nupieštas karys pagal aprangą ir šarvus galėtų būti XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės atstovas.

87 Krzysztof Dorohostajski, *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI*. W KRAKOWIE: W Drukarniej Lukassa Kupiśa J. K. M. Ty-pogr: Roku Panskié^o 1647 (VUB: III 19753, sąrašo numeris 25).

88 Narbuto motina Izabelė buvo kilusi iš Nonevičių (Noniewiczowie) giminės.

Kadangi ant jo yra Narbuto ranka užrašytas tekstas, galima būtų manyti, kad ir karys pieštas paties Narbuto, nes kitu atveju vargu ar pats istorikas, vertinęs autentiškus dalykus, taip būtų išniekinęs kažkieno kito paliktą galbūt gyvenamojo meto piešinį. Pats tekstas ant piešinio įdomus tuo, kad jame svarstoma apie garsiosios *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI* – žinomiausio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės veikalo apie žirgininkystę – autorių⁸⁹. Skaitant rankraštinį tekstą, pasirodė įdomu, kad nurodyti nežinia kokie puslapiai, skiltis, kartais su citata iš dar kito teksto. Buvo labai smalsu išsiaiškinti, kokias nuorodas šalia savo pastabų apie „Hippikos“ autorių pateikė Narbutas:

N[ota] B[ene] Pisał tę Hippiką [nuplėšta] [...] [K]rzysztofa Mikołaja Radziwiłły na Nieświzu i Ołyce. patrz stronnica 19 Kolumna druga. Był na nauce jezdzieckiey w Neapolu przy stayni królewskiey, około r. 1585, miał mistrza Koniufzego Xiążęcia. De Osona nazwiskiem Don Pietro Antonio Ferrara. Stron. 9, Kolumna 1. Był z Litwy rodem. Stronnica 34, Kolumna 1. „W naszym Litewskim Kraju“ [neįskaitoma] [nuplėšta] Pisał za panowania Cefsarza Rudolfa Stron. 34. Kol. 1. Rudolf II, umarł 1612. – Miał swoje stada. Str. 53. Kol. [nuplėšta] [Toliau prirašyta kitu rašalu, turbūt vėliau:] Nazywał się autor Hippiki Krzysztof Pieniążek, dworzanin Krolewski, wydał raz pierwŹyzy in 4to r. 1607 (žr. 15 pav.).

Vertimas

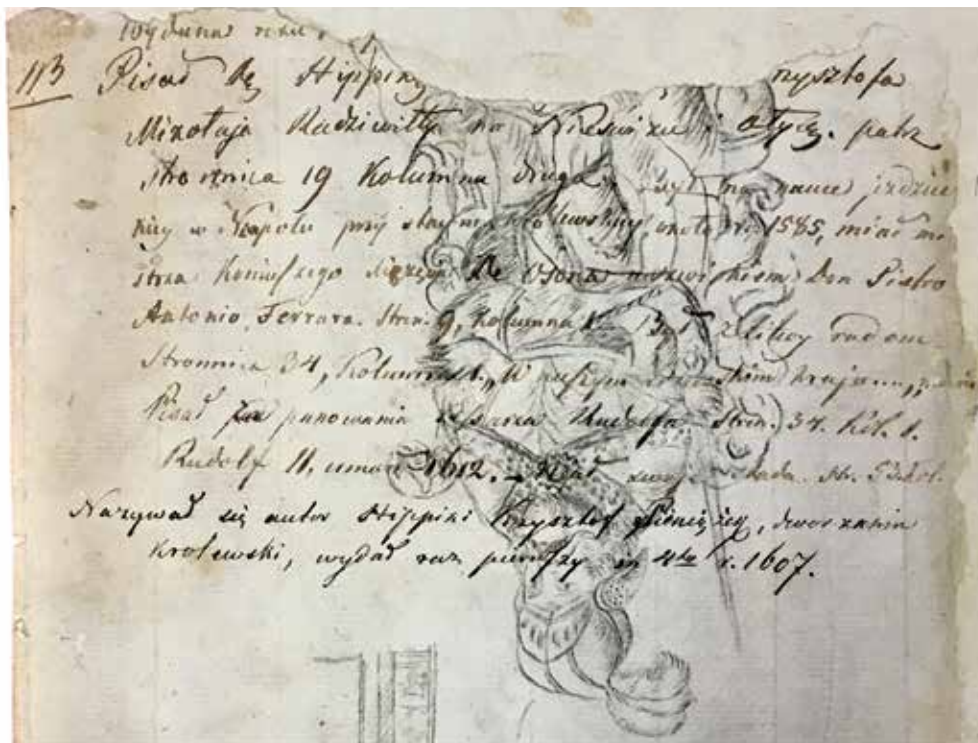
[Gerai įsidėmėk.] Šią Hippiką parašė [nuplėšta gal: szwagier? svainis⁹⁰?] Kristupo Mikalojaus Radvilos Nesvyžiuje ir Olykoje, žiūrėk puslapį 19 antroje skiltyje [šioje *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI* vietoje tikrai autorius rašo apie save kaip Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio (1549–1616) svainį]. Mokėsi jodinėjimo Neapolyje karališkose arklidėse apie 1585 metus, mokė kunigaikščio De Osona arklininkas, vadinamas Don Pietro Antonio Ferrara⁹¹. P. 9, 1 skiltis [spausdintame tekste tikrai pa-

⁸⁹ Kristupas Mikolajus Dorohostaiskis – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės maršalas, karys, gydytojas, poetas ir rašytojas. Dar jaunystėje itin susidomėjo žirgais. Šio amato mokėsi būdamas Italijoje, Neapolyje, pas žinomiausius tenykščius jojimo meistrus. 1603 m. Krokuvoje buvo išleista pirmoji jo veikalo *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI* (*Hipika, arba Mokslas apie žirgus*) laida, iliustruota garsiausio to meto Radviloms dirbusio graverio Tomo Makovskio (Tomasz Makowski, 1575–1630) 42 piešiniais. Šis žirgininkystės ir jojimo vadovėlis buvo pirmasis tokio pobūdžio veikalas Rytų Europoje ir vienintelis toks Abiejų Tautų Respublikoje, išlikęs populiarius dar ilgą laiką. Tik 1607 m., Kristupas Penionžekas (Krzysztof Pieniążek, apie 1553–apie 1619), taip pat Krokuvoje

išleido savo nedidelę praktinio turinio knygelę *HIPPIKA Abo SPOSÓB POZNANIA, CHOWANIA Y STANOWIENIA KONI* (*Hippika, arba Būdas pažinti žirgus ir jų reikšmę*).

⁹⁰ Dorohostaiskis buvo vedęs Radvilos Našlaitėlio seserį Sofiją Radvilaite (1577–1614).

⁹¹ Pirro Antonio Ferraro – iš Neapolio kilęs kilmingas ir visoje Italijoje garsiausias žirgų žinovas ir jodinėjimo meistras. Ispanijos karaliaus Pilypo II (1527–1598) jojimo mokytojas ir karališkasis arklidininkas išleido labai populiarią knygą apie žirgus *CAVALLO FRENATO* (*Pažabotasis arkllys*. IN NAPOLI: Apresso Antonio Pace, MDCII [1602]), po kurios, kai kurių autorių žodžiais tariant, apie žirgus nebebuvo daugiau ko berašyti (Pluvinel 1670, 128).

15 pav. Dorohostajski 1647: Narbuto [?] pieštas karys ir ant jo parašytas tekstas; VUB: III 19753

teikiama žinių apie Ispanijos karaliaus Pilypo jojimo mokytoją kalbamuoju metu, t. y. 1585 m. Neapolio kunigaikščio de Osonos arklidininką ir kavalerijos mokytoją doną Pirro Antonio Ferraro (XVI–XVII a.). Buvo [kilęs?] iš Lietuvos. Puslapis 34, skiltis 1 „Mūsų Lietuvos krašte“ [šioje knygos teksto vietoje tikrai yra įrašyta „w naszym Litewskim kraiu“] [...] Rašė, valdant karaliui Rudolfui p. 34, skilt. 1 [tekste minimas „dabartinis valdovas Rudolfas“] Rudolfas II⁹² mirė 1612. – Turėjo savo kaimenę p. 53, skilt. 1 [tekste iš tikrųjų pateikiamas pavyzdys apie savo kaimenės žirgus]. Pasivadinuo „Hipikos“ autoriumi Kristupas Penionžekas⁹³, karaliaus dvariškis, išleido pirmą kartą 4 formatu 1607 metais.

Taigi, perskaičius ir sutikrinus nurodytus puslapius, tampa aišku, kad skaitytojas ir rankraštinių pastabų autorius, šiuo atveju istorikas Narbutas, buvo labai kruopštus,

⁹² Rudolfas II (1552–1612) – Šv. Romos imperatorius, Austrijos, Kroatijos, Čekijos, Vokietijos karalius, kilęs iš Habsburgų dinastijos.

⁹³ Apie Penionžeką, vėlesnės ir paprastesnės HIPPIKA ABO SPOŚÓB POZNANIA, CHOWANIA Y STANOWIENIA KONI autorių, kuris greičiausiai turimas galvoje, žr. išnašą 89.

netgi smulkmeniškias istorinių ir biografinių duomenų iš originalių spausdintinių šaltinių rinkėjas ir užrašinėtojas. Savo nustatytus faktus patogumo dėlei jis buvo linkęs užrašyti toje pačioje knygoje, nurodydamas tikslias teksto vietas, iš kurių išaiškėja ir kuriais remiantis buvo užrašyti nauji autorių biografijų ar istoriniai faktai.

Dar viena Narbuto ranka patikslinta garsaus istoriko biografija – tai žinomo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos autoriaus Alessandro Guagninio (1538–1614) knyga *KRONIKA Sármaryey Europskiey*⁹⁴. Priešlapyje įrašytas ilgokas tekstas:

Do Biografii Autora. Ojciec autora miał imie Ambroży [įterpta viršuje: rodem z Werony], przybył [nubrauktas žodis] w połowie wieku XV i [...] [nubrauktas žodis] do Polski jakimś przypadkowym trafem; nasamprzod znajomym był z dobrej strony [įterpta viršuje: Ianowi Tęczyńskiemu,] wojewodzie Sandomierskiemu. Poczem zażądał przyjąć wraz z synem swoim Alexandrem (autorem) służbę wojskową, będąc oba biegli w sztuce inżynierskiej. Mikołaj z Sieniawy Wojewoda ziem Ruskich, polecił ich Zygmuntowi Augustowi w liście do tego królu pisanym. Z Miedzyboża 25 februarij a[nn]o Domini 1561. Dziennik Warfzawski r. 1826. T. VI. str 167–169. z Biblioteki T. Hr. Działyńskiego.

Vertimas

Autoriaus biografijai. Autoriaus tėvas buvo vardu Ambraziejus, kilęs iš Veronos, XVI amžiaus viduryje atvyko į Lenkiją dėl kažkokio netikėto atsitikimo; pirmiausia iš gerosios pusės buvo pažįstamas Sandomiero vaivada Jonui Tenčynskiu⁹⁵. Po kurio laiko užsimanė kartu su savo sūnumi Aleksandru (autoriumi) tarnauti kariuomenėje, abu būdami išradingi inžinieriai. Mikalojus Seniavskis⁹⁶, rusų žemių vaivada, pasiuntė juos Žygimantui Augustui su laišku tam karaliui parašytu. Iš Mendzybožo⁹⁷ 1561 metų vasario 25. *Dziennik Warszawski*, 1826, t. 6, p. 167–169. Iš grafo T. Działyńskio⁹⁸ bibliotekos.

Šis tekstas suteikia mums papildomos informacijos apie Narbuto domėjimąsi įvairiais istoriniais šaltiniais ir juose rastų duomenų išsaugojimo būdais. Istorikas rinko duomenis apie įvairius istorinius asmenis visuose jam prieinamuose šaltiniuose, fiksuodavo šaltinius ir pačią informaciją – tai patvirtina jau pateiktą išvadą, užrašydavo į su tam tikru asmeniu susijusias savo asmeninės bibliotekos knygas, kartu ten pat užsirašydamas ir šaltinio, kuriame šie faktai buvo surasti, pavadinimą bei saugojimo vietą.

Įdomus įklijuotas papildomas lapelis su tekstu randamas ir žinomo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės veikėjo Ksavero Pranciškaus Bohušo (Ksawery Franciszek

94 Alessandro Guagnini, *KRONIKA Sármaryey Europskiey* [...] W KRAKOWIE: w Drukárniemy Mikołáá Lobá, Roku Pańskiego 1611 (VUB: III 995₍₂₎, sąrašo numeris 38).

95 Jonas Gabrielius Tenčynskis (Jan Gabriel Tęczyński, 1484–1553) Sandomiero vaivada tapo 1543 m., kai Ambraziejaus sūnui Alessandro'ui Guagniniui tebuvo devyneri metai.

96 Mikalojus Seniavskis (Mikołaj Sieniawski,

apie 1489–1569) – Lenkijos magnatas, Rusios vaivada, Karūnos didysis etmonas.

97 Lenk. *Międzybórz*, Lenkija.

98 Grafas Adamas Tytus Działyńskis (Adam Tytus Działyński, 1796–1861) – lenkų aristokratas, politikas, meno mecenatas ir istorinių šaltinių leidėjas. Turėjo turtingą biblioteką ir archyvą Konarčevo (Konarczewo; Poznanės Didžioji Kunigaikštystė) dvare, nuo 1826 m. – Kurniko dvare.

Bohusz, 1746–1820) studijoje apie lietuvių tautos kilmę *O POCZĄTKACH NARODU i JEZYKA LITEWSKIEGO* [...] ⁹⁹. Šios knygos priešraštiniam lape Narbuto ranka juodu rašalu užrašytos biografinės žinios apie Bogušą ¹⁰⁰, jo brolių Ignacijų Bogušą ir šio išsaugotą Baro konfederacijos archyvą, kurio dalį 1812 m., kaip aiškėja iš įrašo, matė ir galėjo įsigyti pats Narbutas:

Ksawier Bohusz. Książd Prałat Katedr. wileń. Życ przestał 1819 r. Kwietnia 4. Mąż wielkiej uczoneści i zalet obywatelskich, stargany nie tak wiekiem, jak nieprzyjemnościami, z odmiany rządu wynikłemi. Brat jego starfzy był sekretarzem Konfederacji generalnej, mąż jeden z najgłębszych w Polsce statystow. Ponim Książd Prałat miał wiele rękopismow, między innemi dziennik czynności i wypadkow tej konfederacji. Kiedy Książd porwanym został i wywiezionym gdzieś na wygnanie, z niełaski Repnina, zrobowano i rzeczy i bibliotekę księdza. Mnie w 1812 dostał się foliał spory tego dzienniki, oprawny i piękną ręką spisany od arkufzy poc[h]wie 80. Wydalając się raptownie z Wilna w czasie cofania się Francuzów zapomniałem ten rękopism, odzyskać z ręk s. p. Księdza Golańskiego, a rze... wręczyłem później po tego smierci A. [?] Marcinowfkm[u?] Ta rozprawa znajduje się w Racznikach [toliau sunkiai įskaitoma, dalis nukirpta perrišant].

Vertimas

Ksaveras Bogušas, kunigas, Vilniaus katedros prelatas. Gyvenimą baigė 1819¹⁰¹ m. balandžio 4 d. Didelio mokslingumo ir pilietinių dorybių vyras, išvargintas ne tiek amžiaus, kiek nemalonumų, susijusių su valdžios pasikeitimu. Jo vyresnysis brolis buvo generalinės Konfederacijos¹⁰² sekretoriumi, vienas iš įtakingiausių statistų Lenkijoje. Po jo [mirties] kunigas prelatas turėjo daug rankraščių, tarp jų tos konfederacijos veiklos ir įvykių dienoraštį. Kai kunigas buvo sučiuptas ir išvežtas kažin kur į tremtį, dėl Repnino¹⁰³ nemalonės, apiplėšta ir kunigo biblioteka, ir daiktai. Man 1812 m.

⁹⁹ Pranciškus Ksaveras Mykolas Bogušas, *O POCZĄTKACH NARODU i JEZYKA LITEWSKIEGO* [...] *teraz zaś, to iest 1808 Roku WYDRUKOWANA*. w WARSZAWIE: W DRUKARNI GAZETY WARSZAWSKIEY, [1808] (VUB: Lr 16, sąrašo numeris 13).

¹⁰⁰ Apie tekstą šioje knygoje, kaip apie Bogušo biogramą, užsiminta Griškaitės straipsnyje: Griškaitė 2020, 289–290.

¹⁰¹ Iš tikrųjų Ksaveras Bogušas mirė 1820 m. Jis buvo jėzuitas, prelatas, visuomenės veikėjas, kultūros tyrėjas. Rėmė 1794 m. sukilimą. Buvo suimtas, ištremtas į Smolenską („Ignotas Bogušas“, <https://www.vle.lt/straipsnis/ignotas-bogusas/>).

¹⁰² Nors taip buvo vadinama Targovicos konfederatų sąjunga (1792–1793), kuri pasiskė prieš Gegužės trečiosios konstituciją ir siekė Ketverių metų seimo reformas pa-

naikinti su Rusijos kariuomenės parama, vis dėlto čia Narbutas turėjo galvoje Baro konfederaciją (1768–1772), kurią telkė ir kurios generaliniu sekretoriumi nuo 1769 m. buvo Ksavero Bogušo brolis Ignacijus (Ignacy Bohusz, apie 1720–1778) – Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo narys, telkęs Lietuvos bajorus į Baro konfederaciją, siekusių kovoti prieš Rusijos įtaką Abiejų Tautų Respublikoje. Ignacijus Bogušas išsaugojo konfederacijos archyvą, vėliau atitekusį jo broliui Ksaverui. Ksaveras Bogušas, remdamasis šiuo archyvu, parašė Baro konfederatų kovų istoriją (neišliko).

¹⁰³ Nikolajus Repninas (Николай Васильевич Репнин, 1734–1801) – ypatingasis Rusijos pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Abiejų Tautų Respublikoje, aktyviai kišęsis į šalies vidaus reikalus, 1794 m. sukilimą mal-

pakliuvo didokas to dienoraščio foliantas, įrištas ir dailia rašysena surašytas virš 80 [apytikriai] lapų [?]. Paskubomis toldamas iš Vilniaus prancūzų atsitraukimo metu pamiršau tą rankraštį atsiimti iš a. a. kunigo Golianskio¹⁰⁴, o [...] įteikiau vėliau po jo mirties A. [?] Marcinowskiui¹⁰⁵. Tas veikalas yra Račnioje [...].

Toks išsamus vieno dokumento, kurį matė, bet negalėjo įsigyti pats komentaro autorius, istorijos užrašymas rodo Narbuto norą išsaugoti ateičiai kaip įmanoma daugiau informacijos apie svarbų Lietuvos istorijai dokumentą. Narbutui buvo svarbu, kad ateities kartos nepamirštų tokių dokumentų klaidžiojimo po įvairias bibliotekas ar archyvus kelių. Todėl tyrinėti visus Narbuto panašaus pobūdžio komentarus būtina su ypatingu dėmesiu, nes juose yra kitur galbūt neišlikusios informacijos ne tik apie kai kuriuos asmenis ar istorinius įvykius, bet ir apie anais laikais egzistavusias svarbias bibliotekas ir dokumentų archyvus.

Dar vienas įrašas, kurį būtų galima pavadinti tipiniu Narbutui, taip mėgusiam papildyti savo bibliotekos knygas duomenimis apie jų autorių išskirtinius gyvenimo faktus, rastas Georgo Rimplerio (arba Rümpler, 1636–1683) veikale apie gynybinių įtvirtinimų statymą *Beständiges Fundament zu Fortificiren und Defendiren [...]*¹⁰⁶. Pirmiausia reikia aptarti priešlapyje juodu rašalu užrašytą knygos amžiaus apskaičiavimo matematinį veiksmą: „1810 1674/136 Jahr [...]“. Tokio tipo tiek knygų metų, tiek jų autorių amžiaus apskaičiavimo įrašų senosiose knygose randama tikrai dažnai. Jie yra svarbūs dėl tiksliai nurodytos matematinio veiksmo užrašymo datos – šiuo atveju tai būtų 1810 m. Labai tikėtina, kad ir kitos marginalijos, esančios knygoje ir užrašytos to paties žmogaus ranka, buvo įrašytos panašiu metu. Knygos priešlapyje rastas ir įrašas vokiečių kalba: „Dieser Rimpler verteidigte Wien, zur Zeit der Belagerung 1683. von Türcken“ („Šis Rimpleris gynė Vieną nuo turkų 1683 [metų] apgulties metu“). Pasidomėjus Rimplerio¹⁰⁷ biografija tampa aišku, kad Narbutas ir čia tiksliai užsirašė knygos autoriaus biografinius duomenis: Rimpleris iš tiesų dalyvavo antrosios Vienos apgulties metu vykusiuose mūšiuose su turkais.

Trumpas komentaras, rašytas Narbuto, randamas ir Jokūbo Kazimiero Haurio (Jakub Kazimierz Haur, 1632–1709) knygoje *SKŁAD ABO SKARBIEC Známomitych Sekretow OEKONOMIEY ZIEMIANSKIEY [...]*¹⁰⁸. Knyga buvo defektuota – be antraštinio lapo dar iki patenkant į Narbuto biblioteką, nes nuosavybės įrašas raudonu

šinančios Rusijos kariuomenės vyriausiasis vadas, po Abiejų Tautų Respublikos III padalijimo tapo Lietuvos generalgubernatoriumi („Nikolaj Repnin“, <https://www.vle.lt/straipsnis/nikolaj-repnin/>).

¹⁰⁴ Pilypas Nerijus Golianskis (Filip Neriusz Golański, 1753–1824).

¹⁰⁵ Antanas Marcinovskis (Antoni Marcinowski, 1781–1855).

¹⁰⁶ Georg Rimpler, *Beständiges Fundament zu Fortificiren und Defendiren [...]* Franckfurt: In Verlag Joh. Georg Schiele, 1674 (VUB: III 3338–3339, sąrašo numeris 82–83).

¹⁰⁷ Rimpleris – garsus XVII a. karo inžinerijos specialistas, kuris daugiausia dirbo statydamas tvirtoves, įtvirtindamas miestus. Buvo laikomas ir sprogdinimo specialistu. Jis vadovavo ir 1683 m. Vienos įtvirtinimų statyboms. Per pirmąjį antpuolį buvo sužeistas, vėliau nuo sužeidimų mirė.

¹⁰⁸ Jakub Kazimierz Haur (1632–1709). *SKŁAD ABO SKARBIEC Známomitych Sekretow OEKONOMIEY ZIEMIANSKIEY [...]* W KRAKOWIE: w Drukárni Nikołaia Aleksándra Schedlá [...] Roku P. 1693 (VUB: III 16250, sąrašo numeris 40).

rašalu rašytas jau ant pirmojo iki mūsų dienų išlikusio knygos lapo. Vidinėje kietviršio pusėje yra ir neilgas savininko ranka rašytas komentaras, kuriuo buvo siekiama pateikti nors ir minimalius veikalo identifikavimo duomenis: „Ta Xiega Pisana w Roku 1690, obacz stronnica 56. Editia Trzecia. W Krakowie, czyli Xiega trzecia autor Jakób Kazimierz Haur“ („Ši knyga rašyta 1690 metais, žiūrėk puslapį 56. Trečioji laida. Krokuvoje, arba trečioji knyga [tomas], autorius Jokūbas Kazimieras Hauras“). Šis neilgas įrašas rodo ypatingą knygos, taip pat ir asmeninės bibliotekos savininko rūpestingumą tvarkant nuosavas knygas. Nustatyti knygos leidimo duomenis remiantis prieinamomis priemonėmis, šiuo atveju atidžiai tyrinėjant pačią knygą, net jeigu ji ir nebuvo ypatingos Narbuto domėjimosi sferos – nei istorijos, nei karo inžinerijos – veikalas, bibliotekos savininkas, matyt, laikė savitu garbės reikalu.

Panašus rūpestis identifikuoti knygą jaučiamas ir dar vienoje defektinėje knygoje¹⁰⁹, kurioje, perrišant knygą pagal Narbuto užsakymą, įrištas istoriko ranka užrašytas antraštinis lapas. Tiesa, paieškojus knygos pasaulio bibliotekose ir aptikus skaitmeninę jos kopiją, palyginus turimus puslapius su vaizdais internete, pasirodė, kad Narbutui nepavyko teisingai nustatyti knygos leidimo metų. Bet reikia nepamiršti, kad istoriko gyvenamuoju metu ir galimybės palyginti knygų tekstus tikrai buvo daug mažesnės. Šiuo atveju, vaizdžiai tariant, bandant „nupiešti“ Narbuto kaip istoriko profesionalo asmenybės portretą, svarbus jo siekis tobulai sutvarkyti savo būsimų kūrinių ir tyrimų svarbiausią šaltinį – asmeninę biblioteką.

Taigi, šie keli faktai, rodantys bibliotekos savininko išskirtinį rūpestį savo knygomis, taip pat ir šios kelios pacituotos marginalijos, papildančios knygos autorių gyvenimo faktus ar patikslinančios dokumentuose minimus įvykius, leidžia spėti, kad Narbutas buvo itin preciziškas istorikas, tiksliai registravęs nustatytus duomenis, šalia užrašydamas aiškias nuorodas su tai teigiančio dokumento pavadinimu bei puslapio ar eilutės numeriu, patvirtinančias šio istoriko papildytą informaciją.

Kitas svarbus Narbuto kaip tyrinėtojo asmenybės bruožas tas, kad Narbutas jį dominančius veikalus ir dokumentus studijavo itin atidžiai, iš teksto sugebėdamas ištraukti menkiausias kurios nors asmenybės gyvenimo, charakterio ar istorinio įvykio detales, kurias „lipdydamas“ vieną šalia kitos sugebėdavo susieti į tekstų medžiaga pagrįstą visumą.

Dar vienas Narbuto asmenybės bruožas išryškėja pastebėjus, kad jo bibliotekoje labai svarbią vietą užima tikslus knygų leidimo duomenų nustatymas. Tai liudytų apie tai, kad šiam istorikui rūpėjo nustatyti tikslus duomenis apie kiekvieną, net ir defektinę knygą, jis kritiškai vertino ankstesnių tyrėjų pateiktus duomenis, pastebėjęs netikslumus, netingėjo pats išsiaiškinti tikrus knygos leidimo metus ir vietą, viską pagrįsdamas ir užrašydamas tai pačiose knygose. Todėl galima teigti, kad Narbutas ne tik nebuvo linkęs manipuliuoti istoriniais faktais, atvirkščiai – nepakentė net menkausio netikslaus jų interpretavimo.

109 Diego de Saavedra Fajardo (1584–1648). *IDEA Principis Christiano-Politici 100 Symbolis expressa*. COLONIAE: Apud Constanti-

num Munich, A° 1650 (VUB: III 3358, sąrašo numeris 86).

4.2. TEKSTO PAPILDYMAI. Kita marginalijų rūšis, kurių apstu Narbutui priklausiusiose knygoje – tai teksto, turinio komentarai ir papildymai iš kitų šaltinių. Atskirai reikėtų tirti ir papildomai įklijuotus lapus su Narbuto iš įvairių šaltinių nurašytais tekstais, kurių šiuo metu VUB išlikusiose Narbuto knygoje yra 11¹¹⁰. Dėl didelės šių tekstų apimties šiame straipsnyje bus aptarti tik keli trumpesni ir įdomesni įklijuotuose lapuose užrašyti tekstai. Kad būtų galima įsivaizduoti, ką Narbutas buvo linkęs pasižymėti savo bibliotekos knygoje, bus aptartos keliose knygoje aptiktos su knygos tekstu susijusios Narbuto marginalijos, kurios kartais papildo, kartais patikslina ar paneigia leidinyje išspausdintą medžiagą.

Jau minėtame pastabomis apie knygos autorių papildytame Okolskio herbyne yra ir daugiau rankraštinų Narbuto pastabų, ranka pripieštų piešinėlių, kurie papildo knygoje išdėstytą medžiagą. Pavyzdžiui, 41 puslapio apačioje po Beršteno (lenk. *Berszten*) herbu yra įrašytos dvi eilutės lotynų kalba, aiškinančios, kad pavadinimas „Berštenas“ yra galbūt kilęs nuo Gardino apskrityje esančio šeimos dvaro Beržto (lenk. *Berszty*)¹¹¹. Toliau kiek didesnę skaitančiojo susidomėjimą buvo sukėlus Hipokentauras herbas (292–294), kurio dar vieną iliustraciją greičiausiai pats Narbutas priklijavo šalia knygoje išspausdinto Hipokentauras herbo vaizdo, o prie aprašymo jo pabaigoje, ten, kur minima, kad šį herbą naudojo žinoma Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Alšėniškių giminė, lotynų kalba užrašytas faktas apie šio herbo buvimą Vilniaus katedroje: „In Ecclesia Cathedr. Vilnensi reperitur Lapis marmoris rubei, cum figura Eiusdem Episcopi, quasi jacens, ubi sunt arma Hippocentauri caprefsa[.] Lapis videbis in capella 3tia ad dextrum ab magno portale. Est tumulum Pauli Eppi Vilnen. Duci in Olszany qui floruit in medio XVI aevi“ („Vilniaus katedros bažnyčioje kartojasi raudono marmuro akmuo su ženklu to paties vyskupo, kuris mirė, kur yra Hipokentauras herbas [...?]. Akmenį pamatysi 3-ioje koplyčioje, dešinėje nuo didžiojo portalo. Tai yra Povilo, Vilniaus vyskupo, Alšėnų kunigaikščio¹¹², kuris garsėjo XVI amžiaus viduryje, [karsto] dangtis“).

Visai įdomus įrašas pasirodė atvertus herbą, pavadintą „Kiniglis sive Lepus“ (384). Šalia jo raudonu pieštuku yra komentaras: „Nie zajac ale krolik gdyz Kiniglis zwany po Litewsku Krolik“ („Ne kiškis, bet triušis, kadangi Kiniglis lietuviškai – triušis“). Tarp 594 ir 595 lapų įdėta melsvo popieriaus lapelio dalis su tekstu lenkų kalba, kuriame galima įskaityti datą: 1839 metai – pagal ją galime spėti, kad ir kiti įrašai knygoje buvo rašyti maždaug apie šiuos metus. Yra šiame tritomyje ir kitų savininkų nuosavybės įrašų: trečiojo tomo antraštiniame lape randamas įrašas: „Ex Libris F[rat]ris Jusicki Ord[in]i Praed[icatorum] Conventus Pinscensis“ („Iš knygų brolio dominikono Jusickio [iš] Pinsko vienuolyno“) bei kito nenustatyto asmens proveniencinis įrašas vidinėje antraštinio lapo pusėje: „Vjri F[rat]ris Remigij et Katrumeins“ („Vyro brolio Remigijaus ir Katrumeino [?]“). Panašu, kad visi trys Okolskio herbyno tomai Narbuto buvo surinkti ir įrišti į vieną knygą iš atskirų kolekcijų, nes du pirmi tomai jokių

110 Sąrašo pozicijų numeriai: 3, 13, 28, 35, 37, 39, 55, 71, 86, 103.

111 Beržtai (brus. *Берштты*).

112 Povilas Alšėniškis (?–1555) – Vilniaus vyskupas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės veikėjas, iš tiesų buvo palaidotas Vilniaus katedroje.

panašiu braižu, kaip trečiajame tome, rašytų įrašų neturi. Pačiame tritomio gale pakartotinai įklijuoti tos pačios knygos lapai iš kito egzemplioriaus nuo 357 lapo su rodykle. Įklijuoto papildomo 357 lapo apačioje juodu rašalu nupieštas dar vienas herbas: pusbėnulis ragais į viršų apgaubia tris sukryžiuotas strėles smaigaliais į viršų ir prie jo parašyta: „Media Luna cu[m] trib[us] sagittis DD. Piotrowiciow ex ghs [ex graphidibus] D. Antoni[us] Notari[us] Telonej ad Limites Regni Prušiae“ („Pusbėnulis su trimis strėlėmis p[onų] Petravičių pagal pono Antano, raštininko rinklavų punkto prie Prūsijos Karalystės sienų raštininko, eskizus“).

Gerokai mažiau ranka rašytų pastabų yra Pierre'o de Bayle'io (1647–1706) sudarytame žodyne *DICTIONNAIRE HISTORIQUE ET CRITIQUE* [...] ¹¹³. Šio veikalio trečiajame tome tarp 386 ir 387 puslapių įklijuotame dvilapyje randame ranka įrašytus faktus prancūzų kalba apie Prancūzijos imperatorių Napoleoną I (1769–1821) ir jo tremtį Šv. Elenos saloje. Pastaba datuota 1844 m., imta iš lenkiško laikraščio, tai leidžia spėti, jog įrašė Narbutas. Radęs kažkuriame periodiniame leidinyje žinutę su daugiau duomenų apie jam įdomų įvykį, papildė tomis žiniomis savo turimą istorinio žodyno egzempliorių. To paties veikalio ketvirtajame tome taip pat yra nedidelė žinutė prancūzų kalba apie tai, kad knyga esą negalėjo būti išspausdinta 1771 m., nes joje 202 puslapyje yra išspausdinti metai: 1778. Įdomu tai, kad bibliografiniai šaltiniai pateikia vienintelius 1771 m. kaip knygos leidimo metus, todėl Narbutas minėti išspausdinti 1778 m. vertintini kaip spausdinimo klaida. Šio keturtomio visų tomų antraštiniame lape yra ir kito Narbutų giminės atstovo karaliaus Stanislovo Augusto (1732–1798) dvariškio, šambeliono ir sekretoriaus, Lydos pakamario Vaitiekaus Narbuto (Wojciech Narbutt, 1762–1837) ¹¹⁴ nuosavybės ženklas – juodas linijinis antspaudas, sudėliotas iš atskirų raidžių arba žodžių: „z Biblioteki Wojciecha Narbutta“.

Jau minėtoje Bogušo studijoje apie lietuvių tautos kilmę *O POCZAŃKACH NARODU i JEZYKA LITEWSKIEGO* [...] tarp 96 ir 97 puslapių yra įklijuotas storo popieriaus lapelis su ranka rašyta malda latvių kalba ¹¹⁵. Lapelio apačioje yra Narbuto prierašas apie galimą rankraščio autorių: „Pisano 1832, Sierpnia 5, w Wilnie ręka J[asnie]w[ielmožneg]o Xiędza Prałata Katedr. wilen. Grozmaniego – Dawniej Proboszcza w Ąalszwangen“ („Rašyta 1832, rugpjūčio 5 Vilniuje, ranka jo mylistos Vilniaus katedros kunigo prelato Grozmanio ¹¹⁶ – seniau Alsungos ¹¹⁷ kunigo“). Pateikiamas

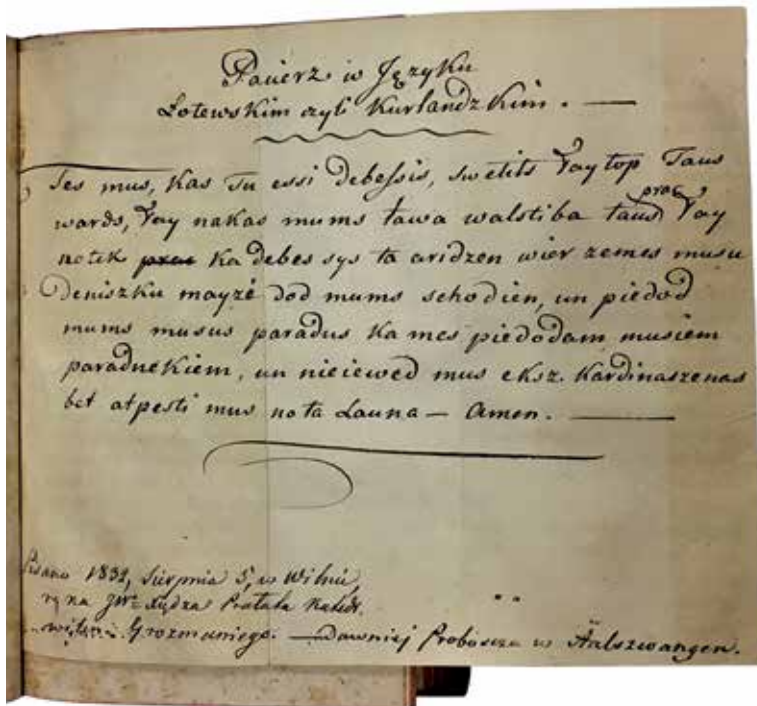
113 Pierre de Bayle, *DICTIONNAIRE HISTORIQUE ET CRITIQUE, OU RECHERCHES SUR LA VIE, LE CARACTERE, LES MOEURS* [...] A LYON: Chez BARRET [...], M. DCC. LXXI [1771]. 4 t. (VUB: IV 11962₁₋₄, sąrašo numeris 6).

114 Vaitiekus Narbutas – rašytojas, Ketverių metų seimo pasiuntinys nuo Lydos pavieto, 1794 m. sukilimo dalyvis. Valdė Sukurčių (lenk. *Sukurcze*, Lydos paviete) dvarą. Šiuo metu nei dvaras, nei gyvenvietė neišlikę. Žr. Aleksandrowska 1977, 539–540.

115 Apie šį tekstą užsiminta Griškaitės straipsnyje: Griškaitė 2020, 289.

116 Vilniaus katedros prelatas Juozapas Grozmanis (Józef Grozmani; Grossmani; Józef de Grozmani; Grozmani baron de Korwin, 1760 arba 1761–1843). Iš rankraščio: Misio-nierių vizitatoriaus kun. J. Bagdonavičiaus patvirtinimas 1842 ir pagal: Griškaitė 2020, 289.

117 Aalszwangen arba Alszwangen – liet. *Alsunga*, kaimas buvusioje Kuršo kunigaikštystėje.

16 pav. Bogušas 1808: poteriai latvių arba kuršių kalba;
VUB: Lr 16

užrašytos maldos tekstas (žr. 16 pav.): „Pacierz w Języku Łotewskim czyli Kurlandzkim. – Tes mus, Kas Tu essi debefsis, swetits łay top Taus wards, łay nakas mums tawa walstiba taus prac [prac įterpta viršuje] łay notek prac Ka debes sys ta aridzen wier zemes musu deniszku mayzi [taisyta iš *mayze*] dod mums schodien, un piedod mums musus paradus Ka mes piedodam musiem paradnekiem, un nieiewed mus eksz Kardinaszenas bet atpesti mus no ta Launa – Amen.“

Labai atidžiai Narbuto buvo skaitoma knyga *ZBIOR DZIEIOPISOW POLSKICH [...]*¹¹⁸, kuri gausiai išmarginta pastabomis bei nuorodomis į svarbias teksto vietas. Knygos pradžioje įrištuose dviejuose tuščiuose lapuose yra ranka rašytas tekstas, perrašytas, kaip pats rankraščinio teksto autorius nurodo, iš Lelevelio veikalo *BIBLIOGRAFICZNYCH KSIĄG DWOJE*¹¹⁹ antrojo tomo 197–198 puslapių, kuriuose buvo rašoma apie kitus, mažiau žinomus, pirmojo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriko Motiejaus Strijkovskio (Maciej Strykowski; Strykowski, 1547–1593) veikalus.

118 *ZBIOR DZIEIOPISOW POLSKICH [...]* w WARSZAWIE: w Drukarni J. K. MCI y Rzeczpospolitey u XX. SOCIETATIS JESU Poku Pańskiego [1764–1768] (VUB: IV 31385₂₍₂₎, sąrašo numeris 103).

119 Joachim Lelevel, *BIBLIOGRAFICZNYCH KSIĄG DWOJE [...]* Tom II. WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO [...], 1826 (VUB: PD 471₂).

Tai nėra tikslus pirminio šaltinio nurašymas, greičiau santrauka, kurioje pateikiami rankraščio autoriui svarbiausi pasirodę duomenys apie Strijkovskio veikalus, konkrečiau – apie 1574 m. Krokuvoje išėjusį *Goniec Cnoty do Práwvych Stáchciczow [...]*¹²⁰ – eiluoatą lenkų ir lietuvių giminių genealogijos traktatą, kuriame yra žinių ir apie pirmuosius Lietuvos istorijos veikalus. Apytikslis, lyginant su originalu, tekstas tęsiasi iki leidimo duomenų nurodymo pabaigoje: „[...] Cum Gratia et Priuilegio Sacrae Regiae Magestatis“. Toliau jau seka paties Narbuto teiginys, beje, niekaip neišskiriant jo iš cituojamo teksto: „To bycz musi albo inne wydanie [nubraukta teksto dalis] albo jaki bład czy [...] xięgarska. Gdyż miało bycz inne tegoz roku u [...] w Krakowie 4to wydanie [nubrauktas žodis] [...] Juszynski T. II. p. 216. Dzieło rzadkie i [...] T. I. p. 35.“ („Čia turi būti arba kita laida arba kokia klaida ar [...] leidėjo. Kur galėjo būti kita tų pačių metų pas [...] Krokuvoje [...] Jušynskis. T. II. p. 216. Retas veikalas ir [...] T. I. p. 35“). Įrašė minima, kad ši reta knyga, nors ir defektuota – be antraštinio lapo ir keletu puslapių, – kadaise yra buvusi Vilniaus bazilijonų vienuolyno bibliotekoje. Antroji rankraštinio teksto dalis perrašyta iš Mykolo Jeronimo Jušynskio (Michał Hieronim Juszyński, 1760–1830) knygos *DYKCYONARZ POETÓW POLSKICH*¹²¹ antrojo tomo 216 puslapio. Narbuto perrašytame tekste kalbama apie kitą Strijkovskio veikalą *O wolnosci Korony Polskiey, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego, a o srogim zniewoleniu inszych Krolestw pod tyrańskim iarzmem Tureckim*¹²². Teksto pabaigoje nurodyta, kad šio veikalo egzempliorius yra buvęs kaštelionio Tarnovskio bibliotekoje: „[...] Znajduje ten Exemplarz w Bibliotece Kasztellana Tarnowskiego“¹²³. Ir trečioji įrašo dalis skirta veikalams apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės lietuvių giminių ir didžiųjų kunigaikščių genealogiją, tekstas nurašytas iš Lelevelio *BIBLIOGRAFICZNYCH KSIĄG DWOJE*¹²⁴ pirmojo tomo 200 puslapyje esančios išnašos. Ir šio rankraštinio teksto pabaigoje nurodyta, dabar jau neaišku, Lelevelio knygos egzemplioriaus ar kurios nors iš paminėtų veikalų egzemplioriaus, buvimo vieta pas tą patį kaštelioną Tarnovskį: „Znajduje się w Bibliotece Kasztellana Tarnowskiego“. Dar žemiau yra nuoroda, kur galima rasti Strijkovskio portretą: „Portret Stryjkowskiego w dziele Perjodycznem *Przyjacieli ludu*. Rok 3ci, Tom II. Nr 44. str. 309. dobrze wykonany“ („Strijkovskio portretas periodiniame veikale *Przyjacieli Ludu*, 3-čių metų antrojo tomo numerįje 44, p. 309. Gražiai išraižyta“). Šie keli rankraščio lapai vėl mums patvirtina Narbutą buvus itin kruopštų registruojant jam naudingų istorinių duomenų radimo, saugojimo vietas, nevengusį nusirašyti šiuos duomenis į ilgam saugojimui savo bibliotekoje numatytus leidinius.

120 Maciej Strykowski, *Goniec Cnoty do Práwvych Stáchciczow [...]* [Kraków: drukowano u Macieja Wirzbiety, 1574] (VUB nėra).

121 Michał Hieronim Juszyński, *DYKCYONARZ POETÓW POLSKICH*. T. 2. w KRAKOWIE 1820: W Drukarni Józefa Mateckiego (VUB: U164178).

122 Maciej Strykowski, *O wolnosci Korony Polskiey, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego, a o srogim zniewoleniu inszych Krolestw pod tyrańskim iarzmem Tureckim [...]* Kraków: Mikołaj Szarfenberger, 1575 (VUB nėra).

123 Gal tai Jonas Feliksas Tarnovskis (Jan Felix Tarnowski, 1777–1842) – senatorius-kaštelionas, knygų bei paveikslų kolekcionierius. Kolekcija buvo laikoma Dzikovo (Galicija) dvare. Žr. Tarnovskis 1836–1841.

124 Joachim Lelewel, *BIBLIOGRAFICZNYCH KSIĄG DWOJE [...]* Tom I. WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZSKIEGO [...], 1823 (VUB: PD 471₁).

Ši knyga turi ir daugiau įvairių įrašų ir skaitymo ženklų, susijusių su jos teksto tobulinimu: į paraštes iškelti reikšminiai žodžiai, pataisymai, papildymai, komentarai, pavyzdžiui, 13 puslapyje ties tekstu apie Mykolo Glinskio (Michał Gliński arba Михаил Львович Глинский, 1460–1534) perbėgimą į Maskvos caro pusę pažymėta „Glinski“, prie istorijos apie Antonio Possevino (1534–1611) pasiuntinybę – „Posewin“, prie pasakojimo apie Mindaugą – „Krol Litewski“. Yra ir platesnių įrašų, pavyzdžiui, 84 puslapio paraštėje šalia teksto apie Jurbarko ir Kauno įkūrimą įrašyta [įrašo pradžia nukirpta įrišimo metu apipjaustant knygos bloko kraštus]: „[K]unas bylo to imie [s]łowianskie, ruskie [...]o Sahaydaczny [...]odz Kozakow [...]kzy był synem [...]mie majęcego Kunas, gdyż Kuna [...]sewiczem miano [...]junł się. Piotr Kunasiewicz [S]ahaydaczny był [...] Hetmanem zapewnie [...]kich Kozakow ob[...] Bentkowiękiego [?] Hist. pols. T. II. Stron 264. Edit. 2.“ Sunku tiksliau atkurti trūkstamą tekstą, todėl lieka visiškai neaiški užrašyto teksto prasmė, aišku tik tai, kad šioje vietoje kalbama apie legendino romėno Palemono vidurinę sūnų Kuną ir galimą jo palikuonį Petro Konaševyčių-Sahaidačną (veikė apie 1617–1622), Ukrainos kazokų etmoną. 198 puslapyje yra spausdinto teksto informacija apie Smolensko kunigaikštį Romaną patikslinantis įrašas: „[...] No 114 T. III. Poprawuje że ten Roman Rostisławicz był Kniazem Hallickim i Wołyńskim a nie Smolenskim“ („T. 3 nr. 114 taiso, kad tas Romanas Rostislavovičius¹²⁵ buvo Haličo ir Voluinės kunigaikščiu, o ne Smolensko“). Vis dėlto šiuolaikiniai šaltiniai nurodo, kad rankraštiniame tekste pateikti klaidinantys duomenys: Romanas, Rostislavo sūnus, iš tikrųjų buvo Smolensko kunigaikštis. Ties Strijkovskio pasakojimu apie lietuvių dievus surašyti lietuviški dievų vardai, pavyzdžiui, 144 puslapyje: „Pramžymas“, pažymėti „+“, atkreipiantys skaitytojų dėmesį į tam tikrą teksto vietą, prie visų paminėtų dievų. Vardai paraštėse užrašyti ir prie lietuvių kunigaikščių, perrašyti arba patikslinti kai kurie vietovardžių pavadinimai. 402 puslapio paraštėje ties pasakojimu apie Kęstučio (apie 1300–1382) pabėgimą iš kryžiuočių nelaisvės tiesiog papildytas spausdintas kronikos tekstas nurodant, kad lietuvis, tarnavęs pas kryžiuočius ir padėjęs Kęstučiui pabėgti, buvo vardu Alfas „[...] Alff albo Aloff [...]“ („Alfas arba Alofas“), pateikiant šalia bibliografinę šaltinio, patvirtinančio šią informaciją, nuorodą „[...] Kronika Pruska str. 75“ („Prūsijos kronika, p. 75“). Keliose vietose knyga buvusi suklijuota juodu rašalu prirašyto popieriaus juostelėmis. Ant vienos tokios klijavimo juostelės yra išlikusi data: „6 Wrziesnia 1838 Wilnie“ („1838 rugsėjo 6 diena, Vilnius“), todėl galima spėti, kad knyga buvo naudotasi jau po 1838 m. rugsėjo 6 d. Yra kelios raudonu pieštuku rašytos pastabos ir jos jau nebėra apipjaustytos knygos perrišimo metu – tai rodo, kad knygos savininkas tą knygą skaitė ir užrašinėjo pastabas ne vieną kartą. Kai kurie kiti požymiai leistų spėti, kad į šią knygą kartu įrišti ir keli kiti atskiri spausdinti įvairių dokumentų fragmentai buvo Narbuto renkami kurį laiką ir tik po to, įrišant ar perrišant knygą, sudėti prie šio veikalų: kai kurie jų turi savo atskirus nuosavybės ženklus – šiaurinių dvaro savininko antspaudus arba nuosavybę liudijančius įrašus.

125 Romanas I, Rostislavo sūnus (Роман Ростиславич, 1130–1180) – Smolensko, Kije-

vo ir Didžiojo Naugardo kunigaikštis, kilęs iš Riurikų dinastijos.

17 pav. Niesiecki 1839: Narbuto įrašas Neseckio herbyne;
VUB: Istorijos šaltinių skaitykla 929.6/Ni69

Geriausiu pavyzdžiu, kaip Narbutas atidžiai skaitė knygas, galėtų būti VUB išlikęs pilnas¹²⁶ Kasparo Neseckio (Kasper Niesiecki, 1682–1744) herbyno *HERBARZ POLSKI* dešimties tomų rinkinys¹²⁷. Labai gaila, kad iki mūsų laikų teišliko trys tomai, įrišti į originalų Šiaurių dvare dirbusio knygrišio viršelį su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi. Likę septyni tomai XX a. pabaigoje buvo perrišti į šiuolaikinius kietviršius, negrabiai apipjaustant ir knygos bloko kraštus, kartu sunaikinant dalį parašėse buvusių Narbuto ranka rašytų marginalijų. Įdomiausia tai, kad visos herbų iliustracijos šiame herbyne buvo nuspalvintos Narbuto ranka, nors apie tai užrašytame tekste antrojo tomo antraštinio lapo kitoje pusėje sakoma, kad pats knygų savininkas nuspalvino antrą–septintą tomus (žr. 17 pav.): „Herby w T. II–VII naprowadziłem farbami 1841 Wrzes. 15–Pazdz. 10. T. Narbuttt“ („Herbams t. II–VII suteikiau spalvas 1841 m. rugsėjo 15–spalio 10 d., T. Narbutas“).

Per 26 dienas Narbutas su neįtikėtinu kruopštumu ir dideliu dėmesiu detalėms (žr. 18 pav.) nuspalvino 344 herbus. Vidutiniškai po 13 herbų per vieną dieną. Labai tikėtina, kad ir likusius keturis tomus nuspalvino taip pat pats Narbutas, nes jų spalvos, maniera ir kruopštumas nė kiek nesiskiria nuo tų herbų, kuriuos Narbutas įrašė nurodė nuspalvinęs pats.

Be to, visuose tomuose įrašyta, kiek herbų yra tame tome¹²⁸, surašytos pastabos, komentarai, suteikiantys daugiau informacijos apie herbus, jų spalvas, pavyzdžiui, Narbutas visada siekė patikslinti, kas tiksliai pavaizduota herbe, pieštuku itin smul-

126 Už nuorodą į šį Narbuto bibliotekai priklausiusį herbyną, taip pat ir į beveik dešimtį kitų istoriko knygų, kurios slypėjo neatrastos Vilniaus universiteto bibliotekos fonduose, už vertingus patarimus autorė labai dėkoja dr. Redai Griškaitei.
127 Kasper Niesiecki, *HERBARZ POLSKI*, W LIPSKU: NAKŁADEM I DRUKIEM BREITKOPFA I HÆRTELA, 1839–1845. 10 t.

(VUB: 929.6/Ni69, sąrašo numeris 69).

Apie šį rinkinį trumpai užsiminta ir Griškaitės straipsnyje: Griškaitė 2020, 300, 302.

128 Išskyrus trečiąjį tomą, kurio priešlapiai, kur paprastai Narbutas užrašydavo knygoje esančių herbų skaičių, yra dingę knygos perrišimo metu. Jame yra 48 Narbuto nuspalvinti herbai.

18 pav. Niesiecki 1841: Narbuto nuspalvintas
Radvilų herbas;
VUB: Istorijos šaltinių skaitykla 929.6/Ni69

kiu, vos įžiūrimu braižu užrašydamas balta spalva ar sidabrine, lygiai taip pat paaiškindavo, geltona spalva ar auksinė. Lygiai tokiu pat smulkiu braižu pieštuku, rudu arba raudonu rašalu patikslinami faktai apie Lietuvos istoriją, papildomai prirašyta atskirų giminių istorijos faktų, kruopščiai ištaisytos klaidos, padarytos spausdinant metus, vietovardžius, vardus ir pavardes (žr. 19 pav.).

Tam, kad būtų lengviau suprasti, kokio pedantiško kruopštumo buvo Narbuto asmenybė, kaip pavyzdį pateiksime visas Neseckio veikalo ketvirtajame tome įrašytas marginalijas. Pirmiausia, kaip ir kituose tomuose, antraštiniame lape patogumo dėlei Narbutas raudonu rašalu prirašė raides, nurodydamas, kuriomis raidėmis prasidedantys herbų pavadinimai pateikti šiame tome: „E–J“. Priešlapyje randamas įrašas rudu rašalu, kuriame skrupulingai suskaičiuotos herbų iliustracijos: „W tym Tomie Herbow 63¹²⁹“ („Šiame tome 63 herbai“). Priešantraštiniame lape pieštuku įrašyta: „Niesiecki pisał ten herbarz w r. 1734“ („Neseckis šį herbų sąrašą rašė 1734 m.“). 21 puslapyje šalia herbo yra įrašas raudonu rašalu: „Kolor tarczy niewiadomy“ („Skydo spalva nežinoma“). Prie herbo „Fogelveder“ įrašai rudu rašalu ir pieštuku: „Bydz powinno Fogelwerder, Prusia – wyspa; bo tak jak położono niema znaczenia w mowie niemieckiej [kitoje herbo pusėje pieštuku:] u Okolskiego Fogelwander. Co wychodzi na wędrującego człowieka z ptakiem“ („Turi būti Fogelwerder, Prūsija –

129 Visi įrašai visuose tomuose rašyti itin smulkiu braižu.

19 pav. Niesiecki 1841: ranka nuspalvintas herbas „Pogonia“ su Narbuto užrašytu patikslinimu „POLSKA“ ir ranka rašytas komentaras apie lietuvišką Vyčio herbą; VUB: Istorijos šaltinių skaitykla 929.6/Ni69

sala; nes taip, kaip nurodyta, neturi prasmės vokiečių kalboje. Pas Okolską Fogelwanda. Kas išeina kaip keliaujantis žmogus su paukščiu“). 69 puslapyje šalia herbo įrašas ruda rašalu: „Tarcza krwawa.“ („Skydas raudonas.“); 402 puslapyje pieštuku šalia herbo įrašyta: „pola [?] krwawe“ („pagrindas [?] raudonas“). Kaip ir kituose tomuose, yra įrašytų pastabų paraštėse, kurių tiksliai pateikti neįmanoma dėl neišlikusių perrišimo metu apipjaustytų paraščių, pavyzdžiui: „[...]ję się Hippocentaur-em“ („[vadinasi?] Hipokentauru“); korektūrinių taisymų: vietoje „Frydona“ spausdintame tekste paraštėje raudonu rašalu pataisyta: „Trojdena“ („Traidenio“) ir žemiau tekste išspausdintą „Frejdonowego“ Narbutas, nubraukęs „Fre“, paraštėje taiso į „Trojdonowego“. Prie teksto apie herbą „Ilinicz“ pataisyti metai: ties tekste esančiais „1522“ su nubrauktu pirmuoju dvejetu paraštėje parašytas „0“ [1502]; prie herbo „Isakowski“ ties tekste esančiu pavadinimu „Jajki“ paraštėje pieštuku įrašyta: „Tsajki“; ties klaidingai nurodyta valstybe „w Polsce“ paraštėje raudonu rašalu patikslinta: „Litwie“; prie herbo „Jesman“ prieš asmenvardį „Jan Jesman“ ruda rašalu paraštėje įterptas antras vardas „Dawid“. Visi šie pacituoti teksto taisymai pildymai vėl patvirtina tai, kad labai ryškus Narbuto būdo bruožas buvo kruopštumas, atidumas detalėms ir iš to išplaukiantis tikslumo pateikiant faktus siekimas.

Dar vienas rankraštinis Narbuto įrašas, kurį verta paminėti, – tai poetinis keturių eilučių kūrinėlis, užrašytas Juozapo Ignacijaus Kraševskio (Józef Ignacy Kraszewski, 1812–1887) veikalo *WILNO* trečio tomo pradžioje esančioje Vilniaus Žemutinės pilies iliustracijoje¹³⁰ (žr. 20 pav.):

Widok ten wźnieca dziw obok strachu
I razem płakać przymusza rzewnie:
Rod bohaterów mieszkał w tym gmachu,
Jakich niebędzie już pewnie!!!

Vertimas

Reginys šis – žaizdras stebuklų greta baimės
Ir verčia iškart [tave] verkti gaudžiai
Gyveno giminė šiam pastate, karžygiai
Kokių niekada nebebus jau tikrai!!!

Labiausiai norėtusi tikėti, kad šis ketureilis yra paties Lietuvos istoriko poezijos kūrinėlis, kuriuo išsilieja Narbuto širdies skausmas dėl tokio skaudaus tėvynės likimo. Paieškojus pavyko aptikti šio rankraštinio eilėraštinio prototipą – posmą iš Narbuto amžininko Ambraziejaus Grabovskio (Ambroży Grabowski, 1782–1868)¹³¹ knygos apie Krokuvą, kurios trečioji laida buvo Šiaurių dvaro bibliotekos spintose:

Obcy przechodniu! Bledniy od strachu:
A jeśliś Polak, płacz rzewnie.
Orszak zwycięzców mieszkał w tym gmachu,
Jakich nie biędzie już pewnie...¹³²

Reikia paminėti ir šio Kraševskio veikalo pirmajame tome įklijuotą prenumeratos blanką, užpildytą Juozapo Zavadzčio jaunesniojo (Józef Zawadzki, 1818–1886)¹³³ ranka ir datuotą 1841 m. gegužės 14 d. Iš šio prenumeratos blanko aiškėja, kad Narbutas už keturis Vilniaus istorijos veikalo tomus užmokėjo 8 sidabro rublius. Ketvirtasis tomas spaustuvininko buvo pažymėtas kaip nemokamas.

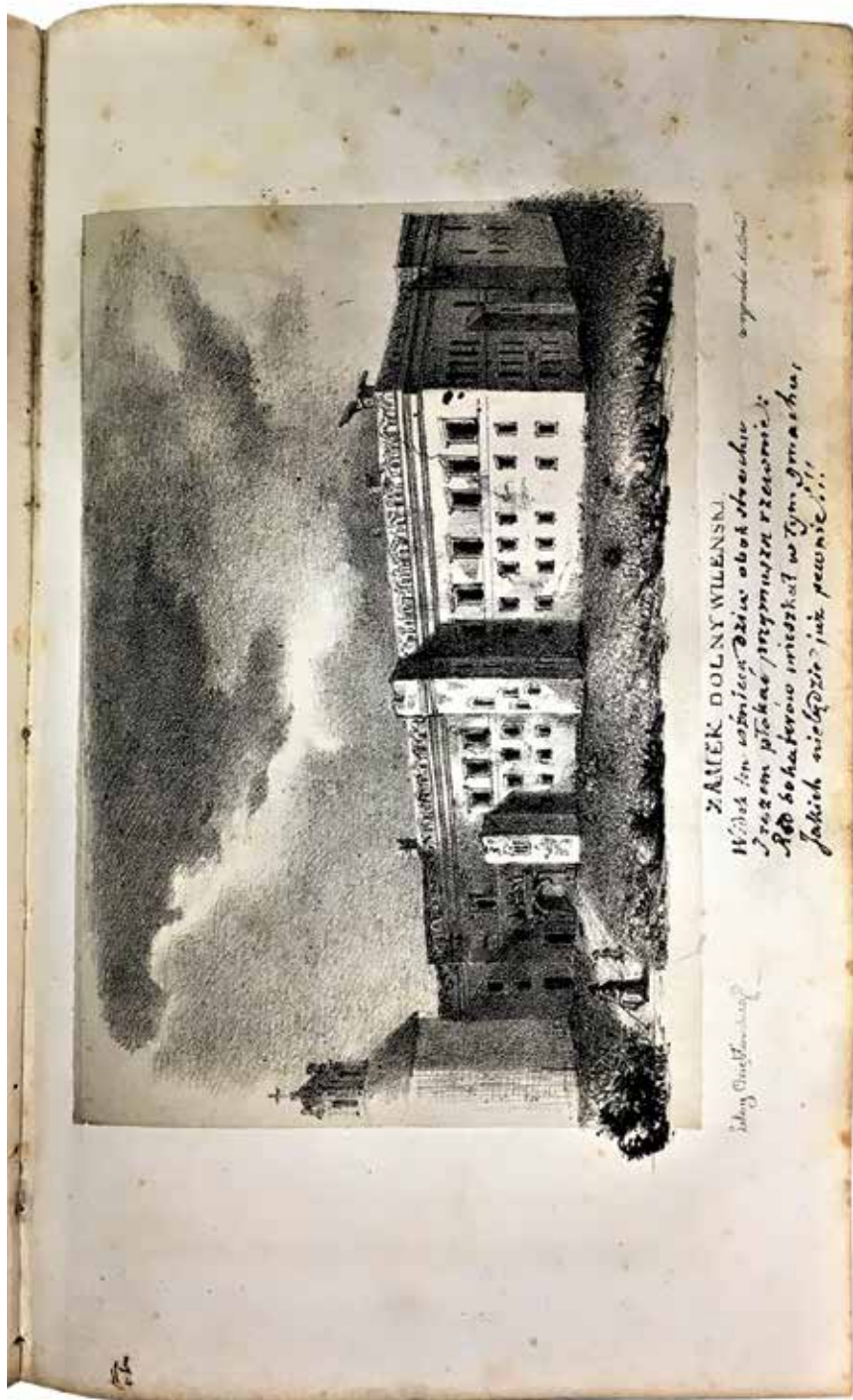
Pačiu įdomiausiu knygoje išspausdintos informacijos papildymu tikriausiai reiktų laikyti Narbuto pieštuku nupieštą tilto įtvirtinimo brėžinį prancūzų karo mokyklos matematikos ir fortifikacijos profesoriaus, karališkojo pažo, inžinieriaus Di-

¹³⁰ Józef Ignacy Kraszewski, *WILNO: OD PO-CZAŃKÓW JEGO DO ROKU 1750. TOM III. WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO*, 1841 (VUB: B 4 5/12, sąrašo numeris 55).

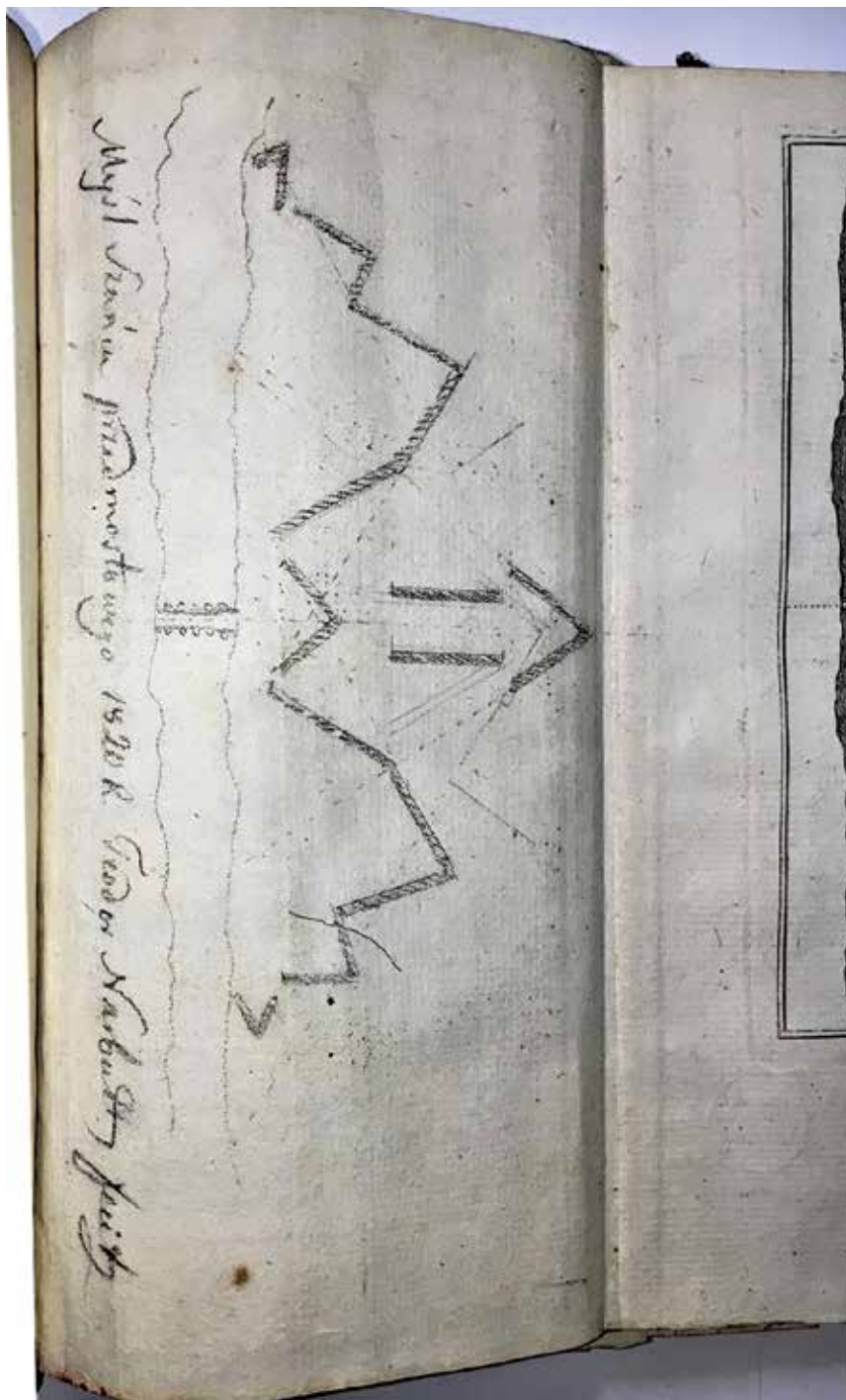
¹³¹ Ambraziejus Grabovskis – lenkų istorikas mėgėjas, bibliofilas, parašęs knygą apie Krokuvą *HISTORYCZNY OPIS MIASTA KRAKOWA i iego Okolic. w KRAKOWIE: NAKŁADEM I DRUKIEM JOZEFA MA-TECKIEGO*, 1822.

¹³² Grabowski 1822, 180.

¹³³ Juozapas Zavadzkiš jaunesnysis – trečiasis Vilniaus spaustuvės įkūrėjas Juozapo Zavadzčio (Józef Zawadzki, 1781–1838) sūnus, po tėvo mirties kurį laiką dirbęs su broliu Adomu Zavadzkiu (Adam Zawadzki, 1814–1875). Vėliau buvo Kijevo universiteto spaustuvininkas. Žr. *Encyklopedia wiedzy o książce* 1971, 2583.

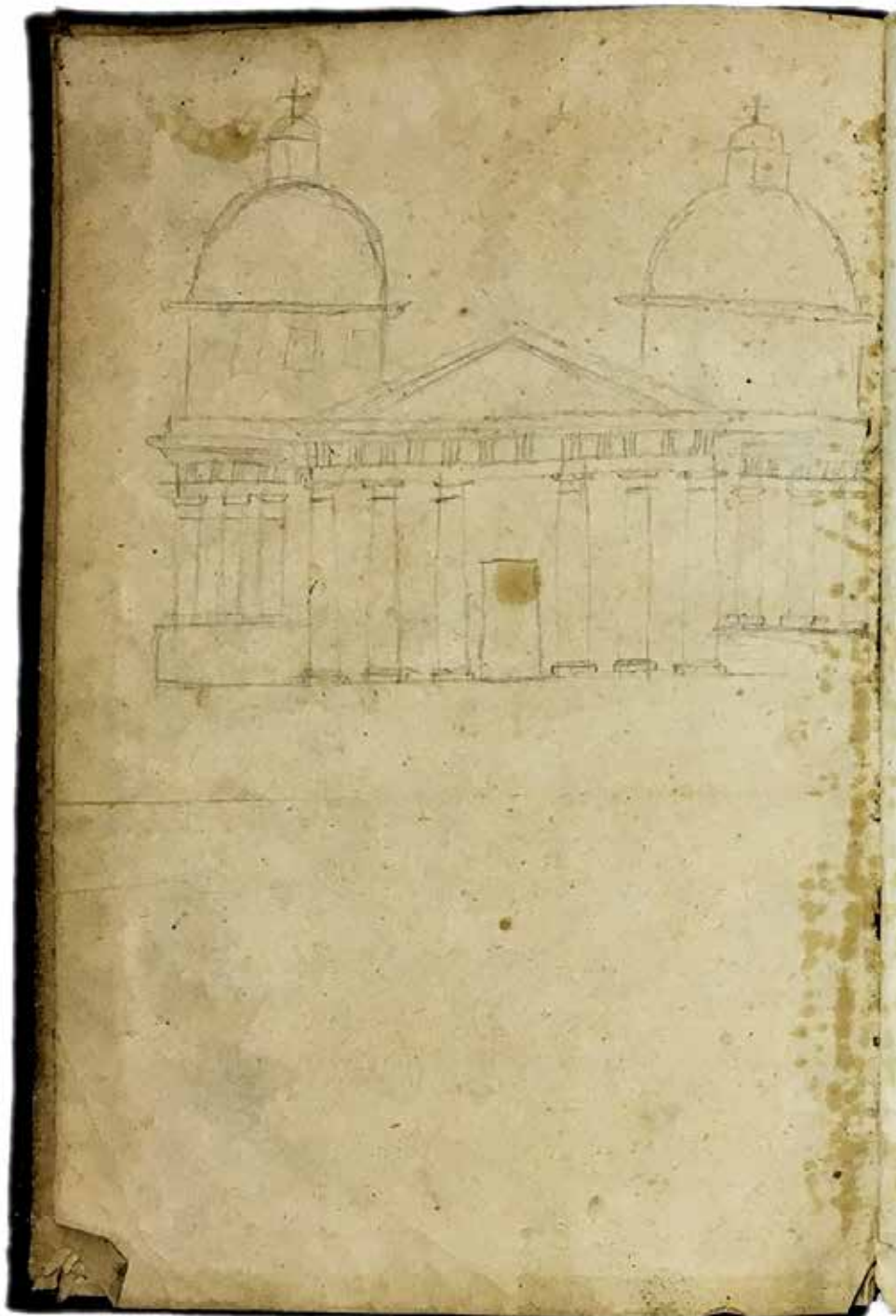

20 pav. Kraszewski 1841: Narbuto ranka parašytas ketureilis;
VUB: B 4 5/12

21 pav. Trincano 1768: Narbuto pieštas tilto įtvirtinimo brėžinys;
VUB: IV 44493

279 Teodoro Narbuto asmeninės bibliotekos fragmentas Vilniaus universiteto bibliotekoje: nuosavybės ženklai, viršeliai ir marginalijos kaip savininko asmenybės bruožų atskleidimo įrankis

22 pav. Palladio 1698: tikėtina Narbuto piešinys;
VUB: III 7090

dier-Gregoire Trincano (1719–1792), kurio mokiniu Paryžiuje buvo ir 1794 m. sukilimo vadas Tadas Kosciuszka (Tadeusz Kościuszko, 1746–1817), knygoje *ÉLÉMENTS DE FORTIFICATION*¹³⁴. Šiame leidinyje pateiktos naujausios XVIII a. pabaigoje išpopuliarėjusios atakos ir pavienės lauko gynybinės karinės sistemos, pritaikytos atskiroms vietovėms ir skirtingiems reljefams, papildant teorinius aprašymus išsamiais brėžiniais. Šis moderniosios fortifikacijos vadovėlio egzempliorius, priklausęs Narbutui, turi papildymą: vieno brėžinio apačioje esančioje tuščioje vietoje yra išlikęs 1820 m. nupieštas įtvirtinimų, pastatytų prieš ginamą tiltą, brėžinys (žr. 21 pav.). Apačioje yra įrašas: „Myśl Szańcu przedmostowego 1820 R. Teodor Narbutt fecit“ („Prieštiltinio pylimo šansas. 1820 m. piešė Teodoras Narbutas“).

Galima paminėti ir dar vieną piešinį, pieštuku priešlapyje nupieštą katedros ar bažnyčios brėžinį¹³⁵, papildantį vieno įtakingiausių XVI a. italų architekto Andrea Palladio (1508–1580) architektūros katalogą. Neatsakinga būtų tvirtinti, kad jį tikrai nupiešė buvęs knygos savininkas Narbutas, bet tokia galimybė vis dėlto išlieka nemaža (žr. 22 pav.).

Visi šie išvardyti Narbuto rašytų marginalijų pavyzdžiai, skaitymo ženklai, piešiniai, kurių apstu taip pat ir kitose Šiaurių dvaro bibliotekos knygoje, šiuo metu saugomose VUB, rodo, kad Lietuvos istorijos autorius buvo išskirtinai atidus skaitytojas, pastebėdavęs menkiausius teksto neatitikimus, metų, vietų, vardų ar pavardžių užrašymo, galiausiai istorinių faktų išdėstymo klaidas. Be galo atidžiai jis skaitė ne tik jo profesiją ar pomėgius atitinkančias knygas, bet ir visai jam, atrodytų, neįdomius turėjusius būti veikalus. Taip galima teigti dėl to, kad netgi tokiose knygoje yra Narbuto korektūros ir papildymų. Be to, jis buvo linkęs visada ištaisyti pastebėtus netikslumus ir papildyti spausdintus tekstus jam tikrai žinomais faktais. Dažnai Narbutas savo komentarus papildydavo nuorodomis į šaltinius, patvirtinančius jo nurodytus faktus. Ir dar vienas dalykas, paaiškėjęs ištyrus Šiaurių dvaro bibliotekos likutį VUB, – knygas pastabomis Narbutas mėgo marginti visais laikais: tvirtai datuoti tokį jo pomėgį galima nuo pat XIX a. pradžios, pradedant algebros vadovėlio nuosavybės įrašu, tęsti su knygoje fiksuotomis ranka užrašytomis datomis: 1810, 1820, 1838, 1841, 1844, 1855 ir užbaigti 1864 m. balandžio mėnesio įrašu Vilniaus senienų muziejui dovanota knyga.

5. APIBENDRINIMAS. Tyrinėjant Narbuto asmeninės bibliotekos likučius VUB, kaip jo asmenybės ir charakterio bruožus atspindinčius mūsų dienas pasiekusius autentiškus ir nesuklastotus, neinterpretuotus šaltinius, buvo nustatyti besikartojantys dėsniniai, būdingi šio Lietuvos istoriko asmenybei ir jo elgesiui su savo bibliotekos knygomis.

134 Didier-Gregoire Trincano, *ÉLÉMENTS DE FORTIFICATION* [...] A PARIS: Chez J. B. G. MUSIER [...], M. DCC. LXVIII [1768] (VUB: IV 44493, sąrašo numeris 95).

135 Andrea Palladio, *Die Baumeiffterin Pallas, oder Der in Teutschland erstandene PALLADIUS* [...] Nürnberg: In Verlegung Johann Andreä Endters Seel, Söhne. M DC XCVIII [1698] (VUB: III 7090, sąrašo numeris 74).

VUB išliko 173 fiziniai vienetai arba 106 pavadinimų knygos, pažymėtos Narbuto asmeniniais knygų nuosavybės ženklais. Daugiausia knygų pažymėtos antspaudais ir įrašais. Nebūtinai visuose vieno veikalo tomuose Narbutas dėjo nuosavybę patvirtinančius ženklus. Bet pagal viršelius bei juose esančias marginalijas tuos tomus galima priskirti Narbuto bibliotekai. Antspaudai sudėti tvarkingai, įrašai įrašyti raudonu arba rudu rašalu itin kruopščiai, paprastai antraštiniame arba priešantraštiniame knygos lape. Tai liudija apie bibliotekos savininko polinkį skrupulingai tvarkyti savo asmeninę biblioteką.

Narbutas samdė knygrišį, kuris turėjo įrišti arba perrišti, jeigu viršelis nebeatitiko jo bibliotekos įvaizdžio, knygas vienodais kelių rūšių viršeliais: viršeliais „tigro akių“ marmuriniu popieriumi, viršeliais žalia nugarėle ir rudu popieriumi apklijuotais viršeliais. Svarbiausios jam, dažniausiai istorinės tematikos, XIX a. knygos buvo rišamos į „tigro akių“ marmurinio popieriaus viršelius. Didžioji dalis Narbuto bibliotekos knygų, dažnai net ir nepერიštų, nugarėlės apačioje turėjo priklijuotą mažą popierinę lipdę su raudonais dažais užrašytu knygos eilės numeriu. Gali būti, jog tokias lipdes turėjo ir visos Šiaurių dvaro bibliotekos knygos, tik iki mūsų dienų daug lipdžių neišliko. Skaitmenys lipdėse rodo, jog Narbuto knygos spintose ir lentynose stovėjo eilės tvarka pagal formatą – nuo didžiausios iki mažiausios. Šie faktai leidžia spėti bibliotekos savininką mėgus tvarką, jam buvo svarbi estetinė bibliotekos išvaizda. Be to, paaiškėja, jog Narbutas nevensgė pats klijuoti lipdžių knygų nugarėlėse, nes skaičiai jose užrašyti Narbuto ranka.

Marginalijų gausa ir jų turinys istorinėse ir ypač XIX a. knygose atskleidžia Narbuto polinkį į precizišką tikslumą, kritišką tekstų vertinimą, nepakantumą klaidinančioms, tikrovės neatitinkantiems faktams kitų autorių tekstuose. Ištyrus marginalijas išaiškėja, jog Narbutas kruopščiai, netgi smulkmeniškai rinko ir fiksavo istorinius ir biografinius duomenis iš jam prieinamų spausdintinių šaltinių. Nustatytus faktus patogumo dėlei jis buvo linkęs užrašyti savo bibliotekos knygose, susijusiose su aptariamu asmeniu arba aprašomais įvykiais, nurodydamas tikslus šaltinius arba teksto vietas, kuriomis remiantis buvo užrašyti nauji autorių biografijų ar istoriniai faktai. Taip Narbutas siekė pasižymėti ir išsaugoti ateičiai informaciją apie svarbius Lietuvos istorijai dokumentus, įvykius ar asmenis.

Visi šie išvardyti Narbuto bibliotekos asmeninių knygų žymėjimo, viršelių tvarkymo, knygų priežiūros, skaitymo, reikalingų dokumentų ir paties istoriko nustatytų faktų užrašymo bei saugojimo įpročiai rodo, kad Lietuvos istorijos autorius buvo kruopštus žmogus, mėgstantis tvarką ir estetiką, be to, atidus skaitytojas, ne tik dėmesingai skaitydavęs knygas, bet ir nepakantus faktinėms klaidoms – pastebėdavo bei tuojau pat ištaisydavo teksto neatitikimus, metų, vietovardžių, vardų ar pavardžių, galiausiai istorinių faktų išdėstymo klaidas. Atidžiai skaitė ne tik jo profesiją ar pomėgius atitinkančias knygas, bet ir visai jam, atrodytų, neįdomius turėjusius būti veikalus. Be to, buvo linkęs papildyti spausdintus tekstus jam tikrai žinomais faktais, surašydamas juos paraštėse, priešlapiuose arba net nurašydamas ilgesnius šaltinius į atskirus lapus ir įklijuodamas juos į temą atitinkančią knygą.

Tiek straipsnyje, tiek priede esančiame Narbuto asmeninės bibliotekos knygų, išlikusių VUB, sąrašė pateiktos marginalijos, ypač ilgesnės, apie kurias šiame straipsnyje buvo tik užsiminta, atidžiai suregistruotos ir ištyrinėtos leistų dar labiau išgiliti ir aiškiau suprasti, kokios buvo pagrindinės Narbuto asmeninės vertybės. Lieka tikėtis, kad ateityje atidžiau ir taip pat kruopščiai, kaip savo knygas skaitė šis istorikas, ištyrinėjus visus jo ranka užrašytus „tekstus tekstuose“, bus atskleista dar daugiau naujų faktų, galinčių papildyti Teodoro Narbuto asmenybės portretą.

Spausdinti šaltiniai, literatūra ir santrumpos:

- ADRIANEK, MIECZYŚLAWA, 1992–1993: „Listy Jana Zakrzewskiego do Joachima Lelewela“, *Folia bibliologica* 40–41, 126 (http://dlibra.umcs.lublin.pl/Content/19657/czas2913_40_41_1992_1993_9.pdf).
- ALEKSANDROWSKA, ELŻBIETA, 1977: „Narbutt Wojciech“, *Polski słownik biograficzny* 22, Wrocław ir kt.: PAN, 539–540.
- antr. – antraštinis, antraštiniame.
- antsp. – antspaudas.
- BAV – Bibliotheca Academiae Vilnensis.
- BOGUŠAS, PRANCIŠKUS KSAVERAS MYKOLAS, [1808]: *O POCZĄTKACH NARODU i JEZYKA LITEWSKIEGO [...] teraz zaś, to iest 1808 Roku WYDRUKOWANA*, w WARSZAWIE: W DRUKARNI GAZETY WARSZAWSKIEY.
- BULLET, PIERRE, 1755: *ARCHITECTURE PRATIQUE [...]*, A PARIS: Chez JEAN-THOMAS HERISSANT [...].
- BÜSCHING, ANTON FRIEDRICH, 1786: *INTRODUCTION A LA GÉOGRAPHIE, LA POLITIQUE, LE COMMERCE ET LES FINANCES DES ÉTATS DE L'EUROPE [...]* NOUVELLE ÉDITION [...], A BRUXELLES: Chez Lemaire [...].
- DAUKANTAS, SIMONAS, 1846: *DAJNES Šiamajtiū [...]*, Petropille: Spaudinie pas C. KRAY.
- def. – defektuota.
- DENINA, CARLO, 1784: *DELLE RIVOLUZIONI D'ITALIA LIBRI VENTIQUATTRO VOLUME PRIMO*, IN VENEZIA: APRESSO GIOVANNI GATTI.
- DOROHOSTAJSKI, KRZYSZTOF MIKOŁAJ, 1647: *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI*, W KRAKOWIE: W Drukarniej Lukassa Kupiśa J. K. M. Tŷpogr.
- Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971.
- GRABOWSKI, AMBROŻY, 1822: *Historyczny opis miasta Krakowa i iego Okolic*, Krakow: nakładem i drukiem Jozefa Mateckiego.
- GRIŠKAITĖ, REDA, 1996: „Simono Daukanto ir Teodoro Narbuto epistolinis dialogas“, *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui. Epistolinis dialogas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 11–170.
- GRIŠKAITĖ, REDA, 2016: „Kasdienybės rašymas‘ kaip provincijos intelektualų kūrybinės raiškos ženklas (Šiaurių dvaro savininko Teodoro Narbuto pavyzdys)“, *ALt* 18, 255–302.

- GRIŠKAITĖ, REDA, 2020: „Teodoro Narbuto intelektualiniai žaidimai: Šiauriai kaip lietuviškų senienų muziejus“, *Knygotyra* 75, 259–326.
- HORATIUS FLACCUS, QUINTUS, 1619: *OPERA*, Amsterdami: Apud Guilj: Ianſoniū.
„Ignotas Bogušas“, *VLE*, 2021 (<https://www.vle.lt/straipsnis/ignotas-bogusas/>).
- L'HUILIER, SIMON ANTOINE JEAN, 1782: *ALGIEBRA DLÁ SZKÓŁ NARODOWYCH*, [Warszawa]: W Marywilu u Michała Grölla [...].
- KLONGEVIČIUS, ANDRIEJUS BENEDIKTAS (1832): *TRUMPAS PAMOKSLAS Apej PASZANAWOIMA CIESORIAUS WISSOS ROSSIOS* [...], Wilniuje: Spaustinių Diecesios.
- KOWKIEL, LILIA, 2005: *Prywatne księgozbiory na Grodzieńsacyzynie w pierwszej połowie XIX wieku*, Kraków: wyd. Naukowie Akademii Pedagogicznej.
- KRASZEWSKI, JÓZEF IGNACY, 1841: *WILNO OD POCZĄTKÓW JEGO DO ROKU 1750. TOM III*, WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO.
- KRAUSE, SUSANNE; JULIA RINCK, 2016: *Buntpapier – ein Bestimmungsbuch = Decorated Paper – a Guide Book = Sierpapier – een Gids*, Stuttgart: Dr. Ernst Hauswedell & Co. KG, Verlag.
- LIETUVNINKAITĖ, NIJOLĖ, 2004: *Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka. Katalogas*, Kaunas: Technologija.
- MEILUS, ELMANTAS, 2014: „Didieji Vilniaus gaisrai“, *ldkistorija.lt* (<http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/didieji-vilniaus-gaisrai/1391>).
- Misionierių vizitatoriaus kun. J. Bagdonavičiaus patvirtinimas, kad jis skolinęs iš Vilniaus katedros prelado J. de Grosmano 3000 sidabro rublių, 1842; LMAVB: f. 43 – 3786 (<http://elibrary.mab.lt/bitstream/handle/1/761/49362.pdf>).
- MIURA, EINEN, 1991: *The Art of Marbled Paper: Marbled Patterns and How to Make Them*, Kodansha USA Inc.
- NARBUTAS, TEODORAS, 1846: *Spisanie xiążek w zbiorze Teodora Narbutta znajdujących się Roku 1846 sporządzony*; VUB RS: f. 3 – 638, 2–21.
- NARBUTAS, TEODORAS, ~1851: *Spisanie Museum w Szawrach*; LMAVB RS: f. 18, b. 185/1, 1–23.
- NARBUTAS, TEODORAS, 1856: *POMNIEJSZE PISMA HISTORYCZNE: SZCZEGÓLNIIE DO HISTORYI LITWY ODNOSZĄCE SIĘ*, WILNO: Nakład i druk Teofila Glücksberga [...].
- NIESIECKI, KASPER, 1839: *HERBARZ POLSKI. TOM II*, W LIPSKU: NAKŁADEM I DRUKIEM BREITKOPFA I HÆRTELA.
- NIESIECKI, KASPER, 1841: *HERBARZ POLSKI. TOM VII*, W LIPSKU: NAKŁADEM I DRUKIEM BREITKOPFA I HÆRTELA.
- NIESIECKI, KASPER, 1841: *HERBARZ POLSKI. TOM VIII*, W LIPSKU: NAKŁADEM I DRUKIEM BREITKOPFA I HÆRTELA.
- „Nikolaj Reprin“, *VLE*, 2021 (<https://www.vle.lt/straipsnis/nikolaj-reprin/>).
- OKOLSKI, SZYMON, 1641: *ORBIS POLONUS, CRACOVIÆ*: In Officina Typographica Francisci Cæsarij.
- PALLADIO, ANDREA, 1698: *Die Baumeiffterin Pallas, oder Der in Teutschland erftandene PALLADIUS* [...], Nürnberg: In Verlegung Johann Andreâ Endters Seel, Sôhne.
- PATHAK, AJEET RAM; ABHISHEK RAUT, SOHAM PAWAR, MANSI NANGARE, HARSHDEEP SINGH ABBOTT, PAWAN CHANDAK, 2020: „Personality analysis through handwriting recognition“, *Journal of Discrete Mathematical Sciences and Cryptography* 23(1), 19–33.

- PIVORAS, SAULIUS, 2014: „Teritorinis tapatumas Eustachijaus Tiškevičiaus visuomeniniame politiniame pasaulėvaizdyje“, *Eustachijus Tiškevičius: darbai ir kontekstai. Mokslo straipsnių rinkinys*, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 40–55.
- PLUCHE, NOËL ANTOINE, 1747: *LE SPECTACLE DE LA NATURE, OU ENTRETIENS SUR LES PARTICULARITES DE L'HISTOIRE NATURELLE, Qui ont paru les plus propres à rendre les Jeunes-Gens curieux, & à leur former l'esprit TOME SEPTIÈME*, A LA HAYE: Chez JEAN NEAULME.
- PLUVINEL, ANTOINE DE, 1670: [...] *Reut-Kunst* [...], Franckfurt am Mayn: In Verlegung Matthæi Merians seel. Erben. Druckts Johann Gõrlin.
- POCZOBUTT-ODLANICKI, MARCIN, [1789]: *WIADOMOSC o FUNDUSZU y DOCHODACH Spitala i Probostwa Swietey Tróycy* [...], [Vilnius: Akademijos sp.].
- RAGAUSKAS, AIVAS, 2009: „Ar istorikas Teodoras Narbutas (1784–1864) buvo istorijos šaltinių falsifikuotojas?“, *Acta humanitarica universitatis Saulensis* 9, 324–335.
- RANKELIENĖ, SONDRĀ; INDRĖ SAUDARGIENĖ, 2014: „Devynios lietuviškos XVII–XIX amžiaus marginalijos Vilniaus universiteto bibliotekoje“, *ALt* 16, 363–408.
- s. a. – lot. *sine anno*.
- s. l. – lot. *sine loco*.
- s. n. – lot. *sine nomine*.
- SAAVEDRA FAJARDO, DIEGO DE, 1650: *IDEA Principis Christiano-Politici 100 Symbolis exprefsa, COLONIÆ*: Apud Constantinum Munich.
- SBU – Stepono Batoro universitetas.
- skilt. – skiltis, skiltyje.
- SKRĘT, ROŚCISŁAW, 1988–1989: „Rogalski Leon“, *Polski słownik biograficzny* 31, Wrocław ir kt.: PAN, 412–413.
- STEIGVILA, RIMANTAS, 1971: „Teodoro Narbuto biblioteka“, *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, serija A. Visuomeniniai mokslai* 1(35), 145–161.
- TARNOVSKIS, JANAS, 1836–1841: Laiškai Mykolui Polinskiui-Pelkai; LMAVB: f. 7 – 1875 (<http://elibrary.mab.lt/handle/1/7950>).
- TRINCANO, DIDIER-GREGOIRE, 1768: *ÉLÉMENTS DE FORTIFICATION* [...], A PARIS: Chez J. B. G. MUSIER [...].
- VLE – *Visuotinė lietuvių enciklopedija* 1–25. *Papildymai*, Vilnius: Moklo ir enciklopedijų leidybos centras, 2001–2015.
- VUB – Vilniaus universiteto biblioteka.
- VVB – Vilniaus viešoji biblioteka.
- WOLFE, RICHARD J., 1991: *Marbled Paper: Its History, Techniques and Patterns*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- ZIELIŃSKA, ZOFIA, 1981: „Plater (Broel-Plater) Jan Ludwik“, *Polski słownik biograficzny* 26, Wrocław ir kt.: PAN, 660–661.
- ZIEMBICKI, WITOLD, 1959–1960: „Grabowski Michał“, *Polski słownik biograficzny* 8, Wrocław ir kt.: PAN, 504–505.
- СОКОЛОВ, НИКОЛАЙ, 1864–1865: Описание библиотеки умершего историка Т. Нарбутта в имении Шавры Лидского уезда; LMAVB: f. 22 – 30.

Sondra Rankelienė

A FRAGMENT OF TEODOR NARBUTT PERSONAL LIBRARY
IN VILNIUS UNIVERSITY LIBRARY: PROVENANCES, BOOK COVERS
AND MARGINS AS A TOOL FOR REVEALING THE PERSONALITY
TRAITS OF THE OWNER

Summary

The article reviews the books of the personal library of the 19th century Lithuanian historian Teodor Narbutis that are currently held in the Vilnius University Library. There are 106 titles, 174 physical units of books with provenances of Narbutis. He usually marked the books in his personal library in Szawry with stamps and inscriptions. The books were bound in the three types of covers by his personal bookbinder. The books in the Narbutis library were numbered using stickers with serial numbers on the bottom of the back. Most of the books in the Narbutis library are historical. It is only in historical books that we find a lot of Narbutis's manuscript notes: supplements, corrections of errors, text comments and additional data about the authors or historical events. Larger texts of supplementary material with references to sources are provided on separate bound leaves. In addition, he relied on other sources or fragments of the same text, correcting errors in the printed texts and writing his own additions with references to the text. After researching the books of the Narbutis library, their provenances, the character of the margins, the historian's tendency to correct factual mistakes in texts, specify the sources on which he relied in correcting errors in the printed texts, it can be said that Narbutis was an historian-investigator who was extremely precise, meticulous, highly accurate and especially intolerant of factual errors.

SONDRA RANKELIENĖ

Gauta 2021 m. rugpjūčio 13 d.

Retų spaudinių skyrius

Mokslinių tyrimų ir paveldo rinkinių departamentas

Vilniaus universiteto biblioteka

Universiteto g. 3

LT-01122, Vilnius, Lietuva

el. p.: sondra.rankeliene@mb.vu.lt

1. ALBERTRANDI, JAN CHRZCICIEL (1731–1808). *PANOWANIE KAZIMIERZA, JANA ALBERTA I ALEXANDRA JAGIELLOŃCZYKÓW* [...] WARSZAWA: NAKŁADEM I DRUKIEM A. BRZEZINY, 1827. 2 t.

TOM I–II.

Kartu įrišti t. 1–2. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 226 [?]; marginalijos pieštuku ir juodu rašalu parašėse: komentarai, taisymai, reikšminiai žodžiai: „Litwa“; p. 233: piešta nuorodinė rankytė.

B 3 5/19

2. *ALMANACH DE LA COUR pour L'ANNÉE* [...] A ST. PETERSBOURG: de l'Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences, [1771–1858].

1774.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 202.

IV 40372

3. ALNPEKE, DITLEB VON (XII–XIII a.). *Fragment einer Urkunde der ältesten Livländischen Geschichte in Versen* [...] Riga: gedruckt auf Kosten des Herausgebers bei Wilhelm Ferdinand Häcker, 1817.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje keturkampės lipdės žymė; marginalija antr. lape apie autorių: „Verfasser lebte in XIII Jahrhundert. Er schrieb seine Chronik zu Reval in Jahre 1296. Dieser Nahme familie existirte zu Lemberg.: Johan Alnpech war Ratsherr dort. ums Jahr 1620. Hist. Liter. pols. M. Wifzniewski T. VII. k. 359. Nota 215. Authograph dieser Chronik komt aus Lemberg her[.] Vide Hierunter S. 176. 177.“; parašėse rudu rašalu patikslintos minimų įvykių datos; pateiktos bibliografinės nuorodos į šaltinius, patvirtinančius šioje kronikoje minimus įvykius; teksto vietos, pasakojančios Lietuvos istoriją, pažymėtos raudonu pieštuku žodžiais: „Litwa“; įrašas p. 190 ties pasakojimu apie Klaipėdą [Memel]: „Najpotrzebniejszego miejsca do Historyi Litewskiej niestaje.“

K VIII 2/5

4. [*Anatomia ciata, to iest Rządow Rzeczy-Pospolitey Polskiey* [...] S. l. : s. n., s. a.].

Def., be antr. lapo. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

IV 15501

5. *ARRIANUS, FLAVIUS* (95–175). [...] *NOVI XENOPHONTIS APPELATI* [...] [Lyon]: APVD SEB. GRYPHIVM LVGD., M. D. LII [1552].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 208.

II 5094

6. BAYLE, PIERRE DE (1647–1706). *DICTIONNAIRE HISTORIQUE ET CRITIQUE, OU RECHERCHES SUR LA VIE, LE CARACTERE, LES MOEURS [...] A LYON: Chez BARRET [...]*, M. DCC. LXXI [1771]. 4 t.

TOME PREMIERE.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; juodas linijinis antsp., sudėtas dviem eilėmis: „z Biblioteki Woyciecha Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.

IV 11962₁

TOME SECOND.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; juodas linijinis antsp., sudėtas dviem eilėmis: „z Biblioteki Woyciecha Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.

IV 11962₂

TOME TROISIEME.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; juodas linijinis antsp.: „z Biblioteki Woyciecha Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; tarp p. 386–387 juodu rašalu ir pieštuku pastaba apie tam tikrų istorinių faktų papildymą iš lenkiško laikraščio su data: „1844“; įklijuotas ranka rašytas dvilapis su tekstu pranc. k. apie Napoleoną I ir jo buvimą Šv. Elenos saloje – nuorašas iš anksčiau minėto šaltinio [?].

IV 11962₃

TOME QUATRIEME.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; juodas linijinis antsp.: „z Biblioteki Woyciecha Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; antr. lape T. Narbuto ranka rašytas sakinytis pranc. k. apie tai, kad knyga negalėjo būti išspausdinta 1771 m., nes joje p. 202 yra data 1778.

IV 11962₄

7. BALIŃSKI, MICHAŁ (1794–1864). *HISTORYA Miasta Wilna*. WILNO: DRUKIEM ANTONIEGO MARCINOWSKIEGO, 1836. 2 t.

TOM I.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlėje virš ornamento lipdės žymė; marginalijos: patikslintos karalių ir kitų istorinių asmenybių gimimo datos; p. 207 patikslintas dokumento tekstas: „futurum, tak w innym odpisie tego Testamentu czytałem zamiast Dei gratia“.

U 21

8. BALIŃSKI, MICHAŁ (1794–1864). *PAMIĘTNIKI O KRÓLOWEJ BARBARZE ŻONIE ZYGMUNTA AUGUSTA*. W WARSZAWIE: NAKŁAD I DRUK J. GLÜCKSBERGA [...], 1837–1840. 2 t.

TOM PIÉRWSZY. 1837.

TOM DRUGI. 1840.

Kartu įrišti t. 1–2. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlėje virš ornamento buvusios lipdės žymė.

B 3 6/61

9. BEKMANN, JOHANN CHRISTOPH (1641–1717). *Historische Beschreibung der Chur und Mark Brandenburg* [...] BERLIN: zufinden bei Christian Friedrich Voß, 1751–1753. 2 t.

Erster Theil.

Zweiter Theil.

Kartu įrištos dalys 1–2. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

IV 17660₁₋₂

10. BÉZOUT, ÉTIENNE (1730–1783). *COURS DE MATHÉMATIQUES À L'USAGE DU CORPS ROYAL DE L'ARTILLERIE* [...] A PARIS: DE L'IMPRIMERIE ROYALE, 1772. 4 t.

TOME TROISIÈME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 7022₃

TOME QUATRIÈME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 7022₄

11. BOCCACIO, GIOVANNI (1313–1375). *CONTES* [...] A LONDRES: [et se trouve chez les principaux libraires de France et des pays étrangers], MCC. LXXIX [1779]. 10 t.

TOME CINQUIÈME.

TOME SIXIÈME.

Kartu įrišti t. 5–6. Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė; priešlapyje tekstas lenkų k.: „Do Obmowey [...]“ [7 ketureiliai – ne T. Narbuto?].

IV 11789₅₋₆

12. BOEHME, JOHANN (apie 1485–1535). *OMNIVM GENTIVM MORES, LEGES ET RITVS* [...] LVGDVNI: Apud Antonium Vincentinum, M. D. LVI [1556].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; SBU lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

II 5144

13. BOGUŠAS, PRANCIŠKUS KSAVERAS MYKOLAS (1746–1820). *O POCZĄTKACH NARODU i JEZYKA LITEWSKIEGO* [...] *teraz zaś, to iest 1808 Roku WYDRUKOWANA*. w WARSZAWIE: W DRUKARNI GAZETY WARSZAWSKIEY, [1808].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 175; priešantr. lape – T. Narbuto ranka juodu rašalu užrašytos žinios apie Bogušą: „Ksawier Bohusz. Książd Prałat Katedr. wileń. Życ przestał 1819 r. Kwietnia 4. Mąż wielkiej uczoności i zalet obywatelskich, stargany nie tak wiekiem, jak nieprzyjemnościami, z odmiany rządu wynikłemi. Brat jego starfzy był sekretarzem Konfederacij generalnej, mąż jeden z najgłębszych w Polsce statystow. Ponim Książd Prałat miał wiele rękopismow, między innemi dziennik czynności i wypadkow tej konfederacij. Kiedy Książd porwanym został i wywiezionym gdzieś na wygnanie, z niełaski Repnina, zrobowano i rzeczy i bibliotekę księdza. Mnie w 1812 dostał się foliał spory tego dzienniki, oprawny i piękną ręką spisany od arkufzy

poc[h]wie 80. Wydalając się raptownie z Wilna w czasie cofania się Francuzów zapomniałem ten rękopism, odzyskać z ręk s. p. Księdza Golańskiego, a rze... wręczyłem później po tego śmierci A. [?] Marcinowfkm[u?] Ta rozprawa znajduje się w Racznikach [toliau sunkiai įskaitoma, dalis nukirpta perrišant]“; tarp p. 96–97 įklijuotas lapelis su malda latvių k. su T. Narbuto prieraišu apačioje apie maldos užrašytoją: „Pacierz w Języku Łotewskim czyli Kurlandzkim. – Tes mus, Kas Tu essi debefsis, swetits ļay top Taus wards, ļay nakas mums tawa walstiba taus prac [prac įterpta viršuje] ļay notek prac Ka debes sys ta aridzen wier zemes musu deniszku mayzi [taisyta iš *mayze*] dod mums schodien, un piedod mums musus paradus Ka mes piedodam musiem paradnekiem, un nieiewed mus eksz Kardinaszenas bet atpesti mus no ta Launa – Amen. – Pisano 1832, Sierpnia 5, w Wilnie, ręka JWo Xiędza Prałata Katedr. wilen. Grozmaniego – Dawniej Proboszcza w Āalszwangen.“

Lr 16

14. BOSSUET, JACQUES BÉNIGNE (1627–1704). *DISCORSO SOPRA LA STORIA UNIVERSALE* [...] VENEZIA: Presso Paolo Baglioni, MDCCXII [1712].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; rankytės raudonu pieštuku, keletas marginalijų it. k., rašyta prieš knygos bloko apipjaustymą.

IV 2533

15. BRACHELIUS, ADOLPHUS (?–1652). [...] *HISTORIARUM NOSTRI TEMPORIS. Editio Ultima* [...] AMSTELODAMI: Apud JACOBUM VAN MEURS [...] : Prostant apud IOH. IANSONIVM Iunior, M. DC. LIX [1659]. 2 t.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; antsp.: „Kauno universiteto biblioteka“.

III 18579

16. BULLET, PIERRE (1639–1716). *ARCHITECTURE PRATIQUE* [...] A PARIS: Chez JEANTHOMAS HERRISSANT [...], M. DCC. LV [1755].

Įrašas: „Teodor Narbut“; VVB lipdė ir antsp.; lipdė kietviršio vidinėje pusėje: „Chez Gay, a St. Pétersbourg“; yra rankraštinių matematinių skaičiavimų paraštėje.

IV 44502

17. BÜSCHING, ANTON FRIEDRICH (1724–1793). *INTRODUCTION A LA GÉOGRAPHIE, LA POLITIQUE, LE COMMERCE ET LES FINANCES DES ÉTATS DE L'EUROPE* [...] NOUVELLE ÉDITION [...] A BRUXELLES: Chez Lemaire [...], 1786.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; marginalijos [ne T. Narbuto?]: p. 165 rudu rašalu pranc. k.

IV 10936

18. CAESAR, GAIUS IULIUS (100–44 pr. Kr.). [...] *DE GALLICO, CIVILI, ALEXANDRINO, AFRICANO, ET HISPANIENSI BELLO COMMENTARII* [...] LIPSIAE: EX OFFICINA CAR. TAVCHNITII, [1826].

Antsp.: apvalus, raudonas, su rusiškomis raidėmis viduje: „TH“; VVB lipdė ir antsp.

P VI 8/55

19. CHANTREAU, PIERRE NICOLAS (1741–1808). WYCIĄG Z HISTORII ELEMENTARNEJ WOJSKOWEJ. w WARSZAWIE: w Drukarni WIKTORA DARROWSKIEGO, 1812.

Antsp.: apvalus, raudonas, su rusiškėmis raidėmis viduje: „TH“; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; įrašas [nukirptas]: Jan Karol [...]
Nešifr., inv. nr. 48811

20. CONCILIVM PROVINCIALE REGNI POLONIAE [...] CRACOVIÆ: In Officina Andreae Petricouij Typographi Regij. Anno Domini, 1609.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „Collegij Grodnen: Soc: JESU A° 1745“; įrašas nubrauktas: „Collegij Minscensis Stis JESU post fata P. Paulis Swiderski oretis [?] pro eo“; neįskaitomai užbrauktas įrašas; VVB raidinis šifras.
III 4229

21. CONSTYTUCYE NA zákończeniu Konfederacyi TARNOGRODZKIEY [...] VARSAVIÆ: Typis S. R. M. Collegij Scholarum Piarum, [1717].

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; įrašas p. A₁: „Ta Konstytucya post fata Wo J[...] P Kazimierza Kamienskigo Czesznika Lidzkiego Wujasnego iest mnie Marcinowi Nosienszczowi Darowana przez W JPana Fulgentego Kamieńskiego [...] Czesznikow[ego] P[owia]ttu Lidz[kieg]lo Brata Wujecznego moiego w R[oku] 1762 9bra 6 D[nia]“; marginalijos; įdėtas lapelis su malda lenkų k.
IV 17786₍₃₎–17787₍₃₎

22. DAUKANTAS, SIMONAS (1793–1864). DAJNES Žiamajtiū [...] Petropille: Spaudinie pas C. KRAY, 1846.

S. Daukanto dovanojimo įrašas Narbutui: „JW.^{ms} Teodorowi Narbutowi Historiografowi Narodu Litewskiego, Kapitanowi Inżynierow i Kawalerowi w dowod Szacunku i przyjazni ofiarował 1846. Czerwca 24. St Petersburg S Dowkont“; VVB lipdė ir antsp.
Lr 34

23. DENINA, CARLO (1731–1813). DELLE RIVOLUZIONI D'ITALIA LIBRI VENTIQUATTRO. IN VENEZIA: APRESSO GIOVANNI GATTI, MDCCXXXIV [1784]. 4 t.

VOLUME PRIMO.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 38; marginalijos: skaitymo ženklai p. 309 raudonu pieštuku: „N“ [su brūkšniu viršuje]; klaidingai išspausdintame puslapyje 335 vidurinis 3 nubrauktas, šalia rudu rašalu parašytas teisingas skaičius: 315.
IV 7754₁

VOLUME SECONDO.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 39.
IV 6959₂

VOLUME TERZO.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 40.
IV 7942₃

VOLUME QUATRO.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 41.

IV 11410₄

24. DIHARCE DE BIDASSOUE, PIERRE (1765–1843). *HISTOIRE DES CANTABRES: OU DES PREMIERS COLONS DE TOUTE DE L'EUROPE [...]* PARIS: CHEZ JULES DIDOT AINÉ [...], 1825. 1 t.

Tome premier.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 86; autoriaus autografas: „Bidassouet“.

U 41550

25. DOROHOSTAJSKI, KRZYSZTOF MIKOŁAJ (1562–1615). *HIPPIKA, TO IEST O KONIACH KSIĘGI. W KRAKOWIE: W Drukarniej Lukassa Kupiśa J. K. M. Tępogr: Roku Panskié° 1647.*

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; SBU lipdė; restauruota, perrišta XX a. pab.; įrašas lape [2], išplautas, greičiausiai apie priklausymą kažkuriam iš Nonevičių giminės; viršelio vidinėje pusėje lakinis herbinis antsp., šalia kurio T. Narbuto ranka užrašyta: „Herb Noniewiczow“; priešlapyje pieštuku nupieštas karys [T. Narbuto ranka?], ant kurio juodu rašalu užrašyta: „N[ota] B[ene] Pisał tę Hippiką [nuplėšta] [...] [K]rzysztofa Mikołaja Radziwiłły na Nieświzu i Ołyce. patrz stronnica 19 Kolumna druga. Był na nauce jezdzieckiej w Neapolu przy stayni królewskiej, około r. 1585, miał mistrza Koniufzego Xiążęcia. De Osona nazwiskiem Don Pietro Antonio Ferrara. Stron. 9, Kolumna 1. Był z Litwy rodem. Stronnica 34, Kolumna 1. „W nazym Litewskim Kraju“ [neįskaitoma] [nuplėšta] Pisał za panowania Cefarsza Rudolfa Stron. 34. Kol. 1. Rudolf II, umarł 1612. – Miał swoje stada. Str. 53. Kol. [nuplėšta] [Toliau prirašyta kitu rašalu, turbūt vėliau:] Nazywał się autor Hippiki Krzysztof Pieniążek, dworzanin Krolewski, wydał raz pierwfzy in 4to r. 1607“; kitoje pusėje – karaliaus piešinys pieštuku; juodu rašalu – monograma „TL“ ir skaičiais; knygos gale buvusiame priešlapyje – užrašai apie arklių ligų gydymą lenkų k.

III 19753

26. *DZIENNIK WILENSKI. w WILNIE: W Drukarni Józefa Zawadzkiego [...], 1805–1806; 1815–1830.*

TOM I. ROK 1805. [1805].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; SBU lipdė ir antsp.; VVB antsp.; nugarėlės apačioje apvali lipdė su nutrintu skaičiumi: 1 [?]; įrašas raudonu rašalu antraštiniame lape: Nr. 1.

0868₁

TOM II. ROK 1805. [1805].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; SBU lipdė ir antsp.; VVB antsp.; nugarėlės apačioje raudonais dažais užrašytas skaičius: 2; įrašas raudonu rašalu antraštiniame lape: Nr. 2; skaitymo ženklai parašėse mėlynu ir žaliu rašalu [ne Narbuto].

0868₂

TOM III. ROK 1805. [1805].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; SBU lipdė ir antsp.; VVB antsp.; nugarėlės apačioje raudonais dažais užrašytas skaičius: 3; įrašas raudonu rašalu antraštiniame lape: Nr. 3.

0868₃

TOM IV. ROK 1806. [1806].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; SBU lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje raudonais dažais užrašytas skaičius: 4; įrašas raudonu rašalu antraštiniame lape: Nr. 4.

0868₄

27. EYTELWEIN, JOHANN ALBERT (1764–1848). *Praktifche Anweifung zur Konftrukzion der Fafchinenwerke und den dazu gehöri gen Anlagen an Flüffen und Strömen: nebst einer Anleitung zur Veranfchlagung diefer Baue*. Berlin: in Kommiffion bei Friedrich Maurer, 1800.

Įrašas: „Teodor Narbutta“; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB antsp.

IV 44815

28. ESS, JOHANN HEINRICH VAN (1772–1847). *O POTRZEBIE I POŻYTKU CZYTANIA PISMA ŚWIĘTEGO [...] W WILNIE: NAKŁADEM I DRUKIEM A. MARCINOWSKIEGO*, 1819.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; T. Narbuto pastabos apie Klemenso XI dekretą (1713) atskirai įklijuotame lape lenkų k.

IX 4/18

29. EUTROPIUS (IV a.). *BREVIARIVM Historiæ Romanæ, Ab Vrbe condita ad annum eiusdem Urbis M C. IX [...]* S. l.: s. n., [16??].

Def., trūksta antr. lapo. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

III 18772

30. *EWANJELIE POLSKIE Y LITEWSKIE [...] PRZEDRUKOWANE R 1803*. w Wilnie: w Drukarni Akademickiéy.

Antsp.: apvalus, raudonas, su rusiškomis raidėmis viduje: „TH“; antsp.: „St. Didžiulio BIBLIOTEKA Griežionyse“; juodas ovalus herbiniis antsp.; antsp.: „Lietuvos Universiteto biblioteka“.

Lr 1135

31. FRANCOEUR, LOUIS BENJAMIN (1773–1849). *TRAITÉ DE MÉCANIQUE ÉLÉMENTAIRE [...] A PARIS: DE L'IMPRIMERIE DE H. L. PERRONNEAU [...]*, AN X – 1802.

Įrašas: „Teodor Narbutta“; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

Λ XIV 3/15

32. FREDRO, ANDRZEJ MAKSYMILIAN (1620?–1679). *GESTORUM POPULI POLONI sub Henrico Valesio [...] Liber unus [...]* DANTISCI: Sumptibus Georgii Försteri [...], M D C L X [1660].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; kai kur parašėse juodu rašalu įrašyta data [prieš perrišimą].

III 2788

33. GALLUS, ANONYMUS (1066–1145). [...] *CHRONICON AD FIDEM CODICUM [...] VARSAVIAE: SUMTIBUS REGIAE SOCIETATIS PHILOMATHICAE VARSAVIENSIS: TYPIS VERO COLLEGII VARSAV. SCHOLARUM PIARUM, MDCCCXXIV* [1824].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.
64614

34. GRABOWSKI, AMBROŻY (1782–1868). *Kraków I JEGO OKOLICE [...] w KRAKOWIE: NAKŁAD I DRUK JÓZEFA CZECHA, 1836.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.
Nešifr., inv. nr. 49276

35. GRABOWSKI, MICHAŁ (1804–1863); PRZEZDZIECKI, ALEXANDER (1814–1871). *ZRZÓDŁA DO DZIEJÓW POLSKICH [...] WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO, 1843–1844. 2 t.*

TOM PIERWSZY. 1843.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas leidyklniame viršelyje: „Jwny Teodor Narbutt“; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

U 9846

MALINOWSKI, MIKOŁAJ (1799–1865).

TOM DRUGI. 1844.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; priešantr. lape išlikę tik neiššifruojami teksto fragmentai; įklijuotas 2 lapų laiškas, rašytas „Monsieur“ su data: „Kiedayniu 22 Jul 84 [1884?]“ lenkų k.

U 9846

36. GRUBER, JOHANN DANIEL (1688–1748); HENRICUS DE LETTIS (apie 1187–apie 1259). *ORIGINES LIVONIAE SACRAE ET CIVILIS SEV CHRONICON LIVONICVM VETVS [...] FRANCOFVRTI ET LIPSIAE: s. n., ANNO MDCCXL* [1740].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; marginalija pieštuku p. 261 paraštėje.
IV 17240

37. GRZYBOWSKI, ANTONI (?–1749). *SKARB NIEOSZACOWANY OYCOW FRANCISZKANOW LITEWSKICH w Roli CHRYSZTUSOWEY ZATAJONY [...] w WILNIE: w Drukárni J. K. M. Akádem: Soc: JESU Roku Pańskiego 1740.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 188; prirašytos trūkstamos teksto vietos; prieš antr. lapą įklijuotas šv. Antano paveikslukas su įrašu [T. Narbuto] juodu rašalu viršuje: „Pieta Pataviae An. 1420. Transl. Vilnae 1435.“; kitoje paveiksluko pusėje įrašas kita ranka: „1645. Don[o?] dedit [?] mihi A. F. P. C. Minervi [?]“
IV 22384₍₂₎

38. GUAGNINI, ALESSANDRO (1538–1614). *KRONIKA Sármácyey Europskíey* [...] W KRAKOWIE: w Drukárniy Mikołáia Lobá, Roku Páńskiego 1611.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidés: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 18 [?]; priešlapyje T. Narbuto pastabos apie autoriaus biografiją: „Do Biografii Autora. Ojciec autora miał imie Ambroży [iterpta viršuje: rodem z Werony], przybył [nubrauktas žodis] w połowie wieku XV i [...] [nubrauktas žodis] do Polski jakimś przypadkowym trafem; nasamprzod znajomym był z dobrej strony [iterpta viršuje: Ianowi Tęczyńskiemu,] wojewodzie Sandomierskiemu. Poczem zażądał przyjąć wraz z synem swoim Alexandrem (autorem) służbę wojskową, będąc oba biegli w szutce inżynierskiej. Mikołaj z Sieniawy Wojewoda ziem Ruskich, polecił ich Zygmuntowi Augustowi w liście do tego królu pisanym. Z Miedzyboża 25 februarij a[n]no Domini 1561. Dziennik Warfzawski r. 1826. T. VI. str 167–169. z Biblioteki T. Hr. Działyńskiego“; marginalijos [neaišku, ar Narbuto]: p. 25: „Tu wiara katolików zaczyna się“; teksto pabraukimai; p. 53: „NB Henryk brat Lesława na [...] [nukirpta] nie zabity za[...]“; p. 65; 243: herbaspupieštas šalia kito herbo; p. 43; sunkiai įskaitomas įrašas kn. pab.: „Roku 1602 dnia[...] na mednek otrzenes kwartego jedes nie nesiozac mieniu niebieskim [...] Alexa[n]dra Swocka w Jmieniu[...] pod Grodnem presp Kwodry Maia. Roku 1608 Mięsiąca Lipca 7 dnia Wrzesnie w Jnmieniu Kozowzeń ledwo godzina wnoc to iest w poniedziałek vrodzilasię w Xabali Zofia Josockowna Jas Pani Zophia Josockówna Bywsza P. Zophia Gebrielowa Jesenska podlesnicza pana Perłtunska w roku 1644 mesia maia[...] w witkoszy [...]“

III 995₍₂₎

39. HARTKNOCH, CHRISTOPH (1644–1687). *Alt= und Neues Preuffen* [...] Franckfurt und Leipzig: In Verlegung Martin Hallervorden [...] Druckts Johann Andreae. Anno M DC LXXXIV [1684].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidés: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; įrašas vok. k. pieštuku a₅vo prie Wigandus von Marburg; žodžių vertimai į liet. k., užrašyti ranka pieštuku p. 95–96¹³⁶; tarp p. 202 ir 203 pripiešti taškiukai juodu rašalu prie žmonių drabužių; p. 241 įrašas gotišku šriftu vok. k. juodu rašalu; tarp p. 324 ir 325 įrištas lapelis su rankraštiniu tekstu lenkų k. apie teutonų ordiną¹³⁷.

III 15387₍₂₎

40. HAUR, JAKUB KAZIMIERZ (1632–1709). *SKŁAD ABO SKARBIEC Známomych Sekretow OEKONOMIEY ZIEMIANSKIEY* [...] W KRAKOWIE: w Drukárni Nikołáia Alexándra Schedlá [...] Roku P. 1693.

Def., be antr. lapo. Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbuta“; įrašas kietviršio vidinėje pusėje, greičiausiai T. Narbuto: „Ta Xięga Pisana w Roku 1690, obacz stronnica 56. Editia Trzecia. W Krakowie, czyli Xięga trzecia autor Jakób Kazimierz Haur“; įrašas lape B₃ ant popieriumi atstatytos vietos, ne T. Narbuto [?]: „był roku 1811 mies[ia]c Decem[...] do naymnieyszey daty tego roku“.

III 16250

¹³⁶ Plačiau apie juos žr. Rankelienė, Saudargienė 2014, 363–408.

¹³⁷ Rankelienė, Saudargienė 2014, 363–408.

41. HERBERSTEIN, SIGISMUND VON (1486–1566). *RERUM MOSCOVITICARUM COMMENTARIJ* [...] ANTVERPIÆ: In ædibus Ioannis Steelsij, M. D. LVII [1557].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; pabraukimai tekste; priešlapyje vos matomas įrašas pieštuku; gale prie turinio – „de Eppis Ruthenis [...] 113“ ir p. nr.

II 771

42. HERODIANUS SYRUS (apie 165–apie 255). *HISTORIÆ DE IMPERIO POST MARCV M VEL. DE SVIS TEMPORIBVS LIBRI VIII*. ANTVERPIÆ: Ex officina Christophori Plantini, C I O. I O. LXXXV [1585].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

III P 72

43. *HISTOIRE DE LA VIE DE LA REYNE CHRISTINE DE SUEDE* [...] A STOCHOLM: Chez JEAN Pleyn de Courage, LXXVII [1677].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 201; pabaigoje T. Narbuto [?] komentaras pranc. k. apie tai, kokie laikai ir kaip aprašomi knygoje (2 eilutės); priešlapyje – ne T. Narbuto [?] užrašytas trumpas reikalingų tekstų turinys su puslapiiais; kai kurios eilutės pabrauktos.

III 3547

44. *HISTORIÆ AUGUSTÆ Scriptorum Latinorum Minorum, PARS PRIMA [-quarta]* [...] LVGDVNI BATAVORVM: Ex Officina Ioannis Maire Anno 1632. 4 d.

PARS TERTIA.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

III 1581₃

45. HYLZEN, JOHANN AUGUST (1702–1767). *INFLANTY W dawnych swych y wielorakich aż do wieku naszego dziejach* [...] Roku Pańskiego 1750. Dnia 2. Stycznia. W Wilnie: w Drukarni J.K.M. Akademickiey Societatis JESU.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.

IV 22719

46. HORATIUS FLACCUS, QUINTUS (apie 65–8 pr. Kr.). *CARMINA, CUM NOTIS IUVENCII* [...] PARISIIS: Apud H. BARBOU [...], M. DCCC [1800].

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; įrašai lenkų k. pieštuku antr. lape apie tai, kiek odžių turi kiekviena knyga; įrašai rašalu lot. k.: Horacijaus sentencija ir tekstas priešlapyje, ne T. Narbuto [?].

IV 1813₍₂₎

47. HORATIUS FLACCUS, QUINTUS (apie 65–8 pr. Kr.). *OPERA*. Amsterodami: Apud Guilj: Ianŝoniū, A° CIO IOC XIX [1619].

Juodas ovalus antsp. su taškelių rėmeliu ir raidėmis: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „Sum Adami Valteri“; VVB lipdė; antr. lapas prieš frontispisą rašytas ranka; raudonu rašalu frontispise užrašyta leidimo data: „1619“.

III 7616

48. L'HUILIER, SIMON ANTOINE JEAN (1750–1840). *ALGIEBRA DLÁ SZKÓŁ NARODOWYCH*. [Warszawa] ROKU 1782 W Marywilu u Michała Grölla [...]

Įrašai: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas [1799–1803]: „Z Xiąg Teodora Narbutta Ucz: Ak: Wilen:“; juodas antsp.: „T: N:“; T. Narbuto ranka pataisyta kaina: vietoje 6 auksinų rašalu užrašyta 4 (be viršelio) ir 4 auksinai 10 grašių (su viršeliu).

IV 12948

49. JACHIMOWICZ, BAZYLI BONIFACY (XVIII a.). *RELACYA o straszliwym upadku Stołecznego MIASTA WILENSKIEGO w Wielkim Księstwie Litewskim* [...] [Vilnius: Akademijos sp., 1748].

Įrašas antr. lape: „R[ok]u 1864 Kwietnia 16 To pisunko ofiarował w darze do biblioteki Muzeum wileńskiego Teodor Narbutta“; VVB antsp.; juodas antsp. su Vyčiu: „[...] Musaei Vilmensis“; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 20 [?].

IV 31387⁽²⁾

50. JUNDZIŁŁ, STANISŁAW BONIFACY (1761–1847). *BOTANIKA STOSOWANA* [...] W Wilnie: w Drukarni Dyecezalney, 1799.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB antsp.

IV 22892⁽³⁾

51. KARPIŃSKI, FRANCISZEK (1741–1825). *DZIEŁA FRANCISZKA Karpińskiego*. WARSZAWA: W DRUKARNI STEREOTYPOWEY [...], 1830.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „z Bbiblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė; įrašas [ne Narbuto]: „Krystynie Otten [...]sownie w dowod głębokiego od przy więzanego wnuka [...]“; prie rankraštinio teksto žodžio „wnuka“ T. Narbuto ranka nupieštas kauburėlis su kryželiu ir prirašyta data: „1832“; įrašas lenkų k. pieštuku priešlapyje apie tai, kad šioje knygoje buvo įdėtas T. Narbuto ranka prirašytas lapas „Do biografii Karpińskiego“ su 26 eilutėm teksto lenkų k. su papildytais įvairiais Karpių giminės faktais¹³⁸; marginalijos rudu rašalu paraštėse; p. V: suskaičiuoti Aleksandro I gyvenimo metai: „żył lat 83“ ir patikslinta data, kada jis buvo palaidotas: „Maj 11“.

U 156189

52. KIRCHER, ATHANASIVS (1602–1680). [...] *ARCA NOË IN TRES LIBROS DIGESTA* [...] AMSTELODAMI: Apud JOANNEM JANSSONIUM à WAESBERGE. ANNO CIO IOC LXXV [1675].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „Ex Libris Joannis de Broel Plater Capitanei Jotkanensis et Giegobrocensis“; įrašas po juo: „Emit

138 Šis lapas buvo išimtas iš knygos, perkeltas į VUB Rankraščių skyrių. Jį galima rasti Skaitmeninėse kolekcijose: [\[jos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/atmintis%3AVUB01_000389252#00001\]\(https://kolekci-jos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/atmintis%3AVUB01_000389252#00001\).](https://kolekci-</p></div><div data-bbox=)

Andreas Benedictus Kłagiewicz anno 1818 – Post cui mortem emiti Theodorus Narbutt. 1842“;
VVB šifras ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 243.
III 16026

53. KLONGEVIČIUS, ANDRIEJUS BENEDIKTAS (1767–1841). *TRUMPAS PAMOKSLAS Apey PASZANAWOIMA CIESORIAUS WISSOS ROSSIOS [...]* Wilniuje: Spaustinių Diecesios Metuose 1832.

Antsp.: apvalus, raudonas, su rusiškėmis raidėmis viduje: „TH“; įrašas paskutiniame lape: „Teodora Harbutta“; antsp.: „St. Didžiulio BIBLIOTEKA Griežionyse“.

Lr 176

54. KRAIEWSKI, TADEUSZ (1746–1817). *HISTORIA STEFANA NA CZARNCY CZARNECKIEGO WOIEWODY KIIOWSKIEGO HETMANA POLNEGO KORONNEGO*. w Warszawie: w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, 1787.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; iškirpta dalis antr. lapo su buvusiu nuosavybės ženkle [?]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 181.

IV 2576

55. KRASZEWSKI, JÓZEF IGNACY (1812–1887). *WILNO OD POCZĄTKÓW JEGO DO ROKU 1750. WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO, 1840–1842. 4 t. TOM I. 1840.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; prieš tekstą įklijuotas J. Zawadzki užpildytas šios knygos prenumeratos blankas su kaina: „BILET PRENUMERATY [...] W. Pan Teodor Narbutt Kapitan i Kaw: prenumerował i opłacił za Tomy 4 rubli srebrem 8[...]“; pasiimtas 1 tomas, užmokėta už 2–4 tomas, 4 tomas nemokamas, pasirašo: „Jozef Zawadzki“; įklijuoti lapai su rankraščiu tekstu: „Do str. 221–222. W roku 1535, mówi autor o poselstwie xiążęcia Pruskiego, w miesiącu Lutym do Wilna przybyłem, z prozbą o posiłki przeciw nieprzyjacielowi, jakiemuś zagrazającemu Prufsom wojną. Bielski z ktorego to wzięto Xięga V. str. 573. mowi o intrygach Krzyżackich przeciw Xiążęciu Albertowi, ważna rzecz i fakt ważny historyczny, albowiem, gdyby nie krola Zygmunta opieka mogliby wówczas Krzyżacy w Niemczech pozostali odebrać Prufsy na siebie, gdyż Danija i Anglija, przy działaniu niemieckich Panów niektorych miały im podać ręce, Anglija nawet swoje handlowe już plany tworzyła. To spowodowało że po tem poselstwie sam Xiąże Albert był w Wilnie, podobna w lecie, tegoż samego roku, a potem za Krolem razem udał się do Krakowa, tak mu było pilnie o protekcją Polaków. Kromeru wierze łacińskie na przybycie [nejskaitomai nubraukta] xiążęcia Alberta do Wilna i na wjazd jegoż do Krakowa przy dziele: Phocylidis [?] Philosophi precna [?] elegantissimum, praecepta vitae Legende continens. Graece cum interpretatione latina. N. K. Cr. Hier. Vietor 1536. 4to.–“; įdėta ranka rašyta 1919 m. telefonograma baltarusių kalba, skirta Minsko 2 rajono milicijos viršininkui.

B 4 5/12

TOM II. 1840.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; marginalijos išnašose, paaiškinimai: tekste prie vardo „Nakiemna“ ranka prirašyta išnaša: „(1) U Niesieckiego T. III. ftr. 342. wyraźnie jest że Jacono Haconul [?]

pisał się dziedzicem na Kienach, z czego zrobiono go Nakiemną”; paskutiniame priešla-
pyje pastabos: „do str. 212. – W aktach Tornickiego pod r. 1514 znajduje się: Ad sepulchrum
D. Kasimiri fratris Regii salutatio, a Critio (przez Krzyckiego) in primo suo adventu Vilnam.
które się tak zaczyna: Est tunc hic tumulus? sunt ne tua busta tenta [?]. Casimire tuæ
gloriæ magna domus, Que jam fama licet toto vulgavit in orbe. Virtutis referens signa
stupenda tuæ. Do str. 175. Znalazłem w pamiętnikach księdza Marjana Stacewicza Przeora
Karmelitów w Wilnie u S. Jerzego: na str. 226, przy spisie Marfzałków trybunalskich ze
roku 1737 za laski Jozeffa Tyszkiewicza Kafztel. Zmójdzkiego potem stał Zmojdz wyrazy:
„Wilno bardzo gorzało.” Na str. 228, w roku 1761 za laski Andrzeja Ogińskiego Kafztel.
Trock. wyrazy: „Wilno bardzo gorzało, nawet przedmieścia, Łukifzki funditus in favilam
poszły.” Ten pożar wsczął się od jakiegoś domu przy kosciele S. Mikołaja. Relacya o cu-
downym obrazie N. P. Maryi Ostrobramskiej str. 8. Pożar 1715 26 maia prawie całe miasto
pochłonał. Tamże str. 9.”; yra kitą marginaliją paraštėse, įrašytą paprastu pieštuku: p. 211
papildyta tekste esanti informacija: „pod Krzyzem jest gałka znacznej średnicy[...]” pieš-
tuku; kai kur patikslinta informacija, pavyzdžiui, po iliustracija, kurioje vaizduojamas
Daugėlos antkapis, parašyta: „Nie Dowgiały ale Albertu Gafztoldu wojewody Wileńskiego
Kancelerza WXL: patrz Wizerunki rok 1842. Tomik 22. str. 145–151”; p. 372 pieštuku paży-
mėta, kad klaidingai parašyta data, paaiškinta, kodėl taip manoma.

B 4 5/12

TOM III. 1841.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.” [Teodor Narbut]; VVB lip-
dė ir antsp.; marginalijos: ketureilis juodu rašalu po Vilniaus Žemutinės pilies vaizdu:
„Widok ten wzniesca dziw obok strachu I razem płakać przymusza rzewnie: Rod bohaterów
mieszkał w tym gmachu, Jakich niebędzie już pewnie!!!”; gale paskutiniame priešlapyje
vėl ranka rašyta informacija, komentuojanti ir papildanti knygos spausdintą tekstą: „do
str. 243 przypis: Spis kupców wileńskich przybyłych handlujących w roku 1607 w Kwiet-
niu, do Poznaniu z towarami na jarmark. Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania
przez Józefa Lukaszewicza T. I. str. 362 tego. [toliau – pirklių sąrašas] Krzysztof Bertolt, ze
skurami wyprawnemi. Matfiej Mikołajowicz, deto. Jan Kotowicz: Siemion Jarofowski
przysłali towary Jozef Zienkowicz deto. Dubowicz Marek Korolikowicz Bohdan Zacharycz.
C. Romanowicz. Jan Kotowicz. Łukasz Szostakowicz. Hrehory Stefanowicz. Jan Maciejewicz.
Ławryn Obukietowicz. [jungimo ženklas nuo Dubowicz] przysłali towary. [žemiau] do str.
118 przypis + Zbior Kalwiński zgorzał 1670 w Niedzielę 15 Pazdzier”.

B 4 5/12

TOM IV. 1842.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.” [Teodor Narbut]; VVB antsp.
B 4 5/12

56. KULESZA, JAN ALOJZY (1660–1706). *WIARA PRAWOSŁAWNA* [...] Roku 1704. w
Wilnie: w Drukarni Akademickiej S. I.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.” [Teodor Narbut]; VVB lip-
dė; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 26; įrašas juodu ra-
šalu kitoje antr. lapo pusėje: „To Proroctwo o Mahometanach, wyraźne”.

IV 16074₍₆₎

57. LA CAILLE, NICOLAS LOUIS DE (1713–1762). *COURS ÉLÉMENTAIRE ET COMPLET DE MATHÉMATIQUES-PURES*. SECONDE ÉDITION [...] A PARIS: Chez COURCIER [...], An VII [1798–1799].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašai priešantr. ir antr. lape juodu rašalu: „Teodor Narbutt“; VVB lipdė ir antsp. IV 3205

58. LA CAILLE, NICOLAS LOUIS DE (1713–1762). *LECTIONES ELEMENTARES ALGEBRÆ ET GEOMETRIÆ*. VILNÆ: TYPIS S. R. M. ET REIP: ACADEM: SOC. JESU. Annô 1773.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp. IV 21821

59. LAPLACE, PIERRE SIMONE DE (1749–1827). *HISTORYIA ASTRONOMII KRÓTKO ZEBRANA*. W WILNIE: W DRUKARNI A. MARCINOWSKIEGO, 1825.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė. B 3 2/45

60. LAUGIER, MARC ANTOINE (1711–1769). *ESSAI SUR L'ARCHITECTURE*. A PARIS: Chez DUCHESNE [...]: De l'Imprimerie de la Veuve DELATOUR [...], M. DCC. LIII [1753].

Įrašas: „Teodor Narbutt“; VVB lipdė ir antsp. IV 10967

61. LENGLET DU FRESNOY, NICOLAS (1674–1755). *GEOGRAPHIE DES ENFANS* [...] QUATRIÈME ÉDITION [...] A PARIS: Chez ROLLIN fils [...]: DE BURE l'aîné [...], M. DCC. XL [1740].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp. IV 12277

62. ŁOBARZEWSKI, IGNACY ŁADA (apie 1750–apie 1826)¹³⁹. *RESPECT DU A LA TÊTE COURONNÉE: OU EXPOSÉ HISTORIQUE, POLITIQUE ET MORAL DES GRANDS ÉVÈNEMANS RALATIFS A LA POLOGNE*. ST. PETERSBOURG: De l'Imprimerie de Pluchart, 1818.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 101. U 30021₍₂₎

63. ЛОБОЙКО, ИВАН НИКОЛАЕВИЧ (1787–1861). *RZUT OKA NA STAROŻYTNĄ LITERATURĘ SKANDYNAWSKĄ* [...] WILNO: u ALEXANDRA ŻÓŁKOWSKIEGO. W DRUKARNI XX. PIJARÓW, 1822.

139 Šioje vietoje turėtų įsiterpti dar viena Narbuto bibliotekai priklausiusi knyga, surasta, kai šis sąrašas ir straipsnis jau buvo parengti: LENGLET DU FRESNOY, NICOLAS (1674–1755). *TABLETTES CHRONOLOGIQUES DE L'HISTOIRE UNIVERSELLE, SACRÉE ET PROFANE, ECCLÉSIASTIQUE ET CIVILE, Depuis la Création du Monde*

jusqu'à l'an 1775 [...] Nouvelle Édition, revue, corrigée & augmenté [...] A PARIS: Chez les Frères DE BURE [...] : P. M. DELAGUETTE [...], M. DCC. LXXXVIII [1778]. 2 t. TOME SECOND. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]. IV 9801₍₂₎.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 418.
RA 7

64. MARMONTEL, JEAN FRANÇOIS (1723–1779). *ŒUVRES COMPLETTES [...] A PARIS: Chez NÉE DE LA ROCHELLE [...], M. DCC. LXXXVII [1787]. 6 t.*

TOME SIXIÈME. *ELÉMENTS DE LITTÉRATURE. TOME SECOND.*

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“.

IV 3495_{/6/2}

65. NARBUTAS, JUSTINAS (1776–1845). *KROTKI RYS PIERWIASTKOW NARODU LI-TEWSKIEGO. DRUKOWANY W GRODNIE: u ZYMELA SZRIFFT-GISSERA, 1820.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė;

antsp.: „St. Didžiulio BIBLIOTEKA Griežionyse“; antsp.: „Lietuvos Universiteto Biblioteka“.

RA 8

66. NARBUTAS, TEODORAS (1784–1864). *POMNIEJSZE PISMA HISTORYCZNE: SZCZEGÓLNIIE DO HISTORJI LITWY ODNOSZĄCE SIĘ. WILNO: Nakład i druk Teofila Glücksberga [...], 1856.*

Įrašas T. Narbuto ranka: „Jaśnie Wielmożnemu Eustachemu Hrabi Tyszkiewiczowi na znak szacunku i na pamięć ofiarował Autor. 1855 Grud[nia] 14“.

RA 5

67. NARBUTAS, TEODORAS (1784–1864). *POMNIKI DO DZIEJOW LITEWSKICH [...]* WILNO: NAKŁADEM RUBENA RAFAŁOWICZA [...]: W drukarni M. Zymelowicza [...], 1846.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; Aušros vartų iliustracija spalvinta ranka; marginalijos pieštuku [ne Narbuto?].

PD 406

68. NARUSZEWICZ, ADAM (1733–1796). [...] *HISTORIA NARODU POLSKIEGO OD POCZĄTKU CHRZESCIANSTWA.* w Warszawie: w Drukarni No. 646 przy Nowolipiu, 1803–1804. 7 t.

TOM II. 1803.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU antsp.

U 30197_{/II(3)}

TOM III. 1803.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU antsp.

U 30197_{/III}

TOM IV. 1803.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU antsp.

U 30197_{/IV}

TOM V. 1803.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU antsp.

U 30197_V

TOM VII. 1804.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU antsp.; p. 133 įrašas raudonu pieštuku, pažymint teksto vietą, kurioje rašoma apie Lietuvą: „Litwa“.

U 30197_{VII}

69. NIESIECKI, KASPER (1682–1744). *HERBARZ POLSKI*. W LIPSKU: NAKŁADEM I DRUKIEM BREITKOPFA I HÆRTELA, 1839–1845. 10 t.

TOM I. 1839.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; viršutinio kietviršio vidinėje pusėje įklijuotas lakštas su herbu ir spausdintu tekstu: „СЕРПІЕВСКОЇ ФАБРИКИ Е. СОЛЕНИКОВА“; herbai nuspaltinti T. Narbuto; labai smulkios marginalijos: priešlapyje: „W tym Tomie Herbow 65.“; p. 45 pieštuku pataisyta Algimanto Alšėniškio mirties data: „1555“, šalia parašyta: „3“ [1553]; žemiau virš Vilniaus kapitulos herbo įrašas pieštuku: „pole czerwone, w archiw. taki był“; p. 148 virš Trakų vaivadijos herbo raudonu rašalu: „Różni się, że Pogoń biezy w lewo tarczy“.

929.6 /Ni69

TOM II. 1839.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspaltinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos raidės: „A–B.“; labai smulkios marginalijos: priešlapyje juodu rašalu: „W tym Tomie herbow 64.“; žemiau T. Narbuto užrašyta, kokius giminystės ryšius nurodo jungtinių herbų laukai: „Heraldyczny przepis[...] [16 eilučių]“; įrašas raudonu rašalu antr. lapo kitoje pusėje: „Herby w T II–VII naprowadziłem farbami 1841 Wrześ. 15–Pazdz. 10. T. Narbutt.“; p. 15 papildymas pieštuku apie Agripas Wacławo herbą jo biografijos faktais; prie herbo „Alexandrowicz“ įrašas raudonu rašalu: „Pole białe“; pieštuku nupieštas herbas prie Andrault de Buy; įterpta pavardė rudu rašalu: „Bajsen patrz Bażeński“; p. 71 prie herbo įrašas pieštuku: „pole złote“; prie herbo „Berzewicz“ ir p. 125 įrašai pieštuku: „błękitne“; p. 112 įrašas mėlynu rašalu: „Pole niewiadoma iakiego koloru“; p. 113 pataisytas tekstas; tekste „Paprocicach“ paraštėje rudu rašalu pataisyta: „Poporciach“; prie herbo „Białogłowski“ įrašas pieštuku: „Czarne“; p. 124 prie herbo įrašas pieštuku: „modre“; p. 135, 568–569 ištaisytos keturios korektūros klaidos; prie herbo „Bielikoicz“ įrašas raudonu rašalu, užrašytas ant įrašo pieštuku: „kolor polu niewiadomy. Czerwone według [?] Koiłowicza“; p. 165 šalia herbo įrašas pieštuku: „taki czarne“; prie herbo „Brandys“ įrašas raudonu rašalu: „kolor polu niewiadomy“; prieš herbą „Bronikowski“ rudu rašalu įterpta: „Broniewski Herbu Godziemba. Jan Aberman z Broniowa patrz T. III. Str. 167. dom jego w Litwie z tych Michał Mieznin [?] Pow. Lidz Zostawił synu Jozefu [...] Teodor brat Michała 2 corki jedna za

Korzeniewskim 2ga za Noniewiczem oboikym Derbskim Babka [?] moja po matce.“; p. 344 patikslinta pieštuku prie „Buchwie“ tekste, parašėje patikslinta „czyli Bochwie“.
929.6/Ni69

TOM III. 1839.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėlės ornamentu neišlikęs; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos raidės: „C–D.“; labai smulkios marginalijos: p. 73 prie herbo įrašas juodu rašalu: „patrz Cygenberg“; p. 255 prie herbo įrašas pieštuku: „czerwone“; piešti herbai pieštuku: p. 312 prie „Dargolewski“; p. 313 prie „Daszkowicz“; prie herbo „Dębicz“ ir p. 409 įrašai raudonu rašalu: „Tarczy kolor niewiadomy“; prie „Dederkało“ įrašas raudonu rašalu: „Tarczy i litery kolor niewiadomy.“; prie „Domaradzki“ įrašas pieštuku: „Zielony“; pataisytos datos raudonu ir rudu rašalu: iš „1501 – 140[...]“; p. 103 iš „1413“ į „1473“; p. 392 parašėje rudu rašalu pataisyta iš „kościół Ś. Michała“ į „kościół Ś. Mikołaja“; ten pat įrašas pieštuku prie „Dowgiąło: u Kojalowicza Dawgiąło“; p. 395 prie „Dowgird“ parašėje pieštuku: „u Kojalowicza Dawgierd“; aukščiau „Po Kościownie miał Naczę [?]“; p. 387 įrašas pieštuku parašėje: „patrz[...] Dapszewicz“, žemiau prie herbo „Doregowski“ pieštuku: „[...]nie złote“.
929.6/Ni69

TOM IV. 1839.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėlės ornamentu neišlikęs; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos raidės: „E–J.“; labai smulkios marginalijos: priešlapyje rudu rašalu: „W tym Tomie Herbow 63.“; priešantraštiniame lape pieštuku T. Narbuto įrašas: „Niesiecki pisał ten herbarz w r. 1734“; p. 21 įrašas raudonu rašalu: „Kolor tarczy niewiadomy“; prie herbo „Fogelveder“ įrašai rudu rašalu ir pieštuku: „Bydz powinno Fogelwerder, Prusia- [...]“; bo tak jak położano niema znaczenia w mowie niemieckiej [kitoje herbo pusėje pieštuku] u Okolskiego Fogelwander. Co wychodzi na wędrującego człowieka z ptakienku [?]“; p. 69 šalia herbo įrašas rudu rašalu: „Tarcza krwawa.“; p. 402 pieštuku šalia herbo: „pola [?] krwawe“; yra pastabų parašėse: „[...]ję się Hippocentaurem“; korektūrinių taisymų: vietoje „Frydona“ parašėje raudonu rašalu pataisyta „Trojdena“ ir žemiau „Frejdonowego“ – parašėje „Tro“; prie teksto apie „Ilinicz“ pataisyti metai: vietoje „1522“ parašėje „0“ [1502]; prie „Isakowski“ vietoje „Jajki“ parašėje pieštuku: „Tsajki“; vietoje „w Pòlszeze“ parašėje raudonu rašalu: „Litwie“; prie „Jesman“ prieš „Jan Jesman“ rudu rašalu parašėje įterpta „Dawid“.
929.6/Ni69

TOM V. 1840.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėlės ornamentu neišlikęs; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.;

SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašyta raidė: „K.“; labai smulkios marginalijos: priešlapyje rudu rašalu: „W tym Tomie Herbow 60.“; priešantraštiniame lape T. Narbuto įrašas pieštuku: „NB Koreskich niema[...] Czarneckich mało str. 237.“; korektūriniai taisymai: p. 102: tekste „Iwnie“ paraštėje pieštuku taisytas į „Iwiu“; p. 287 [neaišku, ar T. Narbuto?]: tekste „Rostenianach“ paraštėje juodu rašalu: „Rostyniany“; p. 341 šalia herbo pieštuku: „Taki herb w kolorach jest w Kościele Nackim [?] nad wielkim ołtarzem.“

929.6/Ni69

TOM VI. 1840.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėls ornamentu neišlikęs; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos raidės: „L–N.“; labai smulkios marginalijos: priešlapyje rudu rašalu: „W tym Tomie Herbow 55. Herb litewski Natarcz str. 528. [rašyta vėliau, nelygus braižas] Brześć Litew. fortyfikować Konstyt. 1661 poruczyła Janowi Władysławowi Nemelskiemu Skarbnikowi Brześcińskiemu str. 531. Zydzi dziecko zamordowali str. 313.“; priešantraštiniame lape T. Narbuto įrašas pieštuku: „NB Teodor Lacki mąż nad zwyczaj[...] siostra jego Teodora toż s umu silna str. 2–3“; teksto taisymai: p. 2 tekste nubrauktas „w lewą“ paraštėje taisytas „prawo“; p. 85 taisyta data raudonu rašalu: „1163“ taisyta į „8“ [1168]; p. 86 data „MCLXIII“ taisyta raudonu rašalu paraštėje į „VIII“ [MCLXVIII]; p. 178 tekste „Kozaków“ paraštėje rudu rašalu taisyta į „Krzyżaków“; p. 419 „posel ođ Litwy“ paraštėje taisyta į „do“; p. 462: pieštuku paraštėje neįskaitomas biografinių žinių apie „Morawski“ papildymas [?]; p. 519 pieštuku paraštėje prie teksto apie Narbutus: „Na sejmie horodelskim przyjął Aścikow do herbu Trąby Dobero Jordan Kafztelan Wojnicki żyjący [...] Niesiecki T. IV. str. 502“; p. 529: prie teksto apie Gedimino suteiktą bajorystę už Krėvos gynybą pažymėta (sic) ir paraštėje paaiškinta, kad tuo metu kryžiuočiai iki Krėvos nebuvo nuėję [trūksta dalies rankraštinio teksto, nes apipjaustyti kraštai perrišimo metu]; p. 565 prie teksto apie „Niezabitowski“ data „1754“ paraštėje pataisyta į „5“ [1554]; p. 572 prie „Noniewicz“ įterpta: „(herbu Lubicz)“; žemiau prie „Nornicki“ pieštuku nupieštas herbas.

929.6/Ni69

TOM VII. 1841.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėls ornamentu neišlikęs; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos raidės: „O–P.“; labai smulkios marginalijos: priešlapyje rudu rašalu: „W tym Tomie Herbow 54“; žemiau: „Marcin Palecki za Króla Stefana Sekretarz Królewski Starosta Ejszyski, bardzo bogaty człowiek. str. 241“; p. 141 rudu rašalu pataisyta: tekste „Herbutowie“ paraštėje į „Narbutowie“; žemiau tekste „brata“ paraštėje pataisyta: „syna“; p. 143 tekste „Mordelio“ paraštėje „u“ [Murdelio]; p. 175 įklijuotas prirašytas lapelis prie kunigaikščių Ostrogiškių

teksto: „Genealogija Xs. Ostrogskich. Daniel, od Lubarta Gedyminowicza otrzymał otrzy-
 mał [!] prawo pobierania [...]; volnej akcyzy w Ostrogu. Jego syn Fedor, otrzymał potwier-
 dzenie tego przywileju od Władysława Jagiełły. Actum in Lucko, die Dominica infra octa-
 vas Omnium[m] Sanctorum An. Dom. 1386, circa consilium nostrorum Polonorum Lituanor-
 rumque dominorum. Relatio venerabilis reverendi domini Zaklika [?] prepositi Sandomi-
 rensis nostri cancellarii fidelis et dilecti. Acta Lit. Lib. Inscript. 2. Fol. 4. Kopija u mnie“;
 p. 182 pabrauktas vardas „Alexandrę“ ir paraštėje rudu rašalu užrašyta: „Tatianę“; p. 238
 įrašas paraštėje pieštuku prie pavardės „Pakosz“: „Pakosz pułkownik pieszych wojsk Litew.
 Zabity w pojedynku pod Kiowu [?] na smąterzu [?] Solennickim czy Kielmiejskim [...] [...]
 roku 1769 przez Reja, takōż pułkownika“; p. 277 prie „Pfelsdorff“ pieštuku nupieštas her-
 bas; p. 346 prie teksto „Podkowy“ paraštėje pieštuku: „Domaradzki“; p. 354 prie herbo
 „Pogonia herb“ pavadinimo juodu rašalu įterpta didžiosiomis raidėmis: „Polska“; aplinkui
 papildymai pieštuku: „Pogoń Litewska wielko księżeczu [?] mu jezdzia w prawo tarczy
 między iego [?], z mieczem nad głową wyniesionym, w polu czerwonym, Herb zaś Księstwa
 Trockiego, na takiej że tarczy miał jezdzia w lewą tarczy stronę, między iego [?] widzie
 na jiedzēci iak [?] Witolda przed rokiem 1398. Takōż Kiejstuta herb na zamku w Nowych
 Trokach był jescze za czasuw Smuglewicza przed rokiem 1789. – Takōż pisny portreki
 Witolda na zamku Nieswiskim [...]stniejący. – TNarbutt“; p. 371 abipus herbo „Pomian“
 inicialai pieštuku: „A. P.“; p. 395 tekste „Grawżyski“ pataisytas paraštėje rudu rašalu:
 „Grawżyski“; žemiau „Ejdziszki“ paraštėje pataisyta „szy“ [Ejszyszki].

929.6/Ni69

TOM VIII. 1841.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ mar-
 muriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėlės ornamentu neišlikęs;
 antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.;
 SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos
 raidės: „R. S.“; marginalijos: p. 93 abipus herbo didžiosiomis raidėmis pieštuku: „ROHR
 HERB“; p. 224 pataisyta data: tekste „1789“ paraštėje ištaisyta „68“ [1768]; p. 402 šalia
 herbo pieštuku [nubraukta]: „Niebieska“; p. 524 šalia herbo pieštuku: „[N]iebieskie“; p. 528
 šalia herbo pieštuku: „Zolte“.

929.6/Ni69

TOM IX. 1842.

Knyga perrišta, apipjaustyta, buvęs originalus T. Narbuto kietviršis su „tigro akių“ mar-
 muriniu popieriumi ir odine nugarėle su saulutėmis ir grandinėlės ornamentu neišlikęs;
 antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp.;
 SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspelvinti T. Narbuto; antr. lape raudonu rašalu prirašytos
 raidės: „T. W.“; labai smulkios marginalijos: priešantraštiniame lape: „W tym Tomie Herbow
 40.“; žemiau: „Wilczewski herb nadany od Xsiężęcia Litewskiego Zofija Tylicka, jasno-
 widząca str. 162–170.“; p. 151 įrašas pieštuku vietoje „Orszlą rzeką“ pataisyta paraštėje
 „Worskłą“; p. 153 pastabos pieštuku paraštėje: „1370. r. Piotras Turski z ziemi Łeczyckiej,
 Starosta i Rotmistrz na zamku Włodzimierskim u Strykowskiego Xsięga 12 Rozdział XI.

fol: 450.- 1764 – podpisali Elekcyią Stanis Augusta krola – Felix Turcki, Coadjutor Prepositus Gneznensis.- Bartłomiej Turski Generał adjutant z woje: Siernickiego [?] Tomasz Turski z Wojewo: Sęczyckiego Consti: Electionis“; p. 173 tekste pabrauktas „Świdrygiełła“, paraštėje užrašyta „Skirgełła“; p. 153 pieštuku pataisyti metai: nubraukti tekste „11“ ir paraštėje užrašyta „5“; p. 233 tekste nubraukta „Piotra Rudzkiego“ ir paraštėje pieštuku pataisyta: „Rojziusza“; p. 415 paraštėje pieštuku rusų k. prirašyta: „браки! ибо эти двое сыновья бадака ибо Григорий котораго Ко[...]цкий [...] Табаковичем“.

929.6/Ni69

TOM X. 1845.

Dodatek do Herbarza Polskiego. 1844.

Įrišta kartu su *Dodatek*. Knyga perrišta, buvusio originalaus T. Narbuto kietviršio su „tigro akių“ marmuriniu popieriumi liko tik odinė nugarėlė su saulutėmis ir grandinėls ornamentu; antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; SBU lipdė ir antsp.; herbai nuspalvinti T. Narbuto; labai smulkios marginalijos; p. 13 paraštėje pieštuku: „Jan Junowicz Zabrzeziński Wojewoda Trocki, Marzalek Ziemski od zierzenom Merecki: Puński. w roku 1536 Listopada 10. Indyktu 10, wydał dekret w sporze o Ziemie między Jerzym i Mikołajem Juskowiczemi, a Katarzynę Tumkielowę. Dat. w Olicie“; p. 113 tekste vietoje nubraukto „Augusta I.“ paraštėje rudu rašalu pataisyta „Zygmunta III“; p. 231 paraštėje pieštuku: „Kotarski de Kotary“; p. 451 pataisyta data: vietoje „1906“ paraštėje įrašyta „1806“.

929.6/Ni69

70. NOLLET, JEAN ANTOINE (1700–1770). *L'ART DES EXPÉRIENCES, OU AVIS AUX AMATEURS DE LA PHYSIQUE* [...] Seconde édition. A Paris: Chez P. E. G. DURAND [...], M. DCC. LXX [1770]. 3 t.

TOME PREMIER.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 28₁₍₂₎

TOME SECOND.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 28₂

TOME TROISIEME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 28₃

71. OKOLSKI, SZYMON (1580–1653). *ORBIS POLONUS*. CRACOVIAE: In Officina Typographica Francisci Cæsarij. Anno Dñi, 1641. 3 t.

Kartu įrišti t. 1–3. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; įrašas antr. lape: „To wydanie pierwsze. Drugie 1643 Cracoviae Trzecie 1648. ibidem“; įrašai kitoje antr. lapo pusėje: „Do Okolskiego możnaby rzec, co jeden Kardynał powiedział do Ariosta: Dove diabolo, Segnior Ludovico havete pigliate

tante coglionerie. W rzeczy samej skarb niewyczerpany Konceptow przy Każdym herbie zastanawia każdego, i dziwi jak ten [prirašyta vėliau: nie] próžniak Okolski miał cierpliwość i ochotę pisać takie dziwaki, nic nie znaczące!!!“; p. 20 prie herbo karūnos juodu rašalu pripieštos trūkstamos stručio plunksnos; p. 41 įrašas prie herbo „Berszten“ aprašymo: „In districto Grodnensi reperitur villa Berezty noncupata, fuerit videliut familia quedam fale noment gestens.“; p. 292 šalia herbo „Hippocentaurus“ priklijuotas iškirptas kitas Hipokentauro herbo vaizdas – paprastas hipokentauras skyde be papuošimų; p. 294 teksto apie hipocentaurą pabaigoje, kur minima, kad ši herbą naudojo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminė [Alšėniškiai], įrašyta: „In Ecclesia Cathedr. Vilnensi reperitur Lapiο marmorī rubei, cum figura Eiusdem Episcopi, quasi jacens, ubi sunt arma Hippocentauri caprefsa[.] Lapis videbis in capella 3tia ad dextrum ab magno portale. Est tumulum Pauli Eppi Vilnen. Duci in Olszany qui floruit in medio XVI aevi“; p. 384 įrašas raudonai rudu pieštuku ties herbo „Kiniglis sive Lepus“ aprašymu: „Nie zajac ale Krolik gdyż Kiniglis znaczy po Litewsku Krolik“; p. 390 pripiešta juodu rašalu ornamentų į vinjetę [gal bandymas nuslėpti buvusį įrašą?]; tarp p. 404 ir 405 įdėtas raštelio fragmentas: „Zbiora tey[...] rocznych Tytu[...] trochę tabaki, i Jesli byd[...] to i nyciy dostam[...]“; t. 2: p. 451 apačioje po herbo „Pokora“ apibūdinimo pieštuku užrašyta: „Pokora noncupatur per hac ratione quia civitas aliqua dedit ne per humilitatis virtutem aliiui diui cives vero posuerunt humi clavis urbis sub pedes Equi hujus duis quis“ [?]; tarp 594 ir 595 lapų įdėtas melsvo popieriaus lapelio fragmentas su tekstu lenkų k., data 1839 m.; t. 3: antr. lape: įrašas: „Ex Libris Fris Jusicki Ord. Praed. Conventus Pinscensis“; įrašas kitoje antr. lapo pusėje: „Vjri Fris Remigij et Katrumeins“ [?]; [panašu, kad įrišta iš atskirų kolekcijų, nes du pirmi tomai jokių panašių negražių įrašų neturi]; gale įklijuoti tos pačios knygos lapai nuo lapo 357 su rodykle: įklijuoto lapo 357 apačioje nupieštas juodu rašalu dar vienas herbas: pusemėnulis ragais į viršų dengia tris sukryžiuotas strėles smagaliais į viršų ir prie jo parašyta: „Media Luna cu[m] trib[us] Sagittis DD. Piotrowicior[um] ex q[ui]b[us] D. Antoni[us] Notari[us] Telonej ad Limites Regni Prušiae“.

III 15385₍₂₎

72. OLAUS MAGNUS (1490–1557). [...] *GENTIVM SEPTENTRIONALIV HISTORIÆ BREVIARVM. LVGD. BATAVORVM: Ex Officina Adriani Wijngaerdē. 1652.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp. Kartu įrišta su nr. 82: Puteanus, E. [...] *DE NVNDINIS ROMANIS LIBER. LOVANII: Typis ANDREÆ BOUVETI, C I O. I O C. XLVI [1646].*

III 7771

73. *ONDYNA DRUSKIENICKICH ŻRÓDEŁ PISMO ZBIOROWE DLA ZDROWYCH I CHORYCH w czasie czteromiesięcznego u wód mineralnych pobytu. GRODNO: w DRUKARNI RZĄDOWEJ: Nakład wydawcy [K. Wolfgang], 1844–1846.*

[1844]. Zeszyt pierwszy [–8].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

RA 6_{1844/1-8}

307 Teodoro Narbuto asmeninės bibliotekos fragmentas Vilniaus universiteto bibliotekoje: nuosavybės ženklai, viršeliai ir marginalijos kaip savininko asmenybės bruožų atskleidimo įrankis

ROK 1845. Zeszyt pierwszy [-8].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; zs. 6: antr. lapo kitoje pusėje prie cenzoriaus J. Foko pavardės T. Narbuto ranka prirašyta: „Фокъ (zmarł 1849 r. februarij 12)“.

RA 6_{/1845/1-8}

ROK 1846. Zeszyt pierwszy [-8].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

RA 6_{/1846/1-8}

74. PALLADIO, ANDREA (1508–1580). *Die Baumeisterin Pallas, oder Der in Teutschland erfundene PALLADIUS* [...] Nürnberg: In Verlegung Johann Andreâ Endters Seel, Söhne. M DC XCVIII [1698].

Įrašas raudonu rašalu: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė; priešlapyje prieš frontispisą katedros (?) piešinys pieštuku – T. Narbuto (?); įrašas: „1738 14 7bris Zatę księgę zapłacono Tallar bitych w Rydze cztyry. Pan Borch mpps [manu propria] R“.

III 7090

75. PAULIAN, AIMÉ-HENRI (1722–1801). *LA PHYSIQUE A LA PORTÉE DE TOUT LE MONDE* [...] SECONDE ÉDITION. A NISMES: Chez J. GAUDE [...], 1791.

TOME PREMIER.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 2525₁

TOME II. M. DCC LXXX.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė.

IV 2898₂

76. PLINIUS SECUNDUS, CAIUS (23/24–79). *HISTORIÆ MVNDI LIBRI XXXVII* [...] *Tomus Primus [-tertius], Editio postrema*. COLONIÆ ALLOBROGVM: TYPIS IACOBI STÆR. M. DCXVI [1616]. 3 t.

Tomus Primus.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

III 1417₁

Tomus Secundus.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

III 7559₂

Tomus Tertius.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

III 9119₃

77. PLUCHE, NOËL ANTOINE (1688–1761). *LE SPECTACLE DE LA NATURE, OU ENTRETIENS SUR LES PARTICULARITES DE L'HISTOIRE NATURELLE, Qui ont paru les plus*

propres à rendre les Jeunes-Gens curieux, & à leur former l'esprit. A LA HAYE: Chez JEAN NE-AULME, M. DCC. XLVII [1747].

TOME CINQUIÈME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „D. NarbuttWL“ [wojski Lidsky]; įrašas: „Bibliotyka Kochany Bracie byłem wilnie Johanna Narbut“; VVB lipdė.

IV 1770₅

TOME SIXIÈME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „D. NarbuttWL“ [wojski Lidsky].

IV 4904₆

TOME SEPTIÈME.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „D. NarbuttWL“ [wojski Lidsky].

IV 5347₇

TOME HUITIÈME. PREMIERE PARTIE.

TOME HUITIÈME. SECONDE PARTIE.

Kartu įrištos tomo 8 dalys 1–2. Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „D. NarbuttWL“ [wojski Lidsky]; VVB lipdė; antr. lape nuplėštas buvęs įrašas.

IV 5266_{8/1-2}

78. POCZOBUT ODLANICKI, MARCIN (1728–1810). *WIADOMOSC o FUNDUSZU y DOCHODACH Spitala i Probostwa Swietey Tróycy [...]* [Vilnius: Akademijos sp., 1789].

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; BAV antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; įrašas: „dar Leona Rogalskiego r. 1823. d. 17. Marca“.

BAV 21.7.30

79. POZZO, ANDREAS (1642–1709). *PERSPECTIVÆ PICTORUM atque ARCHITECTORUM [...]* Verlegt von Johann Friderich Probst, Jeremiâ Wolffs' Seel. Erb, Kunsthändler in Augsburg, [1711]. 2 d.

II. PARS.

Įrašas raudonu rašalu antr. lape: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė; antr. lapo viršuje pastaba pieštuku apie pirmosios dalies leidimo metus.

IV 16995₂

80. PRAETORIUS, MATTHAEUS (1630–1704). *ORBIS GOTHICUS. ID EST HISTORICA NARRATIO, OMNIUM FERE GOTHICI NOMINIS POPULORUM ORIGINES, SEDES, LINGVAS, REGIMEN, REGES, MORES, RITUS VARIOS, CONVERSIONEM AD FIDEM &C. &C. EXHIBENS [...]* [Oliva]: ANNO [...] M. DC. LXXXVIII. Typis MONASTERII OLIVENSIS [...] IMPRIMEBAT JOANNES JACOBUS TEXTOR [...], [1688–1689]. 4 t.

[T. 1–4].

Kartu įrišti t. 1–4. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; marginalijos Narbuto [?] ranka.

III 15088₁₋₄₍₂₎

81. PUTEANUS, ERYCIUS (1574–1646). *DE NVNDINIS ROMANIS LIBER*. LOVANII: Typis ANDREÆ BOUVETI. C I O. I OC. XLVI [1646].

Įrišta su nr. 73: Olaus Magnus. [...] *GENTIVM SEPTENTRIONALIV HISTORIÆ BREVIARVM*. LVGD. BATAVORVM: Ex Officina Adriani Wijngaerdē. 1652.

III 7772

82. RIMPLER, GEORG (1636–1683). *Beständiges Fundament zu Fortificiren und Defendiren* [...] Franckfurt: In Verlag Joh. Georg Schiele, 1674.

Kartu įrišta nr. 84: Rimpler, G. *Herrn Johann Bernhard Scheiters, Ingenieurs, Furieuser Sturm auff die Befestigte Festung Totaliter abge schlagen*. Franckfurt: In Verlegung Joh. Georg Schiele. Im Jahr 1678. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarelės apačioje buvusios lipdės žymė; įrašas: „Christian Horning“; skaičiuoti knygos metai juodu rašalu priešlapyje: „1810 1674/136 Jahr[...]“; įrašas priešlapyje: „Dieser Rimpler verteidigte Wien, zur Zeit der Belagerung 1683. von Türcken“. III 3338

83. RIMPLER, GEORG (1636–1683). *Herrn Johann Bernhard Scheiters, Ingenieurs, Furieuser Sturm auff die Befestigte Festung Totaliter abge schlagen*. Franckfurt: In Verlegung Joh. Georg Schiele. Im Jahr 1678.

Įrišta su nr. 83: Rimpler, G. *Beständiges Fundament zu Fortificiren und Defendiren* [...] Franckfurt: In Verlag Joh. Georg Schiele, 1674.

III 3339

84. RIPA, CESARE (1560–1645). *ICONOLOGIA* [...] IN SIENA: Appresso gli Heredi di Matteo Florimi, 1613.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; įrašas virš jo: „z Biblioteki Teodora Narbutta“.

III 1013

85. RÜHS, FRIEDRICH (1779–1820). *RYS DZIEJÓW WIEKÓW ŚREDNICH*. WILNO: NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO, 1838. 2 t.

TOM PIERWSZY.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.

I VII 3/8

TOM DRUGI.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.

I VII 3/8

86. SAAVEDRA FAJARDO, DIEGO DE (1584–1648). *IDEA Principis Christiano-Politici 100 Symbolis expressa*. COLONIÆ: Apud Constantinum Munich, A° 1650.

Antr. lapas rašytas T. Narbuto ranka: „IDEA PRINCIPIS CHRISTIANI POLITICI, SIVE SIMBOLA POLITICA. ettr. Auctore DIDACI SAVEDRÆ FAXARDO 1643. LOVANII ?2713“.

III 3358

87. *LE SPECTATEUR, OU LE SOCRATE MODERNE* [...] A AMSTERDAM: Chez les Freres WETSTEIN, 1714–1750. 7 t.

TOME QUATRIÈME. 1741.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „DNarbuttWL“ [wojski Lidsky]; VVB lipdė. IV 10588₄

TOME CINQUIÈME. 1741.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; įrašas: „DNarbuttWL“ [wojski Lidsky]; VVB lipdė. IV 10093₅

88. *LE SPECTATEUR, OU LE SOCRATE MODERNE* [...] A AMSTERDAM et à LEIPZIG: Chez ARKSTÉE et MERKUS. M D C C L I V [1754]. 6 t.

TOME SECOND.

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė; raudonas ekslibrisas: „A S Alt: Le Pce de Beloselsky Ministre de Russie a Dresde“.

IV 11618₂

89. STENDER, GOTTHARD FRIEDRICH (1714–1796). *Neue vollftändigere Lettische Grammatik* [...] Braunfchweig: gedruckt im Fürftl. großen Maifenhaufe, 1761.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; įrašas antr. lape: „Casimiri Burzunski Can. Lis. Sar.“ [...]

IV 9083

90. *STIMME eines WANDERERS im Thale Jofaphat*. LEIPZIG, 1793: in der Gräffschen Buchhandlung.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.

IV 19845

91. *LA STORIA DELL'ANNO* [...] AMSTERDAM: A spese di Francesco Pitteri [...], 1730–1789. [...] MDCCXXX–MDCCXXXIV.

Def., trūksta pirmųjų metų antraštinio lapo, todėl nėra T. Narbuto nuosavybės ženklų, bet „tigro akių“ marmurinio popieriaus viršelis ir odinė nugarėlė su auksuotais rombų ir grandinėlių ornamentais visiškai atitinka kitų tomų viršelius. VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 1.; matyti buvusios mažos keturkampės lipdės likučiai.

IV 3691₁

[...] MDCCXXXV–MDCCXXXVII.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 2.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 153; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1735 1736 1737“.

IV 3691₂

[...] MDCCXXXVIII–MDCCXXXX.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 3.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 154; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1738 1739 1740“.

IV 3691₃

[...] *MDCCXXXI–MDCCXXXIII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 4.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 155; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1741 1742 1743“.
IV 3691₄

[...] *MDCCXXXIV–MDCCXXXVI.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 5.; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1744 1745 1746“.
IV 3691₅

[...] *MDCCXXXVII–MDCCXXXIX.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 6.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 157; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto klaidingai pažymėti metai: „Anni 1767 1768 1769“.
IV 3691₆

[...] *MDCCL–MDCCLII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 7.; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1750 1751 1752“.
IV 3691₇

[...] *MDCCLIII–MDCCLV.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 8; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1753 1754 1755“.
IV 3691₈

[...] *MDCCLVI–MDCCLVIII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 9.; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1756 1757 1758“.
IV 3691₉

[...] *MDCCLIX–MDCCLXI.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 10.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 161; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1759 1760 1761“.
IV 3691₁₀

[...] *MDCCLXII–MDCCLXIV.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 11.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 162; priešlapyje rudu rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1762 1763 1764“.
IV 3691₁₁

[...] *MDCCLXV–MDCCLXVII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 12.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 163; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1765 1766 1767“.
IV 3691_{/12}

[...] *MDCCLXVIII–MDCCLXX.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 13.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 164; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1768 1769 1770“.
IV 3691_{/13}

[...] *MDCCLXXI–MDCCLXXIII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 14.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 165; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1771 1772 1773“.
IV 3691_{/14}

[...] *MDCCLXXIV–MDCCLXXVI.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 15.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 166; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1774 1775 1776“.
IV 3691_{/15}

[...] *MDCCLXXVII–MDCCLXXIX.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 16.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 167; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1777 1778 1779“.
IV 3691_{/16}

[...] *MDCCLXXX–MDCCLXXXII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 17.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 168; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1780 1781 1782“.
IV 3691_{/17}

[...] *MDCCLXXXIII–MDCCLXXXV.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 18.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 169; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1783 1784 1785“.
IV 3691_{/18}

[...] *MDCCLXXXVI–MDCCLVVIII.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 19.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 170; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1786 1787 1788“.
IV 3691_{/19}

[...] MDCCLXXXIX–MDCCXCI.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje raudonais dažais: No. 20.; maža keturkampė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 171; priešlapyje ruda rašalu T. Narbuto pažymėta: „Anni 1789 1790 1791“.
IV 3691₂₀

92. SUROWIECKI, WAWRZYNIEC (1769–1827). *Sledzenie Początku Narodów Słowiańskich. w WARSZAWIE: W DRUKARNI XIĘŻY PIJARÓW, [1824].*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB antsp. Nešifr.

93. SVETONIUS TRANQUILLUS, CAIUS (apie 69–apie 130). *DE XII. CAESARIBVS LIB. VIII. ANTVERPIAE: Apud Petrum & Ioannem Belleros, M. DC. XVII [1617].*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.
III 10506

94. TORSELLINI, ORAZIO (1544–1599). *HISTORIARVM AB ORIGINE MVNDI VSQVE AD ANNVN 1630 EPITOME LIBRI X. PARISIIS: Apud MATHVRINVM HENAVLT [...] ET In Officina ipsius [...], M. DC. XXXI [1631].*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; įrašas: „Ex liberati donatione D[omi]ni Christophori Graweri Avinei [...]ratisimi [...] libru[m] possidet Adam Mielsin [?] [...] 1674; įrašas: C. Grawerus Multius Tyr[...] iis g. LL. Scholæ Morun g. Rc. A[nn]o 1656“; antr. lapo apačioje frazė lot. k.; teksto pabraukimai ir marginalijos lot. k. prieš įrišant knygą [ne T. Narbuto].

III 10484

95. TRINCANO, DIDIER-GREGOIRE (1719–1792). *ÉLÉMENTS DE FORTIFICATION [...] A PARIS: Chez J. B. G. MUSIER [...], M. DCC. LXVIII [1768].*

Įrašas: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; tuščioje vietoje priešais tilto brėžinį (Pl. 20) T. Narbuto nupieštas įtvirtinimų, pastatytų prieš ginamą tiltą, brėžinys, įrašas: „Myśl Szańcu przedmostowego 1820 R. Teodor Narbutt fecit“.

IV 44493

96. TROTZ, MICHAEL ABRAHAM (1689–1769). *Vollftändiges Deutsches und Polnifches Wörter=Buch [...] Leipzīg, 1772: bey Johann Friedrich Gleditfch.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

IV 15842₄

97. VELLEIUS PATERCULUS, CAIUS (19 pr. Kr.–31). *HISTORYI [...] KSIĘGI POZOSTAŁE [...] w WARSZAWIE: [s. n.], 1830.*

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 104.

B Z 6/43

98. VOIGT, JOHANN (1786–1863). *Gefchichte Preußens* [...] Königsberg: im Verlage der Gebrüder Bornträger, 1827–1833. 9 t.

Erfter Band. 1827.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 29; gausios marginalijos paprastu ir raudonu pieštuku, rudu rašalu paraštėse: reikšminiai žodžiai, komentarai, NB, patikslintos datos.

U 21392_{III 3}

Dritter Band. 1828.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 31; p. 35 įrašas paraštėje rudu rašalu ties pasakojimu apie Mindaugą: „Mendog“; p. 49 pieštuku: „1253“; p. 50: „1253“; „1254“; kai kur paraštėse pažymėta „NB“; įrašas: „Polesie“; p. 192, 248, 284: „Litwa“; p. 235 raudonu pieštuku: „Pokoż Kazimierza z Zakonu“; p. 249: „Note Litwinow polyl. 1264“; p. 250: „Przymierze Prof[...] z Litwą; Tapim przeciw [...] Litwy zbudowany“ [?]; p. 296: „Trajnat 1268? Albo 1264“; p. 298: „Es war Ordens Glück dass Prussen haten keine Einheit in Ihrem Plane“; p. 369: „Micho [?] 1279“; p. 399: „Zbiezi do Litwy; 1283; Znowu powracaĵ; Zbiezi do [...] 1284“.

U 21392₍₂₎

99. VOIGT, JOHANN (1786–1863). *Gefchichte Preußens* [...] Königsberg: im Verlage der Gebrüder Bornträger, 1834–1839. 9 t.

Sechster Band. 1834.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu numeriu: 31; gausios marginalijos pieštuku ir rudu rašalu paraštėse: reikšminiai žodžiai, komentarai, patikslinimai, kai kur pataisytos datos rašalu.

U 3001

Siebenter Band. 1836.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su numeriu raudonu rašalu: 35; marginalijos pieštuku, kai kur pataisytos datos rašalu.

U 21392₍₄₎

Achter Band. 1838.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 36; marginalijos pieštuku, kai kur pataisytos datos rašalu.

U 21392₍₂₎

100. VOLKONSKAJA, ZINAIDA ALEKSANDROVNA (1792–1862). *TABLEAU SLAVE DU CINQUIÈME SIÈCLE*. A PARIS: CHEZ LA V[IDU]JE RENARD [...], 1824.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; juodas apvalus antsp. su supintomis raidėmis: „VA“ [Volkonskij, Aleksandr?].

И IV 8/7

101. WISZNIEWSKI, MICHAŁ (1794–1865). [...] *HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ*. W KRAKOWIE: W DRUKARNI UNIWERSYTECKIEJ, 1840–1857. 10 t.+Index.

TOM I. 1840.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 420.

U 34403₍₃₎

TOM II. 1840.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 421.

U 34403₂

TOM IV. 1842.

TOM V. 1843.

Kartu įrišti t. 4–5. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

U 34403₄₋₅

TOM VI. 1844.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 424; neišaiškintas juodas apvalus herbinis antsp. [ne Narbuto]; įdėtas geltono popieriaus su tekstu lenkų k. raštelio fragmentas [skirtas Narbutui?].

U 34403₆

TOM VII. 1845.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje popierinė lipdė su raudonais dažais užrašytu skaičiumi: 520; p. 355 pieštuku ištaisyta korektūros klaida ir gale prie kitų klaidų nurodyta, kaip turi būti išspausdinta p. 355.

U 34403₇

Idem.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė.

U 34403₇₍₂₎

102. WURSTISEN, CHRISTIAN (1544–1588). *GERMANIAE HISTORICORVM ILLVSTRIVM* [...] *TOMUS VNUS* [...] FRANCOFVRDI: Apud heredes Andreae Wecheli, M D L X X X V [1585]. 2 t.

Kartu įraštos dalys 1–2. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; SBU lipdė ir antsp.; antr. lape popieriaus juostele užklijuotas įrašas juodu rašalu.

II 2713–2713a

103. *ZBIOR DZIEIOPISOW POLSKICH* [...] w WARSZAWIE: w Drukarni J. K. MCI y Rzeczpospolitey u XX. SOCIETATIS JESU Poku Pańskiego [1764–1768]. 4 t.

TOM DRUGI. 1766.

Def. Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; lape [3] įrašas raudonu rašalu: „z Biblioteki Teodora Narbutta“; VVB lipdė ir antsp.; 2 lapai rankraščinio teksto knygos pradžioje: „Wiadomość O innych pismach Strykowskiego wyjątek z Lelewela: Xiąg Bibliograficznych dwoje. T. II str. 197[...]“; pabaigoje prierašas: Portret Strykowskiego w dziele Perjodycznem Przyjacieli ludu. Rok 3ci, Tom II. Nr 44. str. 309. dobrze wykonany“; gausios marginalijos paraštėse: p. 13 įrašas juodu rašalu paraštėje: „Glinski“; p. 19: „Posevin“ [Possevinus]; p. 22: „NB Utropeia“; p. 26: „Szakopski“; p. 29: „Romanson“; p. 33: „Raczyn“; „Timoska“ ir kt. pan. teksto nuorodos p. 36, 39, 40, 42–43, 46, 62, 78, 101, 148, 161, p. sign. I.; „Krol Litewski“; p. 4, 57, įrašas p. 84 prie teksto apie lietuvių kilmės iš romėnų teorijos prieš knygos kraštų apipjaustymą, bet braižas panašus į T. Narbuto: „Kunas [Kaunas] było to imie [...]towianskie, ruskie [...]o Sahaydaczny [...]vodz Koza kon [...]zy był synem [...]nie majengo Ku[...]as, gdyż Kuna [...]sewiczzen miano [...]nd się. [...]Piotr Kunasiewicz Sahaydaczny był Hetmanem zaporozskich kozakow obeia [...]Binkowskiego Hist. Pols. T. II. Str. 264. Edit. 2.“; p. 86; 141; 143–147: p. 144 apie lietuvių dievus tekstas: „Pirstuki“; „Markopole“, „Pramžymas“ [Pramžis] sužymėti „+“ prie visų dievų vardų (dalis iš Strijkovskio kronikos); p. 148–149; 170; 198; 209; 213; 226–227; 229; 232; 241: „Pierwszy Xze Litewski“; p. 244: „Rotundus“; p. 256; 266 – apie Jurbarką; p. 282; 303; 305–307; 316–317; 322–323; 330; 333; 336–337; 339; 343; 345: „Rzeka Zejmila Bitwa nad Zejmele 1329“; p. 346; 353; 358; 360; 368; 376; 394; 397; 401; 402: nurodyta, koks lietuvis tarnavo pas kryžiuočius, su bibliografinio šaltinio nuoroda; marginalijos p. 403; 405; 416; 420; 423; 444; 468; 476–477; 486; 499; 501; 515–516; 560–561; 566–568; 626; 680; 732; 744; 764.

IV 31385₂₍₂₎

104. *Zbiór*¹⁴⁰ *ROZPRAW podług działów Nauk i Umiejętności HISTORIA WĘDRÓWEK* [...] w WARSZAWIE: W DRUKARNI ŁĄTKIEWICZA [...]; Nakładem Autora, 1827–1828. 2 t.

¹⁴⁰ Šioje vietoje turėtų įsiterpti dar viena Narbuto bibliotekai priklausiusi knyga, surasta, kai šis sąrašas ir straipsnis jau buvo parengti: *ZBIOR PRAW LITEWSKICH od roku 1389. do roku 1529. TUDZIEŻ ROZPRAWY SEJMOWE O TYCHŻE PRAWACH od roku 1544. do roku 1563*. POZNAŃ: W drukarni na Garbarach Nr. 45. 1841.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; SBU lipdė ir antsp.; pabraukimai pieštuku, rudu rašalu; 1 marginalija lenkų k.; skaičius antraštiniame lape rudu rašalu: 517. VUBRA 902.5(474.5)/Zb–15.

TOMU IIGO CZĘŚĆ ISZA.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

Λ XVIII 9/18

105. ZIELIŃSKI, JÓZEF (1785–1857). *HISTOIRE DE POLOGNE*. PARIS: J. BARBEZAT [...], 1830. 2 t.

TOME PREMIER.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė; marginalijos paraštėse pieštuku pranc. k., paaiškinančios tekstą, susijusios su Lietuvos istorija; rašyta prieš perrišant knygą.

P XI 6/19

TOME SECOND.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė ir antsp.; nugarėlės apačioje buvusios lipdės žymė.

P XI 6/19

106. *Zwierciadło przykladów* [...] Kalisz: w druk Kolleium Societ. Jesu, 1690.

Antsp.: raudonas, skydo formos, viduje supintos raidės: „TN.“ [Teodor Narbut]; VVB lipdė¹⁴¹.

III 841_{/1-2}

¹⁴¹ Autorė nuoširdžiai dėkoja už pagalbą iššifruojant rankraštinius tekstus Pietro U. Diniui, Redai Griškaitei, Romai Bončku-

tei, Pėteriui Vanagai ir ypač – Giedriui Su-
bačiui – už patarimus, tarpininkavimą ir
kantrybę.